КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та міжнародного права

ВНУТРІШНЄ І ЗОВНІШНЄ, «СВІЙ» І «ЧУЖИЙ», НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник наукових праць
за матеріалами міжнародного круглого столу

25 травня 2021 року

kubg.edu.ua

Київ — 2021

УДК 341.01
В60

Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 17 вересня 2021 року)

Редакційна колегія:
І.А. Грицяк, доктор наук з державного управління, професор;
А.Ю. Нашинець-Наумова, доктор юридичних наук, доцент;
І. Беляускайте, доктор права, доцент;
Л.В. Ульяшина, доктор соціальних наук (право), доцент;
Л.О. Тимченко, кандидат юридичних наук, доцент;
А.П. Чернега, кандидат юридичних наук, доцент;
М.М. Лозицька, студентка IV курсу

В60 **Внутрішнє і зовнішнє, «свій» і «чужий», національне та міжнародне: проблеми розуміння права в сучасних умовах**: зб. наук. пр. за матер. міжн. круглого столу, Київ, 25 травня 2021 р. / редкол.: І.А. Грицяк, А.Ю. Нашинець-Наумова, І. Беляускайте, Л.В. Ульяшина, Л.О. Тимченко, А.П. Чернега, М.М. Лозицька. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. — 188 с.

До збірника наукових праць увійшли тези доповідей, які стали предметом обговорення учасників міжнародного круглого столу «Внутрішнє і зовнішнє, «свій» і «чужий», національне та міжнародне: проблеми розуміння права в сучасних умовах», що відбувся на платформі Google meet у форматі онлайн 25 травня 2021 р., організованого Київським університетом ім. Б. Грінченка та Європейським гуманітарним університетом. Матеріали містять аналітичну інформацію з актуальних питань реалізації, захисту та відновлення порушених прав в національному та міжнародному просторі, питань співвідношення національного та міжнародного права та питання впливу міжнародного права на формування правової системи держави. Для студентів-правників закладів вищої освіти.

УДК 341.01

© Автори статей, 2021
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

kubg.edu.ua

ЗМІСТ

Бабяк М.О.
МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ
ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ 6

E. Khalabuzar
PROTECTION AND REALIZATION
OF HUMAN RIGHTS IN THE SOUTH KOREA 11

Капішон А.В.
ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК
У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ 17

Двернік Ю.Ю., Бойчук Ю.М.
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ДИТИНИ
У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН 22

Орєхов О.І., Волошин Л. В.
ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ДІТЕЙ 26

Івануса А.С.
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ
ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ДИТИНИ 31

Бурдуковська А.М.
ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ
В ПЕРІОД МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ 36

Мамченко А.М.
БЕЗПЕКА В КІБЕРПРОСТОРІ —
НОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА 41

Саган Д.О.
ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛІСТА
У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ 47

Бех Д.П.
СФЕРА ДІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПРАВА
У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ 51

Акушка К.
СВАБОДА ЯК КАТЭГОРЫЯ ТЭОРЫІ ПРАВА 55

Затолоцький В.О.
МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ:
МОЖЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗАХИСТУ 60

kmg.edu.ua

Штомпель Я.В.
СУБ'ЄКТНА ЮРИСДИКЦІЯ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ 65

Машкоўская С.
ПРАВА ВА ЎМОВАХ ГЛАБАЛІЗАЦЫІ 71

Хаджиогло М.М., Золотарьова Є.А.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИТИНИ В УКРАЇНІ. 78

V. Konashava
IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS
ON COMBATING DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN
IN THE REPUBLIC OF BELARUS 82

Новік Д.Г.
УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ КОСМІЧНОМУ ПРАВІ 87

Жарылоўская М.С.
ЗАБЯСПЕЧАННЕ ПРАЦОЎНЫХ ПРАВОЎ
НА МІЖНАРОДНА-ПРАВАВОМ УЗРОЎНІ 91

Матківська Н.В., Якіменко О.А.
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ
(НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ) 98

Містюков К.О.
ОСНОВНІ ЗАКОНИ ІЗРАЇЛЮ 104

Акопян Г.Г.
СПІВВІДНОШЕННЯ ТА КОЛІЗІЇ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ
ТА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ
У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ 107

Глеваська Ю.В.
ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ВИКЛИК МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ 113

Марич А.В.
МІЖНАРОДНІ ТЕРОРИСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО 117

Бондаренко С.Ю.
КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ДО ПИТАНЬ КОЛІЗІЙ
ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ 121

kubg.edu.ua

Лазар А.Я.
ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ
У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ 127

Киргізова В.С.
ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА
В РОЗУМІННІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ТА В ПРАКТИЦІ ЄСПЛ 132

Шолох В.А.
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ
ПРИМУСОВОГО ШЛЮБУ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ ПРАВІ 135

Марценюк В.В.
АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ЩОДО СВОБОДИ РОЗСУДУ
НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ У ДИФАМАЦІЙНИХ СПОРАХ 141

Лозицька М.М.
СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ,
ЯК ЧАСТИНА ДЕМОКРАТИЧНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА 145

Камінський А.О.
ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАЦІЙ (НАРОДІВ) 150

Бойко Л.В.
РІШЕННЯ ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ 156

Кульчановська К.Ю.
ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ
ВАКЦИНАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ COVID — 19. 162

Залевська А.Д.
ПРАВОМІРНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ
ЗА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ ПРАВ ЛЮДИНИ. 166

Ткаченко К.Б.
РІШЕННЯ ЄСПЛ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ ТА ВИЗНАННЯ АГРЕСІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ 172

Корженівська В.С.
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПРАКТИЦІ РІШЕНЬ ЄСПЛ 178

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 180

lib.edu.ua

Бабяк М.О.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Актуальність роботи полягає в проблемі захисту прав дитини, особливо в часи коронавірусної пандемії.

Мета статті — аналіз прав і свобод дитини, які зосереджені у міжнародних та національних нормативно-правових актах.

Виклад основного матеріалу. Права дитини закріплені в універсальних деклараціях і конвенціях з прав людини: Загальній декларації прав людини 1948 р., Пакті про громадянські та політичні права 1966 р., Пакті про економічні соціальні та культурні права 1966 р., Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Зокрема, Європейським судом з прав людини розроблені певні правові стандарти, які регулюють положення дітей у міжнародному праві, а також, які стосуються їх положення в сім'ї [1; 2; 3; 4].

Загальна декларація з прав людини 1948 року (далі — Загальна декларація), стала першим в історії людства міжнародно-нормативним актом, який проголошував широке коло основних прав і свобод людини, зокрема дитини. У цій сфері, окрему увагу звернули на себе такі положення Декларації: рівність усіх людей від народження у своїй гідності та правах (ст. 1); захист сім'ї з боку держави та суспільства (ст. 16); однаковий соціальний захист для дітей, які народилися у шлюбі або поза ним (ст. 25); право дітей на особливе піклування та допомогу (ст. 25); гарантування кожній людини права на освіту (ст. 26) [1].

Наступним важливим кроком світової спільноти щодо захисту прав дітей стало прийняття Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 р. Цей документ був прийнятий на основі та на виконання Загальної декларації. Вперше увага громадськості була звернена на такі основні засади формування прав дитини, як: рівність та вся повнота прав дитини; спеціальний захист прав дитини; право на ім'я та громадянство; право на соціальний захист; забезпечення належних умов захисту та розвитку дітей з обмеженими можливостями; повний

kubg.edu.ua

і гармонійний розвиток дитини в любові та розумінні; право на безоплатну й обов'язкову освіту; пріоритетність захисту прав дитини; захист від усіх форм недбайливого ставлення, жорстокості та експлуатації; виховання дитини у дусі взаєморозуміння, терпимості, дружби між народами, миру і братерства [5].

Декларація прав дитини стала базовим документом для прийняття Конвенції про права дитини (1989 р.). Цей документ складається з трьох частин та 54 статей, основні положення якого стосуються: невід'ємного права на життя (ст. 6); обов'язкової реєстрації дитини після народження (ст. 7); прав дитини на збереження індивідуальності (ст. 8), на вільне висловлення поглядів (ст.12) та думок (ст. 12); на свободу думки, совісті та релігії (ст. 14); захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації за допомогою необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів (ст. 14); права кожної дитини на рівень життя, необхідного для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини (ст. 19); права дитини на освіту (ст. 28), відпочинок і дозвілля, можливості брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом (ст. 31); права дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприятимуть наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку (ст. 31); права дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи (ст. 32) [6].

Конвенція фіксує принципово важливе визначення поняття «дитини» — «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше». Зокрема, у преамбулі Конвенції вказано, що «дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження, дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння», «дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності

і солідарності» [6]. Конвенція про захист прав дитини є основоположним міжнародно-правовим документом, який регулює права дитини в різних сферах суспільного життя.

Не менш важливими у сфері захисту прав дитини стали інші міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України протягом 2000-2012 років, які предметно регулюють захист та реалізацію прав дитини в різних сферах суспільного життя — це Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці; Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей; Європейська конвенція про здійснення прав дітей; Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей; Європейська соціальна хартія (переглянута); Конвенція про контакт з дітьми; Конвенція про стягнення аліментів за кордоном; Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання; Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми; Європейська конвенція про правовий статус дітей; Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми; Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення та інші [7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18].

Основні положення зазначених актів покладені в основу чинного законодавства, а саме: Конституції України (ст. ст. 48, 51, 52, 53) , законів України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про освіту» (ст. ст. 3, 11, 14, 53, 55), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Сімейного кодексу України, Кримінального кодексу України (ст. ст. 155, 156, 156-1) та Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. ст. 41, 173-4, 183-1, 184, 188-50, 212-1) тощо.

Висновок. Таким чином, захист прав дитини забезпечується, як мінімум, цими міжнародними нормативно-правовими документами, які є частиною національного законодавства України, що покликані врегулювати різні питання щодо захисту, дотримання та реалізації прав і свобод дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини 1948 р від 10.12.1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. № 995_043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 № 995_042. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
5. Декларація прав дитини від 20.11.1959 р. № 995_384. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
6. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
7. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці від 05.10.2000 № 2022-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2022-14#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
8. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від від 11.01.2006 № 3303-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
9. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 03.08.2006 № 69-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/69-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
10. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 14.09.2006 № 136-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
11. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 14.09.2006 № 137-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
12. Конвенція про контакт з дітьми від 20.09.2006 № 166-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
13. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.07.2006 № 15-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
14.Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 14.09.2006 № 135-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/135-16#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).

15.Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 06.03.2008 № 135-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/135-17#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
16.Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 21.09.2010 № 2530-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-17#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
17.Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) від 15.02.2011 № 3017-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3017-17#Text. (дата звернення: 10.04.2021 р.).
18.Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення від 20.06.2012 № 4988-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4988-17#n2. (дата звернення: 10.04.2021р.).

kubg.edu.ua

E. Khalabuzar
Boris Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine

PROTECTION AND REALIZATION OF HUMAN RIGHTS IN THE SOUTH KOREA

In today's globalization, the procedure of observance of human rights, which is known to be the most valuable achievement of many generations of human society, regardless of race, gender, social status, age, religion, nationality and other differences, is extremely important. Human rights include the following basic rights: the right to life and liberty. They also include freedom from slavery and torture, freedom of human convictions and their free expression. The right to work and education, etc. must be guaranteed. Thus, the modern world presupposes the observance of these rights by societies without any discrimination. In our view, the creation of a comprehensive body of human rights law, which is a universal code and is protected at the international level, is the most important achievement of the United Nations. This code can be joined by any country whose population seeks to implement it. The United Nations has defined a wide range of rights that are internationally recognized and include civil, cultural, economic, political and social rights. Mechanisms have also been put in place to encourage and protect these rights and to assist States in fulfilling their commitments. Despite the existence of legal norms, codes and documents regulating the observance of human rights, in modern society the violation of human rights still exists. This requires further protection and possible revision of existing relevant international instruments.

The purpose of this work is to reveal the peculiarities of human rights case law (including South Korea. The object of study is the protection of human rights in South Korea in modern conditions.

As is well known, human rights are a complex of natural and inviolable freedoms and legal possibilities due to the fact of human existence in society. Therefore, South Korea should not be an exception and falls under the need to implement and respect human rights norms. According to scholars, law is a significant measure of freedom, and its meaning is to reconcile the freedom of a person with the freedom of other members

of society, while adhering to the crucial principle of equality. According to many scholars, South Korean law serves as both a means of ensuring freedom and a significant means of limiting those who disagree with public needs and perceptions of good, justice, freedom, and power [3]. The prohibitions and restrictions imposed should be reasonable in terms of guaranteeing the freedom of South Korean citizens and therefore fair. Throughout modern South Korea, human rights embrace the natural essence and must be guaranteed to the individual, they are non-territorial and non-national, they exist independently of the state in the legislation, they are subject to international legal regulation and protection [2, 3].

Over the centuries, the idea of universal human rights has evolved in all world civilizations, based on the notion of dignity and respect. However, it took the efforts of many generations for the idea of respect for rights to be enshrined in law [3]. Often it is the historical experience that motivates us to build human rights into the rank of law. And this, of course, is not the end of the road. As our knowledge of the history of other cultures is enriched, we will find the evidence of attempts to legislate human rights in other cultures.

Human rights in South Korea are codified in the Constitution of the Republic of Korea [9], which constitutes the legal rights of its citizens. These rights are protected by the Constitution and include amendments and a national referendum. These rights have evolved significantly since the military dictatorship to the current state as a constitutional democracy with free and fair elections for the president and members of the National Assembly. In both parts of Korea, human rights are legally protected by the Constitution, although the practice and exercise of these rights is insignificant in the northern part of Korea, the Democratic People's Republic of Korea.

South Korean democracy legally protects the rights of political, civil and socio-economic individuals, although there are restrictions and even discrimination against certain groups. These groups are certified as at-risk groups: women, lesbians, gays, bisexuals and transgender people (LGBT), and racial and ethnic minorities such as refugees and migrants. According to the Freedom in the World Index, South Korea has the highest human rights score in the Human Freedom in Civil and Political Rights category, 83 out of 100 points. The Constitution gives citizens the right to freedom of speech, press, petitions and assembly for their citizens. The Constitution of the Republic of Korea has rights and freedoms for its citizens.

For example, freedom of speech or the press. Therefore, there is no official censorship. The National Security Act considers it a crime to express sympathy for North Korea, and although it is not enforced on a regular basis, more than 100 people are imprisoned under it each year [4].

The judiciary of South Korea is a national body that exercises the judiciary separately from the executive and the legislature. Article 101 of the Constitution of the Republic of Korea provides that the judiciary belongs to a court composed of judges to uphold the rule of law, and Article 27 states that all citizens have the right to a fair and expeditious hearing in legal proceedings [9].

Article 103 of the Constitution of the Republic of Korea states that judges must follow the Constitution, law, regulations and conscience in order to be able to declare the independence of the judiciary [9]. The independence of the judiciary is one of the most symbolic parts of the nation, which honestly respects the rule of law and is a requirement for the separation of the three branches. It gives the judiciary to serve as a bastion that protects the basic rights of citizens.

The judicial system of the Republic of Korea includes: the Supreme Court, the High Court, the District Court, the Patent Court, the Family Court, and the Administrative Court. The Korean judicial system is based on a three-tier system of courts, which includes district courts, high courts, and the Supreme Court. Other courts perform specialized functions, with the Patent Court being located at the same level as the high courts and the Family Court and the Administrative Court being located at the same level as the district courts [4].

The District Court and the Family Court may establish branches of courts, municipal courts and registration offices of up to three institutions, if necessary to assist in the performance of tasks. A branch of the District and Family Courts may be established within the same court building.

There is another special court as a military court. The difference between a military court and a non-military court is that servicemen who are not qualified judges hear cases in a military court, while in a non-military court only judges can rule on cases. However, the Supreme Court has final final appellate jurisdiction over all court cases, including military ones.

The Constitutional Court considers such constitutional issues as the constitutionality of laws, impeachment, dissolution of a political

party, constitutional petitions submitted directly to the Constitutional Court, as well as jurisdictional disputes involving state bodies and / or local self-government bodies.

While the Constitutional Court has the right to decide on the constitutionality of laws, other courts play a role in this process. If the question of the constitutionality of the law to be applied to a particular case becomes a precondition for a court verdict and the court considers that the law is unconstitutional, the court must request, on its own initiative or at the request of the parties, a Constitutional Court decision the law. Then the Constitutional Court makes a decision on this issue. If the court does not consider the law unconstitutional, the court applies the law to a specific case without requiring a decision by the Constitutional Court. Three factors are required to consider the constitutionality of a law as a precondition for a court judgment: first, a particular case is pending in court, second, the law applies to a particular case, and third, the constitutionality of that law affects the outcome of the decision. Such laws or their articles, declared unconstitutional by the Constitutional Court, shall cease to be valid from the date of the decision. However, laws or articles that contain penalties become invalid etrospectively. If the court refuses to refer the case to the Constitutional Court, the applicant may file a claim directly with the Constitutional Court.

The Chief Judge of the Supreme Court participates in the formation of the panels of the Constitutional Court. All nine judges of the Constitutional Court are appointed by the President of the Republic. But three are elected by the National Assembly, and three more are appointed Chief Justice of the Supreme Court. The Korean legal system refers to the continental inquisitorial system, which is markedly different from the English adversarial system. It was modeled on European continental systems, such as the German and French judicial systems. Like Chinese prosecutors, European and Japanese prosecutors, Korean prosecutors directly or indirectly conduct criminal investigations. They participate in court proceedings, conducting investigations, identifying cases of charges, and conducting prosecutions. Korean prosecutors have contributed to the successful prosecution of many high-ranking officials and prominent business leaders of the conglomerate, including two former presidents (1995) and sons of incumbent presidents (1997 and 2002, respectively). Two scandalous cases in the run-up to the 2012 presidential election dealt a serious blow to the reputation of Korean

prosecutors, leading to the abolition of the "large central investigative team" in the prosecutor's office, which was replaced by an "anti-corruption team" in the Seoul Central District Prosecutor's Office (in 2013). It was an abbreviated format of a large central investigative team in terms of overall structure, ie staff and scale. In addition, the Korean government has set up a specially appointed prosecutorial organization (in 2014) when it comes to resolving major corporate and bureaucratic scandals that require a high level of transparency and objectivity. Specially appointed prosecutors will be elected by the members of the National Assembly[6].

Without guaranteeing free expression and vigorous debate, democracy cannot exist. Thus, freedom of expression, in particular freedom of political expression of issues of public and political interest, must be guaranteed as an important constitutional right and, therefore, must be fully protected, which will be the prospect of our further research.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анцелевич Г. О., Покрещук О. О. Міжнародне право: Підручник для студ. спец. «Міжнародне право» вищ. навч. закладів / Українська академія зовнішньої торгівлі. — К.: Алерта; Пектораль, 2003. — 409с.
2. Іванов А. М., Корчагін А. Г. Короткий огляд КК КНДР і КК Республіки Корея // Законодавчий досвід вирішення питання про кримінальні покарання у сусідніх країнах. — Правознавство, 2005. — С. 188-190.
3. Ли Ги Бэк. История Кореи: новая трактовка / Ли Ги Бэк ; Пер. с кор. под ред. С. О. Курбанова; Пер. Те Ен Гир, Ли Иль Тин, С. Д. Волкова, Чжун Сук Бэ. — М.: Первое Марта: Русское слово-РС, 2000. — 464 с.
4. Міністерство юстиції Республіки Корея (법무부, 法务部) [сайт]. URL: http://www.moj.go.kr
5. Римський статут Міжнародного кримінального суду Електронний ресурс — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_588
6. Рішення Верховного суду Республіки Кореї 2019Do13328 від 16 липня 2020 щодо Зловживання владою та перешкоджання здійсненню прав; Порушення Закону про вибори державних посадовців: https://library.scourt.go.kr/SCLIB_data/decision/50-1syllabus_2019Do13328_ym.pdf
7. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду Електронний ресурс — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
8. Уголовный кодекс Республики Корея 형법 https://vseokoree.com/vse-o-koree/zakony-i-normativnye-pravovye-akty/ugolovnyj-kodeks-respubliki-koreya

kubg.edu.ua

9. Constitution of the Republic of Korea https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=1&lang=ENG
10. International Convention on the Elimination of all Forms of the Racial Discrimination Twelfth periodic reports of States parties due in 2000 Addendum REPUBLIC OF KOREA: http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsqb4pp3O3YZtGucqsRVUj2jZeS%2BczDYQyLCeWEnJG6IxMB9cEki5rxRrG2P8LjXQkuRF2N1x%2FPJVUjM75ZVn57%2BsLpE%2BBhsR1jQhHLItf4n3
11. Situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea: Human Rights Resolution 2005/11 (англ.). UN Commission on Human Rights (14 апреля 2005).
12. Supreme Court of Korea https://eng.scourt.go.kr/scourt/index.html

kubg.edu.ua

Капішон А.В.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Права жінок є невід'ємною складовою загальних прав людини. З плином часу питання захисту прав жінок починає все частіше поставати у сучасному міжнародному праві. Незважаючи на велику кількість досліджень на цю тему, що були проведені українськими й іноземними дослідниками, дане питання досі залишається часто обговорюваним.

Актуальність. Актуальність даного дослідження полягає у тому, що нині, навіть враховуючи існуючі Конвенції, права жінок в повній мірі не реалізуються у жодній країні світу. Жінки не є рівними у правах з чоловіками, хоча їхня роль у суспільному, політичному, економічному та культурному житті відповідної держави значно зростає. І сама дана парадоксальність зумовлює те, чому варто детальніше розглядати дане питання.

Мета. Метою мого дослідження є привернення уваги до питання відсутності рівності прав жінок у сучасному світі, детальний розгляд Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації прав жінок та її співвіднесення до сучасної ситуації у суспільстві.

Як згадувалось раніше, питання дискримінації прав жінок неодноразово вивчалось різними науковцями. Серед українських дослідників варто виокремити Т. Заворотченко, Н. Плахотнюка, М. Буроменського, Н. Оніщенко, Л. Пастухової, Ж. Пустовіт, А. Федорової, К. Левченко, Р. Рекха тощо. Їхні праці були присвячені проблемі захисту прав жінок у міжнародному праві.

Якщо ж брати до уваги іноземних дослідників, то серед них слід виокремити В. Брайтона, Е. Бредні, Д. Кроуфорд, Ф. Лич, які одними з найперших дослідили питання захисту прав жінок і саме тому навіть донині безліч дослідників спираються на їхні праці.

Інмакулада Барсія у своїй роботі «Термінові відповіді захисників прав жінок на ризик: відповідність та попередня оцінка»

kubg.edu.ua

зазначає про те, що у всьому світі жінки-правозахисниці стикаються з різними загрозами, що виникають як завдяки безпосередньому результату їхньої діяльності, пов'язаної з правами людини, так і через зміни в контексті, в якому вони виконують свою роботу. Як правозахисники, вони стикаються з тими самими типами ризиків, з якими стикаються всі правозахисники; але як жінки, в свою чергу, вони також переслідуються або піддаються загрозам або гендерному насиллю. [1, ст. iii]

Узагалі, заглиблюючись в історію, варто зазначити, що першим документом фемінізму вважають «Декларацію прав жінки та громадянки», написану француженкою Олімпією де Гуж у 1791 р., в якій було заявлено, що жінка має такі самі права на свободу, володіння власністю, як і чоловік. [2, с.143] Саме даний документ в ті часи став першим поштовхом до розвитку такого поняття як «фемінізм».

Фемінізм — це рух, що виступає на захист політичних та соціальних прав жінок. Поняття фемінізму набуло більш гучного розголосу вже у 60-ті-80-ті роки XX ст. в Америці та країнах Європи. Сплеск рухів за права людини в Америці спричинив появу радикального руху жінок-ліберацiоністок у Європі.

У 1967 р. була прийнята Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок, текст якої був підготовлений Комісією щодо положення жінок. Це був перший міжнародний акт, метою якого була ліквідація дискримінації стосовно жінок. Проте недоліком даного документу було те, що він мав лише рекомендаційний характер, тим самим не зобов'язуючи держави виконувати зазначені там положення. Саме тому Генеральна Асамблея ООН у 1979 році прийняла Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка, в свою чергу, вже забезпечила повне виконання прописаних положень. [4]

Дана Конвенція стала значним кроком вперед в контексті захисту прав жінок, адже з того моменту стало поширюватись явище того, що жінки стали частіше займати високі посади, бути членкинями уряду та мати зрівняні з чоловіками права. Проте, в даному контексті варто звернути увагу на те, що все ж не в повній мірі в сучасному світі існує явище рівних прав жінок та чоловіків.

Найбільш часто питання нерівності постає при обговоренні заробітної плати чоловіків та жінок. Наприклад, в Ірландії донині

існує явище гендерної нерівності оплати праці, а в Україні заробітна плата жінок станом на 2020 рік становила близько 81% від оплати праці чоловіків. Дана проблема пов'язана з тим, що у суспільстві донині існує стереотипна думка про гендерний розподіл ролей у суспільстві, що не є коректним з огляду на сучасний розвиток міжнародно-правової думки про рівноправ'я.

В той же час варто зазначити про Швецію, у якій рівень жіночої зайнятості один за найвищих серед країн Європейського Союзу. До того ж, майже половину місць у шведському парламенті займають жінки, що дає змогу зробити висновки про існування поняття гендерної рівності у даній країні.

На міжнародному рівні визначено, що гендерна рівність (gender equality) передбачає для жінок і чоловіків однаковий статус і рівні умови, ставлення та можливості для реалізації свого потенціалу, прав людини задля сприяння економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку. Рівність не означає, що жінки та чоловіки стануть однаковими, а їхні права, обов'язки та можливості не будуть залежати від статі чи гендеру. Отже, гендерна рівність є рівноцінною оцінкою суспільством спільних і відмінних рис між жінками та чоловіками, а також різними ролями, які вони виконують, адже йдеться не про однаковість. [3; ст. 32]

У березні 2020 року Єврокомісія представила нову стратегію гендерної рівності на 2020-2025 рр. Основними проблемними питаннями, що поставали при розгляді даної стратегії було те, що у Європі жінки заробляють приблизно на 16% менше, ніж чоловіки, та мають складнощі при просуванні по кар'єрній драбині, нерідко залишаючись просто на ринку праці. Також одним з нагальних питань стало те, що близько 33% жінок були піддані сексуальному та/або фізичному насиллю, і близько 15% піддавались сексуальним домаганням, що не є припустимим для сучасного цивілізованого суспільства. І третім питанням, що постало при обговоренні, було те, що у країнах Європи жінки не є достатньо представленими на керівних посадах, і лише 8% жінок є генеральними директорами великих компаній. У зв'язку з цим, ключовими діями, що мають ліквідувати дані проблемні питання, було визначено: припинення гендерного насилля та стереотипів, забезпечення рівної участі та можливостей на ринку праці,

kubg.edu.ua

враховуючи рівну оплату та досягнення гендерного балансу в прийнятті рішень та політиці. [5]

Аналізуючи зазначену вище стратегію гендерної рівності Єврокомісії, варто зазначити, що при повному її виконанні та дотриманні країнами-членами Європейського Союзу, є вірогідність того, що показник безробітних жінок значно впаде та в даних державах відбуватиметься повний захист прав зазначених у раніше згаданій Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Питання рівних прав жінок і чоловіків, забезпечення їм рівних умов для праці та рівної оплати нині залишається актуальним, адже в повній мірі воно не є вирішеним. І, як вже згадувалось вище, забезпечення рівних умов як для чоловіків, так і для жінок, напряму залежить від політики держави, де дані міри мають впроваджуватись. Лише якщо держава повністю стане підтримувати та запроваджувати в дію відповідні міжнародні конвенції, то саме уу такому випадку суспільство зможе у повній мірі викорінити проблеми стереотипності та нерівності. Саме тому можна говорити про те, що соціальні, політичні, культурні та економічні умови розвитку суспільства тісно пов'язані з політикою держави. І саме даний аспект визначає межі та важливість втручання держави у сфери суспільного життя.

Висновки. Інститут захисту прав жінок мав доволі тривалу історію і розвивається донині. У сучасному світі, навіть враховуючи існуючі Конвенції Організації Об'єднаних Націй, що захищають права жінок, ще досі існує явище гендерної нерівності. Дану нерівність у суспільному, політичному, культурному та економічному житті держави можна буде вирішити лиш якщо сама держава стане здійснювати політику, що буде певним чином пов'язана з суспільними відносинами. Насамперед, одним із заходів, що може посприяти викоріненню проблеми нерівності у суспільстві, є введення до внутрішнього законодавства країн положень міжнародно-правових актів, у яких прописано про гарантоване державною рівноправ'я. Міжнародний захист прав жінок є надзвичайно актуальною темою сьогодні тому, що права жінки хоч і є на рівні із загальними правами людини, проте не захищаються такою ж мірою. І саме тому важливим є привернення уваги до даних проблемних питань, аби посприяти їх подальшому розгляду і розв'язку.

kubg.edu.ua

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Inmaculada Barcia, "Urgent responses for women human rights defenders at risk, mapping and preliminary assessment" (Association for Women's Rights in Development, June 2011). i — 42 p. URL : https://www.awid.org/sites/default/files/atoms/files/whrd_urgent_responses_eng.pdf
2. Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №2. С. 141-145. URL : http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/28.pdf
3. Камінська Н.В., Пашко Д.В., Романова Н.В. Причини виникнення гендерної нерівності. *Юридична психологія*. 2017. №2(21). С.30-47.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 13.05.2021 р.)
5. Стратегія гендерної рівності: прагнення до союзу рівності від 05.03.2020 р. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_358 (дата звернення: 14.05.2021 р.)

kubg.edu.ua

Бойчук Ю.М., Дверник ,Ю.Ю.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ДИТИНИ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Актуальність роботи полягає у формуванні уявлення про становище прав дитини та її правового статусу в сфері трудових відносин на національному рівні.

Метою даної статті є розглянути особливості правового регулювання праці неповнолітніх. Адже іноді є вимушений захід по сімейним обставинам або ж юнацький максималізм, який завжди підганяє вперед. Неповнолітні бажають стати дорослими, вирішувати свої проблема та розпоряджатися власноруч заробленими коштами чи накопичувати їх на реалізацію мрії.

Виклад основного матеріалу. Згідно з українським законодавством, особа набуває повної дієздатності тільки після 18 років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років (ст. 6 Сімейного кодексу України) [1].

Кодекс законів про працю України — основний законодавчий акт України, який комплексно регулює трудові відносини між працівником і роботодавцем. Також, окрім нього регулюють: Закон України «Про охорону праці», Конвенція про права дитини, Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу від 26 червня 1973 року.

Кодекс законів про працю України містить окрему главу, яка регламентує права неповнолітніх у трудових правовідносинах та їх особливості. Зокрема в статті 187 зазначено: «Неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України» [2].

В Україні праця неповнолітніх осіб є поширеним явищем. За статистикою 453 тисячі дітей працюють, тобто 93 % займаються фізичною працею, а інші 7 % — розумовою працею. Із них 76 % — це діти віком від 15 до 17 років, які працюють у сфері послуг: баристи, офіціанти, кур'єри, прибиральники тощо. 25 % — від 14 до 15 років, які займаються розповсюдженням рекламних буклетів, листівок.

Так, як неповнолітні не є повністю дієздатними особами, для них встановлюються пені особливості в прийомі на роботу. Не допускається прийняття на роботу осіб молодше 16 років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли 15 років. Допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює (ст. 188 КЗпП України).

Законодавством передбачено, що усі особи молодше вісімнадцяти років приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення двадцяти одного року, щороку підлягають обов'язковому медичному оглядові. На кожному підприємстві, в установі, організації має вестися спеціальний облік працівників, які не досягли вісімнадцяти років, із зазначенням дати їх народження. Загальна тривалість робочого часу підлітків не повинна перевищувати 24 год. на тиждень для підлітків 14-15 років та 36 год. — для підлітків 16-17 років. Обов'язковим повинен бути рівномірний розподіл тижневого робочого часу за днями п'яти- або шестиденного робочого тижня (ст.ст. 191, 189, 51 КЗпП України) [2].

Зміст особливої охорони праці неповнолітніх включає такі спеціальні правові заходи. Так, забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Забороняється також залучати осіб молодше вісімнадцяти років до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Забороняється залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні (ст.ст. 190, 192 КЗпП України) [3].

Заробітна плата працівникам молодше 18 років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи. Працівники, які допущені до відрядних робіт, оплачується за відрядними розцінками, встановленими для дорослих працівників, з доплатою за тарифною ставкою за час, на який тривалість

їх щоденної роботи скорочується порівняно з тривалістю щоденної роботи дорослих працівників. Оплата праці учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів, які працюють у вільний від навчання час, провадиться пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку. Підприємства можуть встановлювати учням доплати до заробітної плати (ст. 194 КЗпП України).

Молодь також має спеціальні гарантії у питаннях відпочинку. Так, щорічні відпустки працівникам віком до вісімнадцяти років надаються у зручний для них час. Щорічні відпустки працівникам віком до вісімнадцяти років повної тривалості у перший рік роботи надаються за їхньою заявою до настання шестимісячного терміну безперервної роботи на даному підприємстві, в установі, організації (ст. 195 КЗпП України).

Звільнення неповнолітніх осіб із ініціативи власника або уповноваженого ним органу допускається тільки за згодою районної (міської) служби у справах дітей. Слід звернути увагу на те, що батьки, усиновителі і піклувальники неповнолітнього, а також державні органи та службові особи, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання трудового договору з неповнолітнім, у тому числі й строкового, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси (ст. 199 КЗпП України).

У разі, якщо роботодавцем (керівником) було порушено трудове законодавство, працівник має право звернутися за захистом своїх порушених прав із заявою до: первинної профспілкової організації (ст. 246 та ст. 247 КЗпП України); до комісії по трудових спорах, якщо така існує на підприємстві (ст. 221 та ст. 224-226 КЗпП України); територіального органу Держпраці. При вирішенні трудового спору та захисту свої порушених прав кожен має право звернутися до суду.

Висновок. На сьогодні, нелегальна праця для неповнолітніх іноді являється єдиним варіантом підробітку, особливо влітку, адже ніяких зобов'язань перед роботодавцем вони не мають, а більшість роботодавців, в свою чергу, хочуть отримати з цього вигоду, не сплачуючи податки до бюджету та знімаючи з себе відповідальність, яка виникала б у них при укладенні трудового договору з працівником.

kubg.edu.ua

Саме тому, неповнолітнім бажано завчасно потурбуватися про свою правову захищеність — укладати з роботодавцем при прийнятті на роботу трудовий договір у письмовій формі (п. 5 ч. 1 ст. 24 КЗпП України) [2]. Адже довести факт трудових правовідносин без укладення трудового договору зовсім непросто, а то й неможливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімейний кодекс України від 01.01.2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text. (дата звернення: 05.04.2021р.).
2. Кодекс законів про працю в України від 01.01.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 05.04.2021р.).
3. Закон України «Про охорону праці» від 01.01.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text

kubg.edu.ua

Орєхов О.І., Волошин Л.В.
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ДІТЕЙ

Актуальність полягає у тому що перехід України на рейки ринкових відносин, спричинив розвиток галузі цивільного та господарського права, що стимулювало активний розвиток підприємницької діяльності. З початком глобалізації дедалі частіше учасниками цих відносин стають діти (малолітні або неповнолітні особи), що мають мати належне правове забезпечення з боку держави задля захисту та подальшої реалізації своїх цивільних прав та обов'язків.

Мета полягає в глибокому аналізі цивільно-правового статусу дитини в Україні, а саме що стосується її цивільної правосуб'єктності, користуючись нормами національних нормативно-правових актів та розглядаючи статус цивільної правосуб'єктності дитини через призму міжнародної практики, що загалом розкривають її сутність, існуючі механізми та особливості реалізації цивільних прав дитини.

Виклад основного матеріалу. Малолітні і неповнолітні особи, як і всі інші громадяни нашої держави, відповідно до ч. 1 ст. 2 Цивільного кодексу України є учасниками цивільних відносин, тобто вони наділені цивільною правосуб'єктністю. Цивільна правосуб'єктність як передумова участі малолітніх та неповнолітніх осіб у цивільних правовідносинах і цивільному обороті (активна правосуб'єктність) включає в себе здатність мати цивільні права та обов'язки (правоздатність) (ч. 1 ст. 25 ЦК України), а також здатність своїми діями набувати для себе цивільних праві самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їхнього невиконання (дієздатність) (абзац 2 ч. 1 ст. 30 ЦК України) [1].

Наділення осіб дієздатністю в цивільно-правовій сфері є однією із основоположних властивостей людини, що характеризують її основні права та можливості, щодо реалізації немайнових та майнових відносин у правовому суспільстві, яка засновується

kubg.edu.ua

на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності учасників цих відносин.

Порядок регулювання майнових відносин за участю малолітніх і неповнолітніх осіб будується з урахуванням того, що реалізація їхніх майнових прав здійснюється: самостійними діями самих малолітніх і неповнолітніх осіб; діями неповнолітніх осіб, які вчиняються з дозволу їхніх батьків (усиновлювачів) або піклувальника, чи самими батьками (усиновлювачами) або піклувальником.

На базі цього, керуючись ЦК України можна винести дві основні категорії, осіб щодо набуття нею дієздатності: фізичні особи, які не досягли 14 років — малолітні особи; фізичні особи у віці від 14 до 18 років — неповнолітні особи.

Кожна з них наділяється відповідною дієздатністю: малолітні — частковою, а неповнолітні — неповною.

В юридичній літературі свого часу панувала думка, щоб усіх осіб до 14 років визнавати повністю недієздатними, так само як душевно хворих або розумово відсталих. Але на сьогоднішній час такої необхідності немає, але все ж не слід ототожнювати дієздатність особи віком, наприклад, до 5 років і дієздатність особи віком від 5 до 14 років і наділяти їх однаковою цивільною дієздатністю.

Часткова дієздатність малолітніх осіб характеризує їх як осіб, що можуть самостійно вчиняти незначний перелік правочинів, ознаки яких: спрямованість на задоволення побутових потреб; їх відповідність фізичному, духовному чи соціальному розвитку особи; та невисока вартість стосовно предмета, який є об'єктом даного правочину.

Потрібно аби кожна з цих ознак характеризувала даний правочин у сукупності. Також важливо дати коментар, щодо невисокої вартості, так як закон не має чітких обмежень щодо вартості предмета, тому це поняття буде набувати різного значення — в свою чергу відштовхуючись саме від матеріальної забезпеченості сім'ї.

В юридичній практиці вихід за межі дієздатності особи є повсякденною справою, яка зазвичай вимагає судового вирішення питання, досить нечасто оспорювання подібних правочинів.

Правочин, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким вона проживає, чи опікуном. Такий правочин вважається схваленим, якщо ці особи,

дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні. У разі відсутності схвалення правочину він є нікчемним [2].

Механізм повноцінної реалізації прав малолітніх осіб передбачений сприянням у здійсненні їх прав діями законних представників, а саме батьків, усиновлювачів, опікунів, а також діяльністю органів опіки та піклування.

За ст. 177 СК: «Батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження. Проте, вони не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав: укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; видавати письмові зобов'язання від імені дитини; відмовлятися від майнових прав дитини» [3].

За певних обставин органи опіки та піклування можуть відмовити у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса щодо накладення заборони відчуження такого майна.

Таку відмову може бути вчинено лише у випадках, якщо органами опіки та піклування встановлено, що мати та/або батько дитини, які звернулися за дозволом, позбавлені судом батьківських прав відповідно до 165 ст. СК України; прав відповідно до ст. 164 СК України; судом, органом опіки та піклування або прокурором постановлено (прийнято) рішення про відібрання дитини від батьків (або того з них, який звернувся за дозволом) без позбавлення їх батьківських прав відповідно до ст. 170 СК України; до суду подано позов про позбавлення батьків дитини (або того з них, який звернувся за дозволом) батьківських прав особами, зазначеними у ст. 165 СК України; тощо [3].

При вчиненні правочинів з майном малолітньої особи одним із батьків, вважається, що він діє за згодою другого з батьків. В свою чергу другий з батьків має право звернутися до суду з вимогою про визнання правочину недійсним як укладеного без його згоди, якщо цей правочин виходить за межі дрібного побутового.

Батьки спільно вирішують питання щодо управління майна дитини, якщо інше не передбачено договором між ними. Спори ж які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть

вирішуватися органом опіки та піклування або судом у встановленому законом порядку.

Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, щодо якого вони здійснювали управління, а також доходи, що походили від нього. Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо управління майном дитини може бути підставою покладення на них обов'язку відшкодування завданої матеріальної шкоди та повернення доходів, отриманих внаслідок управління її майном.

Відповідно до ст. 32 ЦК України встановлено виключний обсяг дієздатності неповнолітньої дитини (фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років). Така фізична особа може вчиняти такі правочини: самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку) [2].

Неповнолітні особи як учасники (засновники) юридичної особи, відповідно до ст. 115 ЦК України, можуть передати своє майно у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу. Їх право на вклад в свою чергу утворює ряд інших майнових прав: брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частину (дивіденди), на виплату вартості частини майна товариства, пропорційну частці цього учасника у складеному капіталі товариства, на отримання вкладів, які залишилися після всіх необхідних розрахунків у разі ліквідації товариства [2].

В ст. 32 ЦК України зазначено, що фізична особа у віці від 14 до 18 років має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами. Саме, під «іншими доходами» треба розуміти отримання дивідендів. Якщо ж неповнолітній буде зловживати таким правом,то відповідно до ст. 32 ЦК України суд за заявою батьків (усиновлювачів), піклувальника, органу опіки та піклування може обмежити право неповнолітньої особи самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами або взагалі позбавити її цього права.

Висновки. На сьогоднішній день, можна виокремити дві основні категорії дітей: малолітніх осіб, що володіють частковою цивільною дієздатністю та неповнолітніх осіб, що володіють неповною цивільною дієздатністю. Набувати та розпоряджатися своїми правами та обов'язками, особа може з народження, а деякими після настання певного віку. Не зважаючи на це дана проблема з кожним роком набирає все більших обертів, так як підлітки стають усе більше соціально активними, що в свою чергу вимагає гідного правового забезпечення збоку держави, особливо, що стосується майнової сфери — права розпоряджатися майном, створювати юридичних осіб, тощо.

Слід зазначити, що в сучасному суспільстві спостерігаються дві протилежні тенденції соціальної активності неповнолітніх. З одного боку багато підлітків досить рано досягають високого рівня соціальної та громадянської активності: вони рано починають працювати, забезпечуючи не тільки себе а й інших членів родини, самостійно розпоряджаються отриманими доходами. З іншого боку існує інша тенденція, яка отримала назву «соціального інфантилізму», який є психофізичним феноменом, що виникає у осіб, які в силу характеру чи виховання не сформували необхідні уявлення про цінність тих чи інших речей, значенні коштів, характері цивільно-правових зв'язків [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нечитайло Т.О., Луць В.В. Цивільна правосуб'єктність неповнолітніх та малолітніх учасників у корпоративних правовідносинах. С. 141-143. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:2wBEzRNYWvIJ:nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvkhdu_jur_2016_1%25281%2529__39.pdf+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua.(дата звернення: 05.04.2021р.).

2. Цивільний кодекс України прийнятий від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text. (дата звернення: 05.04.2021р.).

3. Сімейний кодекс України прийнятий від 10.01.2002 № 2947-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text. (дата звернення: 05.04.2021р.).

4. Водоп'ян Т. В. Особливості дієздатності малолітніх в цивільному праві України. Часопис Національного університету «Острозька академія». 2013. № 2. С. 1-13. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_2_8.

kubg.edu.ua

Івануса А.С.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ДИТИНИ

Поняття правового статусу на міжнародно-правовому рівні розуміється у вузькому значенні — як сукупність прав та гарантій їх реалізації. Оскільки права дитини включають у себе права, похідні від прав дорослих, тобто загальнолюдські права та свободи, та безпосередньо права, які за своєю природою можуть належати виключно дитині, їх варто назвати складною системою. Ряд положень Конвенції про права дитини у частині захисту прав дітей становлять собою звичаєві норми, а прийняття Конвенції лише підсилило їх статус. За аналогією з правами жінок, коли дискримінація за статевою ознакою є порушенням норми міжнародного права, так само це буде справедливо по відношенню до дискримінації за віковою ознакою.

Економічні права дитини — це можливості дитини користуватися економічними благами та захищати їх у передбаченому нормами права порядку, що забезпечуються державами відповідно до їх міжнародно-правових зобов'язань [1].

Право дитини на захист від економічної експлуатації є регламентованим на міжнародно-правовому рівні. Економічна експлуатація дитини має місце тоді, коли фінансова винагорода або натуроплата дитині є нижчою, ніж заробіток дорослого, виплачений за ту ж саму роботу. Словосполучення «власність дитини» вживається лише в Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 р. [2].

Такі недоліки міжнародно-правового забезпечення захисту права приватної власності дитини призводять до значної кількості його порушень. Зокрема, у Європейському суді з прав людини розглядалися справи «Мазурек проти Франції», «Альбуаз-Бартез та Альбуаз-Мольтезюм проти Франції», «Лазарєви проти Росії», «Манчіні проти Італії». При розгляді зазначених справ суд опирався

kubg.edu.ua

на інтереси дитини, пояснюючи це таким чином, що зменшення власності дитини внаслідок діяльності її батьків є законною підставою для заборони такої діяльності з боку держави.

Питання права інтелектуальної власності є тісно пов'язаним із правом приватної власності дитини. Неповнолітні автори літературних, наукових, мистецьких творів мають ті ж самі права, що й має доросла особа: користуватися правом на видання твору, на його поширення, права, пов'язані з його відтворенням тощо. Проте проблемним є питання про те, з якого віку особа може здійснювати майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, з урахуванням того, що такі права виникають з моменту створення об'єкту інтелектуальної власності.

На міжнародно-правовому рівні регламентація захисту права самостійно заробляти собі на життя відсутня, саме тому при дослідженні цього питання ми виходили з позиції реалізації принципу економічної самобутності та самостійності дитини на національному рівні. Основною проблемою захисту зазначеного права є неоднаковість національного регулювання віку набуття дитиною повної дієздатності у різних країнах, що є перешкодою для реалізації права підприємницької діяльності.

ООН є найбільш впливовою міжнародною організацією, одним із напрямів діяльності якої є захист прав дитини. Захистом економічних прав дитини прямо чи опосередковано займаються такі підрозділи та організації ООН, як ЕКОСОР, ВООЗ, МОП, ЮНІСЕФ. Особливу увагу варто приділити спеціалізованому органу, створеному відповідно КПД — Комітет ООН з прав дитини [3].

У промовах держав-учасниць Комітету з прав дитини окремим блоком виділяються питання захисту та реалізації лише одного економічного права — права на захист від економічної експлуатації. Ані право на приватну власність, що є основою економічних прав базисом становлення громадянина, ані права на підприємницьку діяльність, у доповідях не відображаються, що видається суттєвим недоліком у діяльності Комітету.

В межах Ради Європи діє Європейський Суд з прав людини, який багаторазово розглядав справи, пов'язані з реалізацією та захистом права на приватну власність та похідного від нього права на спадкування. Рішення у таких справах виносилися з урахуванням принципу забезпечення найістотніших інтересів дитини [4].

Kubg.edu.ua

Серед інших регіональних органів варто також згадати Комітет експертів з питань прав і благополуччя дитини, що був створений відповідно до положень Африканської хартії про права і благополуччя дитини. Комітет має повноваження розглядати індивідуальні скарги від особи, групи осіб або неурядових організацій про порушення передбачених Хартією прав та свобод дітей прав [1].

Протокол № 1 до Європейської Конвенції, зі змінами, внесеними Протоколом № 11 закріпив захист права власності, яке не було передбачені оригінальним текстом Конвенції.

Європейська соціальна хартія містить низку положень, що також безпосередньо стосуються захисту економічних прав дітей. Це стаття 17, що передбачає створення спеціальних органів моніторингу за станом реалізації економічних прав тощо [5].

Африканська Хартія прав людини і народів 1981р. робить наголос на правах сім'ї та обов'язках перед сім'єю, а не на окремих правах і обов'язках членів сім'ї, що створює значні перепони в реалізації дитиною своїх економічних прав. Однак, Африканська Хартія прав і добробуту дитини є найбільш передовим міжнародно-правовим документом, що стосується захисту економічних прав дитини. На сьогоднішній день це єдиний документ, за яким дитина має право в індивідуальному порядку подавати скарги щодо порушення своїх економічних прав до спеціалізованого судового органу — Комітету Експертів.

Закріплення в Конвенції про права дитини системи імплементації, аналогічній системі імплементації прав людини в цілому, свідчить про загальне визнання в міжнародному праві зовсім нового уявлення про статус дитини. Реалізація норм міжнародного права у сфері захисту економічних прав дитини в Україні вимагає більшої послідовності, на що неодноразово звертав увагу Комітет ООН з прав дитини.

Попри організаційні та правові перепони у втіленні норм міжнародного права, національне законодавство в багатьох випадках є більш прогресивним, аніж міжнародний договір. Закон України «Про охорону дитинства» закріплює право дитини на майно, одночасно забороняючи батькам та особам, що їх замінюють, відчужувати майнові права дитини без дозволу органів опіки та піклування. Цей закон закріплює також відсутні у Конвенції про права дитини права на житло та підприємницьку діяльність [6; 7].

kubg.edu.ua

Гарантування реалізації економічних прав дитини є основоположним елементом їх гарантування. Гарантії економічних прав дітей — це система заснованих на міжнародно-правових зобов'язаннях держав заходів, що забезпечують права дітей на користування економічними благами незалежно від їх походження, сімейного стану, віку, статі, релігійної або етнічної приналежності та інших дискримінаційних підстав. Критеріями, що гарантують реалізацію економічних прав дитини, є: досконалість правової системи; ефективність роботи правотворчих органів; ефективна діяльність правоохоронних органів, що включає конституційний суд, систему правосуддя, здійснення належного нагляду за дотриманням законності, ефективне розкриття та розслідування правопорушень тощо; дієвість заходів державного примусу.

При цьому, законодавче забезпечення гарантування економічних прав дитини має складатися з трьох рівнів: міжнародні договори та конвенції; спеціальне законодавство (законодавство про забезпечення рівних прав і можливостей для дітей, дорослих та державно-суспільних інститутів); галузеві закони, окремі норми яких вирішують питання правового статусу дитини і їх економічних прав (цивільне, сімейне законодавство, законодавство про соціальне забезпечення тощо).

Інституту дитячого омбудсмена варто приділити окрему увагу. Аналізуючи європейську практику діяльності дитячих омбудсменів, виявляються закономірності у реалізації ними своїх функцій, що полягають у здійснені усіх можливих заходів для забезпечення можливостей для дитини у користуванні економічними благами.

Основними формами попередження порушень міжнародного права у сфері захисту економічних прав дитини, є: імплементація стандартів прав дитини; створення протекційного законодавства; розробка та впровадження національних програм, спрямованих на покращення умов реалізації економічний прав дитини та створення ефективної правозастосовної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лінник Н. В. Міжнародно правовий захист економічних прав дитини // Автореферат. Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук — 2011. — URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/2243.

kubg.edu.ua

2. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_002#Text.
3. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: https://www.un.org/en.
4. Офіційний сайт Європейського Суду з прав людини URL: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 07.09.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text.
6. Закон України «Про охорону дитинства» від 17.03.2021 р. № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.
7. Конвенції про права дитини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

kubg.edu.ua

Бурдуковська А.М.
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В ПЕРІОД МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Актуальність. Протягом століть діти були і є одними з найбільш страждаючих в результаті збройних дій людей. Їх викрадали, катували, ґвалтували, примушували до проституції та роботи, яка загрожує життю та здоров'ю, але найбільше яких відправляли воювати ще зовсім малими. За підрахунками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), близько мільярда дітей та молоді проживає в районах зі збройними конфліктами. За останні десять років близько двох мільйонів дітей втратили життя в збройних конфліктах. В три рази більше людей були серйозно пораненими або назавжди залишились покаліченими. Цифри дають зрозуміти, що діти у всьому світі масово страждають від жорстокості та наслідків збройних конфліктів. Хоча використання дітей у збройних конфліктах заборонено у всьому світі, у багатьох із сучасних конфліктів, дітей вербують і використовують у військових цілях. Так, за оцінками фонду, у Демократичній Республіці Конго, понад 30 000 дітей-солдатів (приблизно 15% дітей-солдатів становлять дівчата), і дітей, які залишаються жертвами невимовних злочинів збройних сил. Більшість із цих дітей були призвані або примусово призвані в армію — деякі віком до 10 років, часто є свідками злочинів проти власних сімей або ж навіть беруть участь у них. Ці діти піддаються найстрашнішим психологічним та фізичним небезпекам та жахливим тортурам. Однак, ними також настільки легко маніпулювати, що вони часто здійснюють ще більш серйозні злочини, про які навіть не усвідомлюють.

Метою цієї публікації є привернути увагу до проблеми про участь дітей у збройних конфліктах та наслідків з метою ефективного регулювання та запобігання використання дітей через удосконалення нормативно-правових актів та юридичних аспектів висвітленої теми.

kubg.edu.ua

Виклад основного матеріалу. Історія показує нам величезну жорстокість збройних конфліктів проти тих, хто повинен бути захищений в першу чергу — щодо дітей. Зазвичай у збройних конфліктах ніхто не думає про дотримання принципів захисту інших, дотримання прав людини, права дітей. Будь-який збройний конфлікт, незалежно від його природи, має ключовий вплив на здоров'я фізичне та психічне здоров'я учасників, особливо неповнолітніх. Діти, як одні з найменш стійких до наслідків війни стають найчастішими жертвами.

Захист дітей у збройних конфліктах був одним з найбільш ранніх проблем міжнародного права в галузі прав дитини, оскільки його практично й не було. Конвенція про права дитини 1989 року є першим міжнародним юридично обов'язковим документом , в якому чітко викладені права дітей, хоча більш ранні документи також зазначали певні права та проклали шлях для її розробки. Спочатку документи, в яких викладався захист дітей, обмежувалися проблемами економічної та сексуальної експлуатації і робили припущення про те, що саме дорослі повинні слідкувати за дітьми. Саме про це, йшла мова також в Декларації про права дитини 1959 року та в статті 24 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. Хоча ці документи не стосувались саме конкретно дітей, які є залученими до збройних конфліктів, вони так би мовити проклали шлях до подальших механізмів. Справді, до 1989 року дитину вважали особою, яка не має власної точки зору, нею легко маніпулювати тощо. Лише з прийняттям Конвенції про права дитини 1989 року вперше були підтверджені права дитини на автономність та на захист [1].

Стандарти, що визначають обсяг захисту дітей в разі збройного конфлікту, носять характер норм міжнародного права. Можна розрізняти два типи міжнародного захисту дітей в разі збройного конфлікту. Захист поширюється, з одного боку, на дітей, які належать до цивільного населення, а з іншого — на так званих дітей-солдатів.

Відповідно до принципів міжнародного права, сторони у збройному конфлікті повинні розрізняти збройні сили та цивільне населення. Збройні напади можуть бути спрямовані лише проти військових цілей. Цивільне населення не може піддаватися нападу ні за жодних обставин.

Основними документами, що визначають правову базу для захисту дітей, які не беруть участь у військових операціях і,

Курсевик.ua

отже, належать до цивільного населення, є документи міжнародного гуманітарного права, що включають, насамперед: Женевська конвенція про захист цивільних осіб під час війни від 12 серпня 1949 року; Протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року, і Протокол II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв неміжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року [4]. Положення цієї Конвенції поширюються безпосередньо на дітей через те, що вперше в документі вживався термін «дитина». Був згаданий також поділ віку дитини на 7, 12 та 15 років, який доводить, що саме ця вікова група потребує спеціального захисту. Однак жодна стаття не містить положення про особливий захист дітей, вони є навіть виключені з такої групи. Захист надається постраждалим, хворим, інвалідам та вагітним жінкам, тоді як питання надання особливої допомоги неповнолітнім залишається невирішеним. Діти під час бойових дій включаються лише до категорії цивільного населення, їм надається загальний захист в якому забороняється калічити та застосовувати тілесні покарання проти них.

Відповідальними за імплементацію норм міжнародного гуманітарного права є держави, які згідно зі статтею IV Женевської конвенції зобов'язані не лише дотримуватись, а й забезпечувати за будь-яких обставин дотримання положень Конвенції. Таким чином, вони повинні всіма можливими способами впливати на дотримання конвенції також державами, які не є її учасниками. Оскільки, ні за яких обставин не можна відступати від норм міжнародного гуманітарного права у разі збройного конфлікту. Кожна держава зобов'язана за будь-яких обставин поважати гарантії захисту дітей, висловлені у вищезазначених положеннях [3].

Розглянувши другий тип захисту, мова йде про дітей-солдат. Майже неможливо знайти термін дитина-солдат у документах галузі міжнародного права хоча й багато з них містять записи про те, що це особи віком до 18 років, які використовуються у військових справах також термін «діти-солдати» зазвичай використовується в юридичних коментарях, доповідях, підготовлених для ООН або інших міжнародних організацій. У 1997 р. під час конференції в Кейптауні з проблеми дітей-солдатів було встановлено найбільш широко прийняте визначення проблеми. Було заявлено, що це особа віком до 18

Kubedu.ua

років, яка не лише носить зброю, а й користується нею, кожна людина цього віку, яка є членом будь-яких регулярних або нерегулярних збройних сил чи інших військових груп, незалежно від функцій, які вони виконують у них є дитиною-солдатом [2]. Така широко визначена група дозволяє охопити набагато більше дітей, які, незважаючи на те, що вони не брали участі в боях, супроводжували збройні сили, ризикуючи своїм життям та здоров'ям. Зовсім не важливо чи вони приєднались до них добровільно або ж примусово. Діти найчастіше є учасниками бойових дій, служать у державних чи недержавних відомствах, проте величезна кількість дітей працює у них кухарями, вантажниками тощо. Конвенція про права дитини 1989 р. зобов'язує держави-учасниці вжити всіх можливих заходів для того, щоб люди, які не досягли п'ятнадцяти років, не мали можливості приймати участь у бойових діях, і не підлягали вербуванню до будь-яких національних збройних сил. Також 25 травня 2000 р. був прийнятий Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, який розширив сферу гарантованого захисту, що надається дітям у разі збройного конфлікту відповідно до положень Конвенції та lex specialis — стосовно держав-учасниць обох договорів — застосовується замість них.

Висновки: отже, дітей використовують у збройних конфліктах по всьому світу, незалежно від того на якому рівні цивілізаційного розвитку знаходиться країна або релігії, яка в ній панує. В даний час дана проблема вважається однією з найпоширеніших конфліктних проблем.

Захист дітей спрямований на сприяння, захист та реалізацію прав дитини, на захист від жорстокого поводження, зневаги, експлуатації та насильства проти дітей як це визначено в Конвенції про права дитини ООН та інших угодах та конвенціях, що стосуються прав людини, гуманітарного права та національного законодавства.

Особливий захист надається дітям під час збройних конфліктів за допомогою чотирьох Женевських конвенці1 1949 р. та їх Додатковими протоколами 1977 р.. Для того, щоб здійснювати певні кроки до вирішення висвітленої проблеми, Рада Безпеки ООН повинна наполягати на питаннях безпеки та прав дітей під час мирних переговорів та на нагальній необхідності створення покарання за злочини проти дітей, тим самим уникаючи амністії для суб'єктів. Посилення ефективного захисту дітей також вимагає співпраці

kubg.edu.ua

з широким колом організацій, враховуючи вищевикладене, необхідно посилити механізми запобігання та припинення порушень міжнародного гуманітарного права, а також їх усунення. Вкрай необхідно вживати заходів, які не тільки передбачають ризики порушень міжнародного гуманітарного права, але й припиняють такі порушення, поки триває конфлікт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ANANDAH S. M. Children in Armed Conflicts: Transcending Legal Responses [Електронний ресурс] / MILLARD ANANDAH S.
2. La protección de los niños en los conflictos armados, en particular la prohibición de la participación de los niños en las hostilidades y el régimen jurídico aplicable. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://www.icrc.org/es/doc/assets/files/other/04_dutli.pdf
3. Van Bueren G. The International Legal Protection of Children in Armed Conflicts [Електронний ресурс] / Geraldine Van Bueren — Режим доступу до ресурсу: https://www.jstor.org/stable/761002?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents.
4. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним. — 2-е изд., испр. — М.: Международный Комитет Красного Креста, 2001. — 344 с. — С. 149 — 331.

kubg.edu.ua

Мамченко А.М.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

БЕЗПЕКА В КІБЕРПРОСТОРІ — НОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Актуальність: кібербезпека — це новий і специфічний напрямок національної та міжнародної безпеки 21 століття. На сьогодні ступінь дослідження даної тематики серед закордонних та вітчизняних науковців є недостатньою. Наявні норми міжнародного права можуть бути використані, однак з чіткою кваліфікацією та визначенням термінології виникає чимало дискусійних питань. Тому, залишається актуальним проведення дослідження для запобігання негативних наслідків в майбутньому.

Мета: дослідження проблематики безпеки в кіберпросторі в сучасному міжнародному праві.

Поряд із загальновизнаним земним, морським, повітряним і космічним просторами виникає ще один, який потребує міжнародно-правового регулювання — кіберпростір. Кіберпростір розширює свободу та можливості людей, і як наслідок, виникають нові загрози національній та міжнародній безпеці. Міжнародне співтовариство знаходиться на початку свого шляху щодо міжнародно-правового регулювання кіберпростору та розробки норм, які б регулювали відповідальність держав за вчинення кіберзлочинів. Для війни, в епоху інформаційного суспільства, необов'язковим є введення військ, окупація, захоплення територій чи величезні військові витрати. Більш зручною є новий вид зброї — «мережа». Тому, все частіше вчені замислюються про потребу визначення поняття «кібервійна» в міжнародному праві.

Стрімкий розвиток та масове впровадження інформаційних технологій призводять до нового сектору загроз через кіберпростір. Ще на початку XXI ст. на рівні ООН відмічалось, що «кіберпростір», який охоплює користувачів, мережі, пристрої, все програмне забезпечення, процеси, зберігання і обмін інформацією, додатки, послуги та системи, які відносяться до мережі прямо чи опосередковано — є

джерелом не лише майбутнього розвитку суспільства, а й джерелом специфічних загроз. [7] Варто зазначити, що на сьогоднішній день в міжнародно-правовому полі немає єдиного нормативного визначення поняття «кіберпростору».

В праці одного із перших закордонних дослідників проблем кіберпростору Кетша Е. зазначається, що перш за все, це поняття пов'язано з розвиненою електронною культурою, яка дозволяє обробляти та працювати з інформацією в електронній формі, з використанням складних комп'ютерів, які зберігають та аналізують дані та дозволяють здійснювати комунікації незалежно від місця знаходження.[5] Катаріна Зюлковскі зазначає, що кіберпростір — це глобальний, нефізичний, концептуальний простір, який включає технічні компоненти, такі як Інтернет, а також всі юридичні та фізичні особи підключені до Інтернету. [6] Однак, ці визначення не зовсім повні, а кіберпростір потрібно розглядати в значному ширшому розумінні. Тому, більш повним є визначення, запропоноване Даніелем Кюлем, згідно з яким кіберпростір — це глобальний домен в інформаційному середовищі, унікальний характер якого визначається використанням електроніки та електромагнітного спектра для створення, зберігання, модифікації, обміну та використання інформації через взаємозалежні та взаємопов'язані мережі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. [3] Інформаційні технології докорінно змінили спосіб ведення військових операцій. Міжнародне товариство розуміє, що мілітаризація глобальної мережі є найбільш небезпечним розвитком кіберпростору. На сьогодні, в доктрині міжнародного права не існує єдиного термінологічного підходу до визначення бойових дій в кіберпросторі. Найчастіше можна зустріти такі терміни: «кібервійна», «кібернетична війна», «кібератака», «інформаційна війна». В роботі американських авторів "Право кібератак» визначено, що кібератаки здійснюються для виведення з ладу комп'ютерної мережі з політичних мотивів чи національної оборони. У роботі, автори до кібератак відносяться три види діянь — DOS-атаки, поширення неправомірної інформації та проникнення в комп'ютерну систему, що перебуває під захистом. [4]

Український професор міжнародного права О. Мережко пропонує проєкт Конвенції про заборону використання кібервійни в глобальній інформаційній мережі інформаційних та обчислювальних ресурсів (Інтернеті). В проєкті він визначає, що

кібервійна — це використання Інтернету і пов'язаних з ним технологічних та інформаційних засобів однією державою з метою заподіяння шкоди військовій, технологічній, економічній, політичній та інформаційній безпеці та суверенітету іншої держави. [1]

Сьогодні серед керівників ООН немає єдиної думки щодо міжнародно-правового характеру кібервійни. Тут цікаво, що Група урядових експертів (GGE) 2015 року, якій було доручено розглянути застосування міжнародного права до кіберконфліктів, визнала цю тему найскладнішою. Розбіжності переважали між Росією, Китаєм та кількома іншими країнами, з одного боку, та державами-членами НАТО, з іншого. Суть розбіжностей полягала у застосуванні конкретних положень Статуту ООН, зокрема права на самооборону, відмова від застосування сили, чи можуть бути доповнені норми щодо ведення збройних конфліктів з метою встановлення нових і конкретних стандартів для кібервійни.[8]

Можна стверджувати, що на сьогодні немає юридично обов'язкового документа, який би забороняв застосування сили або регулював відносини в кіберпросторі. Єдиною грунтовною роботою в цій сфері є Таллінський посібник з міжнародного права, що застосовується до кібервійни. Об'єднаний центр передових технологій з кібероборони НАТО у Талліні, створив «Міжнародну групу експертів» для проведення першої всебічної експертизи норм міжнародного права, що може застосовуватись до кібервійни. [10] Зрештою, Таллінський посібник слід характеризувати як академічну роботу міжнародної групи експертів, яка присвятила три роки визначенню lex lata, застосовного до кібервійни та носить характер «soft law».

До цього часу жодна держава не кваліфікувала кібератаки як «збройний напад», тому що в такому випадку це породжує право на самооборону відповідно до ст. 51 Статутут ООН. В доктрині міжнародного права сформувалось 2 підходи трактування цього питання. Прихильники першого підходу вважають, що кібератаки не можуть бути визнані актами збройного нападу відповідно до вищезазначеної статті, тому що під час їх здійснення не використовується військова зброя в звичній для нас формі. Другий підхід був запропонований професором М. Шміттом. [9] Він пропонує розрізняти, акти збройного нападу та інші види примусу, які здійнені в кіберпросторі, відповідно до спричинених наслідків. Класифікує він наслідки за такими критеріями:

• тяжкість — ступінь пошкодження та втрати;
• оперативність — швидкість поширення негативних наслідків;
• вимірність — передбаченість певного рівня руйнування;
• передбачувана легітимність — когнітивний підхід до сприйняття законності певних дій.

Прикладом намагання використати права на самооборону є кібератака на Естонію. У квітні 2007 р. міністерства та парламент Естонії, фінансові установи, банки та ЗМІ зазнали кібератак, в результаті чого була відмова в обслуговуванні, що тимчасово перешкоджало доступу до веб-сайтів цих установ в Естонії та їх нормальному функціонуванню. У нападі звинуватили Російську Федерацію. Естонія закликала Європейський Союз та НАТО розглянути термінові заходи щодо реагування на цю кібератаку та загрози національній безпеці. Це перший заклик країни щодо міжнародної допомоги у захисті від кібератак. Естонія посилалася на ст. 5 Угоди про колективну самооборону НАТО, але їм відповіли, що кібератаки «не визначаються як чіткі військові дії» і що «колективна самооборона не буде автоматично надана країні, яка зазнає нападу».

За даними ФБР, КНР на сьогодні має армію у 180 тис. хакерів. В один рік вони здійснили 90 тис. атак проти комп'ютерів Міністерства оборони США. З 180 тис. хакерів 30 тис. є військовими, а 150 тис. — комп'ютерними експертами з приватного сектору, місією яких є отримання доступу до військових та комерційних секретів США та внесення розладу до критичної інфраструктури. [11] Через взаємні звинувачення, Китай заявив, що що розроблятиме й запроваджуватиме нові правила боротьби з міжнародним кібершпигунством. Влітку 2008 р., до військового вторгнення Росії в Грузію, на її веб-сайти та мережеву інфраструктуру почалися кібератаки. Ці напади фактично відключили веб-зв'язок Грузії із зовнішнім світом. Згідно з повідомленнями, напади були «добре скоординованими з тим, що робили російські війська на місцях», і тривали протягом усього російсько-грузинського конфлікту 2008 р. [12]

Висновки. Міжнародна правова система повинна адаптуватися та забезпечити механізми захисту держав. Держави дедалі більше усвідомлюють, що у фазі зростання небезпеки, що загрожує їхньому кіберпростору, на нові загрози безпеці повинні знаходитись не лише за допомогою національних стратегій, а й на міжнародному рівні.

kubedu.ua

Зіткнувшись як із традиційними, так і з нетрадиційними викликами безпеці, держави, діючи поодинці, погано оснащені, саме тому існує потреба у прийнятті спільної стратегії та норм на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мережко А. А. Конвенция о запрещении использования кибервойны в глобальной информационной сети информационных и вычислительных ресурсов (Интернете). Проект [Електронний ресурс] / Мережко А. А. // — Режим доступу : http://bihun.in.ua/jushits/jurhit/article/489/
2. Analysis of the 2007 Cyber Attacks Against Estonia from the Information Warfare Perspective // Rain Ottis// [Електронний ресурс]//Режим доступу: https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ottis2008_AnalysisOf2007FromTheInformationWarfarePerspective.pdf
3. Daniel T Kuehl, "From cyberspace to cyberpower: Defining the problem" in Franklin Cramar, Stuart H Starr, Larry Wentz, Cyberpower and national security // [Електронний ресурс] — Режим доступу: // https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/CTBSP-Exports/Cyberpower/Cyberpower-I-Chap-02.pdf?ver=2017-06-16-115052-210
4. Hathaway A. The Law of Cyber-Attack [Електронний ресурс] / A. Hathaway, R. Crootof. — Режим доступу: http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4844& context=fss_papers.
5. Katsh E. Law in a Digital World: Computer Networks and Cyberspace / E. Katsh // Villanova Law Review. — 1993. — Vol. — 38. — Iss 2. — p. 403 — 486. [Електронний ресурс] — Режим доступу: //https://digitalcommons.law.villanova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2830&context=vlr
6. Katharina Ziolkowski. Peace time regime for state activities in cyberspace: General principles of International law as applicable in cyberspace / Katharina Ziolkowski — 2013 — p. 135 [Електронний ресурс] — Режим доступу: // https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup16/Batch%202/Peacetime-Regime.pdf
7. Radiocommunication Sector (ITU-R) — ITU Terms and Definitions [Електронний ресурс] — Режим доступу: //https://www.itu.int/en/ITU-R/Pages/default.aspx
8. Report on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, United Nations, General Assembly, Group of Governmental Experts, A/70/174, July 22, 2015 [Електронний ресурс] //— Режим доступу:// https://digitallibrary.un.org/record/799853
9. Schmitt M.Computer Network Attack and the Use of Force in International Law:Thoughts on a Normative Framework [Електронний ресурс] /

M. Schmitt. — Режим доступу: http:// cyber.law.harvard.edu/cybersecurity Computer_Network_Attack_and_the_Use_of_Force_i n_International_Law.
10. Tallinn Manual on the international law applicable to cyber warfare, prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defense Centre of Excellence. Cambridge University Press. 2013. 215 p. [Електронний ресурс] //— Режим доступу://https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/356296245.pdf
11. China's Secret Cyberterrorism //[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.thedailybeast.com/blogs-and-stories/2010-01-13/ chinas-secret-cyber-terrorism/full/
12. GeorgeDonovan,"Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008,"(MSc thesis, US Army War College, March 2009)//[Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a500627.pdf

kubg.edu.ua

Саган Д.О.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛІСТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ

Господарське процесуальне законодавство відносить спеціаліста до категорії учасників судового процесу. Так, згідно з ч. 1 ст. 62 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК України) учасниками судового процесу, крім учасників справи та їх представників, є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст.

На думку Прокопанич Г. К., спеціаліст — це особа, яка володіє знаннями, необхідними для забезпечення ефективного огляду або іншої процесуальної дії [3, с. 63].

ГПК України закріплює, що спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів, і призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) [1].

Правовому статусу спеціаліста у господарському процесі присвячена ст. 71 ГПК України.

У зазначеній процесуальній нормі законодавець закріплює права та обв'язки спеціаліста. Він зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати консультації та роз'яснення, у разі потреби надавати суду іншу технічну допомогу. За відсутності заперечень учасників справи спеціаліст може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

kubg.edu.ua

Також, спеціаліст не може брати участі у розгляді справи та підлягає відводу (самовідводу) з підстав, зазначених у статті 35 ГПК України. Він не може брати участі у розгляді справи, якщо він перебував або перебуває в службовій або іншій залежності від учасників справи.

Участь спеціаліста у судовому засіданні під час попереднього розгляду даної справи відповідно спеціаліста не є підставою для відводу.

Залучення спеціаліста для надання безпосередньої технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій передбачене в усіх процесуальних кодексах.

Про залучення спеціаліста в господарський процес дає роз'яснення Вищий господарський суд України, який вказав, що виклик спеціаліста здійснюється за ухвалою суду. Його пояснення подаються суду у вигляді висновку або в іншій, прийнятній для суду, письмовій формі [2].

Під час дослідження доказів суд може скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями (висновками) спеціалістів.

У разі, коли спеціаліст надає письмові роз'яснення, вони ним підписуються та приєднуються до матеріалів справи.

До консультації спеціаліста не встановлюється спеціальних вимог, якщо такі вимоги не встановлені іншими нормативними актами [4, с. 45].

Згідно зі ч. 2 ст. 215 ГПК України спеціалісту можуть бути поставлені питання по суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першою ставить питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, та її представник, а потім інші учасники справи. Якщо спеціаліста залучено за клопотанням обох сторін або за ініціативою суду, першим ставить питання спеціалістові позивач і (або) його представник [1]. Суд, відповідно, також має право з'ясовувати суть відповіді спеціаліста на питання учасників справи, а також ставити питання спеціалісту після закінчення його опитування учасниками справи. Потрібно враховувати, що допомога та консультації спеціаліста не замінюють висновок експерта.

Допомога спеціаліста може здійснюватися у різноманітних формах, що залежить від предмета справи та особливостей проведення відповідних процесуальних дій. Так, у постанові ВГСУ від 05.10.2011 у справі No 5023/1659/11 використано висновок пожежно-технічного спеціаліста дослідно-випробувальної лабораторії Головного

kubg.edu.ua

управління МНС України в Харківській області про дослідження пожежі. Практика свідчить, що відповідні спеціалісти-суб'єкти оціночної діяльності можуть залучатися для оцінки майна у справах про банкрутство або на стадії виконання судових рішень для оцінки майна боржника [5, с. 281].

Суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може долучати спеціаліста у разі необхідності проведення огляду веб-сайту (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту.

Лише за умови, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено судом самостійно або із залученням спеціаліста суд може призначити експертизу для встановлення та фіксування змісту веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет.

Я погоджуюсь з думкою Прокопанич Г. К., що залучення спеціаліста у господарський процес зумовлюється необхідністю використання спеціальних знань в межах процесуальних дій, які проводяться. Таким чином, спеціаліст складає своє судження на підставі спеціальних знань, а не отримує нові дані в результаті проведення навіть найпростіших досліджень [3, с. 63].

Таким чином, спеціаліст — це особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для забезпечення ефективного огляду або іншої процесуальної дії. Він може надавати усні консультації, письмові роз'яснення (висновками) та технічну допомогу під час вчинення процесуальних дій.

Письмові роз'яснення спеціаліста підписуються ним та долучаються до матеріалів справи. Допомога та консультації спеціаліста не замінюють висновок експерта.

Участь спеціаліста у розгляді адміністративних, господарських, цивільних справ і кримінальних проваджень полегшує роботу суду. Використовуючи свої знання, спеціаліст дає можливість суду не проводити експертизу, якщо його роз'яснень достатньо для прийняття судом правильного рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text

kubedu.ua

2. Про деякі питання практики призначення судової експертизи: Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 23.03.2012 р. № 4 // Вісник господарського судочинства. — 2012. — № 3. — С. 15.
3. Прокопанич Г. К. Сучасні проблеми використання спеціальних знань в господарському процесі України / Г. К. Прокопанич // Вісник Академії адвокатури України. — 2012. — Число 3. — С. 60-65. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_3_10.
4. Степанова Т.В Щодо розмежування статусу експерта та спеціаліста в господарському судочинстві України / Степанова Т.В // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2013. — УДК 346.91. — С. 43-46.
5. Теньков С. О. Спеціалісти у господарському процесі / Теньков С. О. // Науково-практичний коментар рішень та постанов господарських судів України. — 280-281.

kubg.edu.ua

Бех Д.П.
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

СФЕРА ДІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПРАВА У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ

Актуальність. Європа, а особливо члени Європейського Союзу, склали одні з найширших та найефективніших соціальних норм проти дискримінації у сфері зайнятості, так як мають величезний практичний досвід у цій сфері. Однак було продемонстровано існування багатьох випадків дискримінації на ринку праці, особливо проти іммігрантів та соціальних меншин. Більше того, на європейських робочих місцях зберігаються традиційні форми дискримінації за ознакою статі, раси, етнічного походження, релігії та віку. У цьому сенсі поява нових форм дискримінації на основі сексуальної орієнтації, інвалідності та способу життя, також кидає виклик європейським країнам вирішити ці дуже важливі проблеми які стосуються сфери зайнятості.

Метою даної роботи є висвітлити правове регулювання проблеми дискримінації у сфері зайнятості. Тому що кожна людина може піддаватися дискримінації так як зберігаються давно вживані стереотипи і різні форми дискримінації засновані на ознаках статі, раси, релігії і тому подібне. Саме тому, людям які не знають своїх прав важливо знати правові аспекти захисту, що пропонується законом, зазнаючи дискримінації на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 7 Загальної декларації прав людини (1948): “Усі рівні перед законом і мають, без різниці, право на рівний захист закону. Кожен має право на рівний захист від будь-якої дискримінації, що порушує цю Декларацію та від будь-яких провокацій до такої дискримінації” [1]. Цей принцип дедалі більше поважають компанії, люди та суспільство загалом.

Опитування показують, що приблизно кожна восьма жінка яка проживає в Європі вважає себе частиною групи, якій загрожує дискримінація. Дискримінація, напади на меншини та висловлювання ненависті, на жаль, залишаються щоденною реальністю в Європейському Союзі.

kubg.edu.ua

За ці роки ЄС прийняв численні закони. Через них він забороняє дискримінацію на робочому місці за віком, статтю, інвалідністю, етнічним чи расовим походженням, релігією чи переконаннями чи сексуальною орієнтацією. Це означає, що має бути рівне ставлення до найму, умов праці, просування по службі, оплати праці, доступу до професійного навчання, пенсій та звільнення. Крім того, люди з обмеженими можливостями можуть звернутися за допомогою, необхідною для роботи в комфортному, безпечному та пристосованому місці.

Принципи рівності та недискримінації спочатку базувались на декількох договірних положеннях, значення яких постійно зростало. Після прийняття Маастрихтського договору, принцип рівного ставлення почав розвиватися переважно у зв'язку з концепцією громадянства Європейського Союзу. Стаття 12 Договору про заснування Європейської Спільноти забороняє будь-яку дискримінацію за національністю. З часом європейське громадянство набуло не лише економічного виміру (завдяки реалізації свобод внутрішнього ринку), а й політичного (завдяки здійсненню виборчих прав). Стаття 136 Договору про ЄС передбачала прийняття заходів щодо сприяння працевлаштуванню та покращенню умов життя та праці у сфері рівності між чоловіками та жінками з урахуванням їх шансів на ринку праці та поводження на роботі, а також боротьби із соціальною ізоляцією [2]. На цій підставі були прийняті положення, які забороняють дискримінацію у сфері зайнятості за ознаками неповного робочого дня.

Проте, еволюція права не стояла на місці і згодом в Європейському Союзі було впроваджено антидискримінаційне право, яке охоплювало сферу зайнятості.

З наступною зміною правової основи функціонування Спільнот ще більше підкреслювалася роль прав людини у формуванні спільноти європейських цінностей.

В Амстердамському договорі чітко зазначено досягнення рівності між жінками та чоловіками серед цілей Європейського Співтовариства (статті 2 та 3 (2) Договору про ЄС) та передбачено надання конкретних переваг: ситуації у професійній кар'єрі та їх компенсація (стаття 141 (4) Договору про ЄС). Він також заклав основи для прийняття правових заходів щодо боротьби з дискримінацією за статтю, расовим чи етнічним походженням, релігією чи переконаннями, інвалідністю, віком та сексуальною орієнтацією. У цьому випадку перелік

заборонених підстав для дискримінації закритий. Правові норми, прийняті відповідно до ст. 13 Договору про ЄС згадується як антидискримінаційне право Європейського Союзу.

Переходячи до сфери дії Європейського антидискримінаційного права у сфері зайнятості, необхідно зауважити, що на основі ст. 13 було створено три директиви, які гарантуються правом Європейського Союзу, наприклад це:

— Директива 2000/43/ЄС яка засновує принцип рівності між людьми різного расового та етнічного походження [4];

— Директива 2000 /78/ЄС яка встановлює загальні рамки щодо рівного ставлення в сфері працевлаштування та зайнятості [5];

— Директива 2006/54/ЄС яка впроваджує принцип рівних можливостей та рівного ставлення до чоловіків та жінок у питаннях зайнятості та працевлаштування [3].

Названі правові акти є основними для регулювання даного питання, але ще існує безліч директив та інших правових актів, які доповнюють цю сферу. Ці директиви стосуються таких питань як доступ до зайнятості, умови зайнятості, включаючи звільнення і оплату, доступ до професійної орієнтації та підготовки, організації працівників і роботодавців. Наступним етапом еволюції принципів рівності та недискримінації у первинному праві стала Хартія основних прав Європейського Союзу, яка передбачала рівність перед законом та розширювала каталог заборонених підстав для дискримінації.

Висновки: отже, можна побачити що метою Європейського права є належне забезпечення всім особам доступу до сфери зайнятості і працевлаштування, питання антидискримінаційного права у сфері зайнятості є досить розвиненим, і регулює поширені сфери і і форми дискримінації. Хоча існують і недоліки які потрібно вдосконалювати, тому що не кожен хоче дотримуватися правил і слідувати законам, так як можна досить часто бачити як принижують гідність робітників, обмежують в використанні своїх прав і не забезпечують працівників повним пакетом прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини 1948 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

kupg-edu.ua

2. Договір про заснування Європейської Спільноти [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
3. DIRECTIVE 2006/54/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054.
4. ДИРЕКТИВА № 2000/43/ЕС СОВЕТА ЕС, имплементирующая принцип равного обращения с людьми, независимо от их расового или этнического происхождения [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a65#Text.
5. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0078

kubg.edu.ua

Акушка Кацярына
Еўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт
Літва, г.Вільнюс

СВАБОДА ЯК КАТЭГОРЫЯ ТЭОРЫІ ПРАВА

Вызначэнне свабоды як катэгорыі тэорыі права і ў праве — адзін з найважнейшых і цэнтральных пытанняў як у юрыспрудэнцыі, так і ў агульнай тэорыі права. Вывучэнне свабоды як прававой катэгорыі і асаблівасцяў яе праявы ў сферы прававога рэгулявання сёння абумоўлена рэфармаваннем грамадства ў напрамку яго паступовай лібералізацыі (у прыватнасці, у дачыненні да Беларусі), умацаваннем дэмакратыі ў дзяржаве (у кантэксце ўстанаўлення межаў свабоды ў праве), умацаваннем сапраўднай каштоўнасці свабоды і правоў чалавека (абумоўлена парушэннем канстытуцыйнага ладу). У сувязі з гэтым даследаванне прававых аспектаў свабоды асабліва актуальна, а таксама набывае навуковую і практычную значнасць.

Мэтай дадзенай працы з'яўляецца рашэнне ўзніклі ў працэсе даследавання пытанняў, тлумачэнне канцэпцыі свабоды як катэгорыі тэорыі права.

Либертарная тэорыя права (ад лац. Libertas — свабода) — канцэпцыя разумення права і дзяржавы, распрацаваная акадэмікам РАН Уладзікам Сумбатовічам Нерсесянцем у 70-90-х гг. XX стагоддзя. У цяперашні час либертарную тэорыю права развіваюць паслядоўнікі В. С. Нерсесянца — В. А. Чацвярнін, В. В. Лапаева, Н. В. Варламава і інш.

Прыхільнікі Лібертарныя напрамкі ў пытаннях аб тэорыі права і дзяржавы характарызуюць права, як неабходную форму свабоды. Згодна з дадзенай канцэпцыі праваразумення, права — гэта ўсеагульная мера свабоды, а таксама форма, бо свабода, яе існаванне і рэалізацыя магчымая і сапраўдная толькі ў рамках права і ў форме права. Права служыць агульнай крыніцай сацыяльнай свабоды і яе галоўным гарантам. Дазволу і забароны права ўяўляюць сабой нарматыўную структуру і аформленасць свабоды ў грамадстве, яе межы, межы паміж свабодай і несвабодай.

kniga.by

Пры Растлумачэнні канцэпцыі свабоды як катэгорыі тэорыі права застаюцца два пытанні: 1) на падставе якіх крытэрыяў грунтуецца разуменне свабоды ў прававой сістэме, 2) якую ролю ў працэсе юрыдызацыі свабоды гуляюць міжнародныя і ўнутрыдзяржаўныя НПА.

Таму існуе мноства азначэнняў гэтага паняцця. Вучоны адзначыў, што свабода ў праве мае розныя формы: яна можа быць звязаная з адмаўленнем, адменай якога-небудзь прыгнёту, самавольства (генацыд, рабства, прыгон) і адпаведна насіць адмоўны характар («свабода ад»); Яна можа таксама быць звязанай з прадастаўленнем суб'ектам якіх-небудзь пазітыўных магчымасцяў, дасягненні імі разнастайных сацыяльных інтарэсаў («свабода для»). Розныя разумення свабоды не варта змешваць, паколькі непаразуменне ў іх першапачаткова звязана непасрэдна з асаблівасцямі рускай мовы. У ангельскай мове, напрыклад, існуе сэнсавае адрозненне паміж тэрмінамі «liberty» і «freedom», якія ў рускай мове маюць аднолькавы пераклад. Няма адзінага паняцця, адзіны толькі тэрмін, які падзяляецца на грамадскія сферы. На падставе вышэйпададзеных фактаў мы прыйшлі да высновы, што для ўдасканалення механізму абароны правоў чалавека варта адрозніваць свабоду асабістую і юрыдычную гэтак жа, як «свабоду ад» і «свабоду для».

Розныя міжнародныя арганізацыі (ААН, Савет Еўропы і інш.) прынялі дзесяткі міжнародных актаў, у якіх цэнтральнай праблемай з'яўлялася абарона правоў чалавека і яго асноўных свабод ва ўсіх грамадскіх сферах. Прайшоўшы дзве сусветныя вайны, для прадухілення магчымай трэцяй катастрофы кіраўнікамі 50 краін быў створаны новы суб'ект міжнародных адносін-арганізацыя Аб'яднаных Нацый (ААН). Статут ААН абвяшчае ў прэамбуле рашучасць» пазбавіць будучыя пакаленні ад бедстваў вайны... і садзейнічаць сацыяльнаму прагрэсу і паляпшэнню ўмоў жыцця пры большай свабодзе». Варта таксама згадаць дакументы, прынятыя ў рамках ААН, якія падкрэсліваюць значнасць свабоды, замацаванай у праве:

– Канвенцыя аб абароне правоў чалавека і асноўных свабод. Вызначае механізм абароны правоў у выглядзе Еўрапейскага суда па правах чалавека (ЕСПЧ);

– Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека, прынятая Генеральнай Асамблеяй ААН 10 снежня 1948 г. у ёй замацаваны асноўныя правы

і свабоды чалавека (арт. 1 «Усе людзі нараджаюцца свабоднымі і роўнымі ў сваёй годнасці і правах», а таксама арт. 3, арт. 13 пункт 1, арт. 18, 19, арт .20 п. 1, 23 п. 1,4). Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека ААН юрыдызавала новыя стандарты свабоды: калі раней чалавек знаходзіўся ў рамках свабоды, прадстаўленай дзяржавай на заканадаўчым узроўні сваёй краіны, то Дэкларацыя замацавала юрыдычныя абавязацельствы дзяржаў ААН у забеспячэнні свабоды грамадзян.

Істотнае значэнне для юрыдызацыі свабоды мелі Пакты аб правах чалавека, ухваленыя 16 снежня 1966 г. Генеральнай Асамблеяй ААН (Міжнародны пакт аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах і Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах) і іншыя дакументы міжнароднага права.

Цяпер звернемся да унутрыдзяржаўным НПА. Сярод іх варта адзначыць Канстытуцыі:

– Канстытуцыя РБ — асноўны закон Беларусі. Другі раздзел ўстанаўлівае правы і свабоды чалавека.

– Арт.22 Канстытуцыі РФ і арт. 25 Канстытуцыі РБ замацавалі: «кожны мае права на свабоду і асабістую недатыкальнасць».

– У начале 2 артыкуле 20 канстытуцыі Літоўскай рэспублікі сцвярджаецца наступнае: «Свабода чалавека недатыкальная. Ніхто не можа быць падвергнуты адвольнаму затрыманню або зместу пад вартай. Ніхто не можа быць пазбаўлены волі інакш, як на такіх падставах і ў адпаведнасці з такімі працэдурамі, якія ўстаноўлены законам».

Але ці значыць гэта, што такая колькасць міжнародна-прававых актаў спрыяе поўнаму падтрыманню міру і забяспечвае прававую свабоду грамадзянам? Мяркуем, што не. Тым не менш, без існавання дадзеных дакументаў паўнавартаснае рэгуляванне міжнародных адносін апынулася б у яшчэ больш цяжкім становішчы.

Што перашкаджае выкананню суб'ектамі міжнароднага права прадпісанняў у рамках самога права?

У першую чаргу існуючая дыскусія аб пераліку крытэрыяў паняцця свабоды ў праве. А таксама стаўленне дзяржаў да многіх прадпісанням як да нормаў «мяккага права» (напрыклад, да нормаў міжнародных дагавораў, якія характарызуюцца аформленай нявызначанасцю прымаюцца абавязацельстваў і якія прадстаўляюцца правоў). З пункту гледжання рэалізацыі

палажэнняў такіх дакументаў як у міждзяржаўных адносінах, так і пры пераходзе іх ва ўнутрыдзяржаўнае права, дзяржавы сапраўды размяшчаюць значнай ступенню свабоды, што дазваляе называць падобныя дакументы «мяккімі» (нягледзячы на тое, што Венская канвенцыя аб праве міжнародных дагавораў 1969 г.не праводзіць дзялення іх на «мяккія» і «цвёрдыя»).

Па прычыне падобных нестыковак у тэорыі і практыцы дзяржаў далейшае забеспячэнне прававой свабоды становіцца досыць праблематычным. Калі не прыйсці да кансенсусу ў пытаннях аб сапраўднай каштоўнасці свабоды ў сістэме правоў чалавека, то магчымыя канфлікты як ва ўнутранай палітыцы дзяржаў, так і ў знешняй прывядуць да сур'ёзнай разрозненасці і дэстабілізацыі міжнародных адносін.

Што мэтазгодна распачаць у сітуацыі, якая склалася?

1. Выявіць прынцыпы, якія вызначаюць прававыя ўмовы існавання свабоды і прадухіляюць яе ператварэнне ў самавольства.

2. Уніфікаваць і нарматыўна замацаваць паняцце крытэрыяў свабоды ў праве (прыкметы свабоды).

3. Выявіць прабелы ў заканадаўствах па правах і свабодах асобы (звязаныя па большай меры са з'яўленнем новых правоў чалавека) і абгрунтаваць рэкамендацыі, накіраваныя на ліквідацыю гэтых прабелаў і ўдасканаленне механізму гарантый рэалізацыі правоў і свабод.

4. Ўсталяваць выразныя межы «свабоды ад» і «свабоды», якія выконваюцца ўсімі суб'ектамі міжнароднага права. Такім чынам канчаткова узаконіць правы грамадзян у дэмакратычнай краіне.

5. Забяспечыць наяўнасць у дзяржаве дзейснага, эфектыўнага прававога механізму рэалізацыі свабоды, які змяшчае гарантыі забеспячэння і абароны правоў і свабод асобы.

6. Выявіць заканамернасці ўзнікнення кожнай з выдзеленых у либертарной тэорыі формаў прававой свабоды, пераходу з адной формы ў іншую, усталяваць межы існавання кожнай з іх, а таксама прававыя механізмы іх сацыяльнага ўвасаблення з мэтай умацавання пазіцыі свабоды ў праве.

Рашэнне прадстаўленых пытанняў можа:

1. ... паслужыць моцнай асновай для выразнага ўспрымання свабоды як катэгорыі правы, а таксама далейшага мірнага і свабоднага суіснавання ўсіх суб'ектаў сучаснага міжнароднага права.

kubg.edu.ua

2. ... ўмацаваць ідэі свабоды ў правосознании суб'ектаў міжнароднага права і замацаваць у правомерном паводзінах суб'ектаў праваадносін.

3. ... стаць асновай у паступовай эскалацыі значэння права і свабоды ў праве ў якасці пазітыўнага ўспрымання.

4. ... прадухіліць эскалацыю канфліктаў на глебе негатыўнага ўспрымання тэрмінаў права і свабоды ў праве, а таксама лакалізаваць магчымыя, не дапусціўшы іх пераходу на больш высокі ўзровень.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Дзмітрыеў Ю. А. праблемы тэорыі дзяржавы і права: падручнік. Трактоўка свабоды як найважнейшага прынцыпу права — Рэжым доступу: https://law.wikireading.ru/7169

2. Канстытуцыя Літоўскай Рэспублікі Змест — Рэжым доступу: https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija_RU.html

3. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь змест — Рэжым доступу: https://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/

4. Канстытуцыя Расійскай Федэрацыі змест — Рэжым доступу: http://www.constitution.ru/

5. Кліменка Ю. Г. асноўныя перыяды станаўлення паняцця «свабода» як прававой катэгорыі / Ю. Г. Кліменка / / сучасныя пытанні дзяржавы, права і юрыдычнай адукацыі. — Тамбоў: Першына, 2005. (0,3 п. л.)

6. Кліменка Ю. Г. Свабода як асноватворная катэгорыя прававой канцэпцыі Б. Н. Чычэрына / Ю. Г. Кліменка / / дзяржава і грамадства ў творчасці Б. Н. Чычэрына і сучаснасць. — Тамбоў: ТГУ, 2006. (0,2 п. л.)

7. Канстытуцыйнае (дзяржаўнае) права замежных краін: у 4 т. / пад рэд. — Мінск, 2010. Т. 1-2: агульная Частка. С. 122-123

8. Нерсесянц В. С. Юрыспрудэнцыя. С. 32

9. Нерсесянц у. С. Права — матэматыка свабоды. Вопыт мінулага і перспектывы. — Мінск, 2010. Юрыспрудэнцыя. С. 26, 27, 29, 32, 37, 41.

10. Устав ООН — Рэжым доступу: https://www.un.org/ru/charter-united-nations/

11. Смірнова, І. А. свабода асобы і прававая дзяржава: з гісторыі прававых вучэнняў: аўтарэф. дыс. <...> канд. юрыдычных. навук: 12.00.01. Санкт-Пецярбург, 2000 [Электронны рэсурс].

kubg.edu.ua

Затолоцький В.О.
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: МОЖЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗАХИСТУ

Актуальність теми. Існує безпосередній зв'язок між національно-державними системами і міжнародною системою захисту прав людини. Для реалізації прав і свобод людини важливі світ, спокій і прогрес не тільки всередині окремих країн, а й на Землі в цілому. Вони сприяють співпраці народів і держав, обміну досягненнями, які забезпечують розвиток економіки, науки і культури, зростанню життєвого рівня населення. Чим більше буде спільних моментів між державами, народами і континентами, тим швидше досягнення одних країн і народів, в тому числі, і в області реалізації прав і свобод людини, стануть надбанням всіх інших. Ось чому забезпеченню миру і безпеки в світі та сприянню розвитку країн так званого «третього світу», завжди надавалося і надається таке велике значення.

Мета роботи. Відставання країн і, навіть, цілих груп, через яке неможливо повністю реалізувати права людини, має не тільки об'єктивні, але і цілком залежні від країн і народів причини (недемократичність існуючих політичних режимів, безвідповідальність влади, розкрадання державних коштів, корупція посадових осіб держави і т.д.). Метою роботи є розгляд суті міжнародного механізму та його зв'язку з інститутами захисту прав і свобод людини, адже для ефективного вирішення тієї чи іншої проблематики завжди потрібно розуміти внутрішні мотиви, причини і особливості ситуації.

Виклад основного матеріалу: Міжнародні інститути загальної компетенції (глобальні і континентальні) покликані створювати в світі в цілому, і, на окремих континентах клімат співпраці і взаємодопомоги у вирішенні поставлених перед людством завдань. А саме: всебічне сприяння вдосконаленню або модернізації інститутів громадянського і політичного товариства, осуд і бойкот диктаторських

kubg.edu.ua

режимів, міжнародне співробітництво в боротьбі з порушниками прав і свобод людини та багато іншого. Це стосується і виконання міжнародних зобов'язань держав щодо співпраці в боротьбі з міжнародною злочинністю, яка загрожує правам і свободам людини, в тому числі, і в боротьбі з корупцією, що представляє собою головну загрозу верховенству закону демократії, соціальної справедливості та прав людини. Корупція перешкоджає економічному розвитку країн, перекручує принципи розподілу та функціонування економіки.[1 — Civil Law, 1999, preamble] Держави зобов'язані не тільки передбачити у своєму внутрішньодержавному праві рішучі і дієві заходи по боротьбі з корупцією, а й повинні ефективно співпрацювати між собою у всіх питаннях, що стосуються корупції чи інших подібних правопорушень, надаючи одна одній відомості про відмивання грошей, документи і свідчення очевидців за кордоном, визнаючи судові рішення іноземних держав у подібних справах, беручи участь у відшкодуванні судових витрат відповідно до умов міжнародних угод.

Міжнародна система захисту прав і свобод людини досить широка і складна: міжнародні суди, трибунали, інститути контролю створюються для контролю над реалізацією кожного міжнародного інструментарію прав і свобод людини.

Міжнародні правозахисні інституції виконують різні функції: інформаційну, дослідницьку, примирливу, прийняття рішень судами з накладання санкцій. Існують інститути для виконання якихось конкретних функцій і ті, що здійснюють всі перераховані функції одночасно. Одні з них — групи доповідачів і спеціальних репортерів збирають інформацію про стан справ з правами і свободами людини в різних частинах світу, складають та публікують щорічні доповіді про стан прав людини. Інші створюються спеціально для вивчення стану справ в окремих областях прав людини (Комісія з прав людини ООН, Комісія зі статусу жінок, Комісія з усунення расової дискримінації, Комітет з прав людини, спеціально створений для контролю над реалізацією Пакту про громадянські і політичні права (ПГПП) та ін.). Такі органи існують в ЮНЕСКО, Міжнародній організації праці (МОП), Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ) і в багатьох інших.

В силу специфіки суб'єктів міжнародного права число інститутів, наділених правом виносити рішення, досить обмежена, хоча

помітна тенденція до їх поступового збільшення. До їх числа можна віднести Африканський, Європейський і Міжамериканський Суди з прав людини.

Міжнародні зобов'язання держав і норми взаємин між ними чітко визначені в Статуті ООН. Ці ж норми, але в області прав людини, сформульовані і конкретизовані в «Декларації про захист прав людини і принципах невтручання у внутрішні справи держав», прийнятої Інститутом міжнародного права 13 вересня 1989 г. Цей документ виходить з безперечного постулату про те, що права людини є прямим вираженням гідності людської особистості. їх захист відповідає інтересам усіх держав, а тому вимагає подальшого розширення їх солідарних дій для забезпечення даних прав у всьому світі. У випадках порушення прав людини в тій чи іншій державі члени ООН мають право робити індивідуально або колективно дипломатичні, економічні та інші заходи, що виключають застосування збройної сили, щодо держави-порушника своїх зобов'язань. Такі заходи не можуть розглядатися як незаконне втручання у внутрішні справи інших держав. [2] Заходи щодо забезпечення колективного захисту прав людини обгрунтовані, коли вони робляться у відповідь на серйозні порушення цих прав, а саме: широкомасштабні або систематичні порушення, або, коли порушуються права і свободи, які не повинні бути порушені ні за яких обставин. Подання дипломатичними каналами або усний вираз державами клопотання у зв'язку з порушеннями прав людини або несхвалення подібних дій є необхідними і законними при будь-яких обставинах.

Всі заходи, що вживаються індивідуально або колективно для захисту прав людини, повинні відповідати умовам: а) за винятком випадків виключної терміновості, від держави, що порушує права людини, формально вимагається припинення скоєних нею дій; б) заходи, що вживаються повинні бути пропорційні серйозності порушення; в) вони повинні обмежувати державу-порушника; г) при цьому повинні братися до уваги інтереси індивідуумів і третіх країн, а також вплив заходів, що вживаються, на стандарт життя населення відповідної країни.

Пропозиція державою, групою держав або міжнародними гуманітарними інститутами продовольчого або медичного постачання державі або території, де проживає постраждале населення, не повинно розглядатися як незаконне втручання у внутрішні справи тієї

держави. Однак це постачання не повинно приймати характеру загрози збройної інтервенції. Вважається доцільним посилення інтернаціональних методів і процедур, зокрема, методів і процедур міжнародних організацій, що мають на меті попередити, покарати і виключати порушення прав людини.

Міжнародне співтовариство обов'язково має на меті вплив на домовленість між окремими народами і державами поважати певні цінності і норми взаємин, надавати взаємодопомогу, брати участь в колективних санкціях, і т.д. Причому, спільних норм зобов'язані дотримуватися тільки ті держави і народи, які брали участь в їх узгодженні і, належним чином, схвалили (ратифікували) їх. До цих норм можуть приєднуватися і нові держави, які не брали участі в їх узгодженні. Акт приєднання полягає в підписанні відповідного документа, ратифікації його в установленому в державі порядку і в обміні ратифікаційними грамотами.

У міжнародні інститути, як це і передбачено угодами про права людини, надходять два типи заяв і позовів: індивідуальні та міждержавні. Перші виходять від безпосередніх жертв порушення прав і свобод людини і мають на меті усунення даного порушення. Окремі люди мають право звертатися до міжнародних інституцій із захисту прав і свобод людини тільки після того, як ними будуть вичерпані всі внутрішні (національні) засоби захисту

Один з перших міжнародних інститутів з просування і захисту прав людини — Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОР), який обирається її Генеральною Асамблеєю в кількості 54 членів. Він уповноважений виносити рекомендації від імені ООН з метою заохочення «поваги і дотримання прав людини та основних свобод для всіх». ЕКОСОР має право отримувати від держав-членів ООН і її спеціалізованих установ доповіді про заходи, вжиті ними на виконання даних рекомендацій, і повідомляти Генеральній Асамблеї свої зауваження за доповідями держав. [3] Ухвалення міжнародних пактів про права людини зажадало подальшого вдосконалення контрольного механізму ООН шляхом створення нових інститутів (для контролю над реалізацією положень кожного міжнародного інструменту передбачається спеціальний інститут) і конкретизації повноважень існуючих інститутів. 15 березня 2006 року рішенням ГА ООН Комісія з прав людини була перетворена в Раду з прав людини, що додало цієї інституції статус одного з найважливіших керівних органів ООН.

kubsu.ru

У діяльності ООН значне місце займають проблеми забезпечення рівноправності жінок, боротьба з тортурами, расизмом, апартеїдом, расовою дискримінацією. Прийнято достатню кількість конвенцій за цими аспектами прав людини. Природно, що для контролю над виконанням положень цих конвенцій створені і відповідні органи. Ними були і є: Комітет проти тортур, Комітет з ліквідації дискримінації прав жінок, Комітет з усунення расової дискримінації, Комітет з прав дитини, Комітет з прав усіх робітників-мігрантів і членів їх родин, Комітет з прав непрацездатних осіб, постійна робоча група експертів, спеціальні доповідачі про ситуацію згідно прав людини і фундаментальних свобод корінних народів. Всі ці органи, за винятком Комітету з прав дитини, робочих груп і спеціальних доповідачів, наділені правом приймати і розглядати індивідуальні заяви про порушення відповідних прав людини. [4]

Висновки. Хоча іноді й виникають скарги на необ'єктивність і певну політизованість міжнародних інституцій із захисту прав людини (як правило, з боку держав, в яких порушуються ці права, за що вони стали предметом міжнародного обговорення), проте сформовано механізм, який значно ефективніше гарантує права людини і народів. І, подальше його вдосконалення шляхом усунення поки ще наявних недоліків в цій області — неминуче, і саме ця структура стане надійним засобом забезпечення у всьому світі прав людини, демократії і верховенства закону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Civil Law Convention on Corruption. Strasbourg, 1999. 4 December.
2. Декларації про захист прав людини і принципах невтручання у внутрішні справи держав прийнятої Інститутом міжнародного права 13 вересня 1989 р
3. Стаття "Захист прав людини" https://www.un.org/en/our-work/protect-human-rights
4. Комітет з прав людини ООН https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx

kubg.edu.ua

Штомпель Я.В.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

СУБ'ЄКТНА ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що питання юрисдикції Міжнародного кримінального суду (далі МКС) є ключовим та першочерговим елементом у провадженні ефективного міжнародного судочинства. Особливо гостро воно постає під час визначення привілеїв та імунітетів підсудних осіб.

Мета цієї роботи — надати тлумачення суперечливим питанням суб'єктної юрисдикції МКС як з теоретичних, так і з практичних аспектів.

Відповідно до ст. 12 Римського статуту (далі Статут), Суд може здійснювати свою юрисдикцію в ситуаціях, які відповідають одній з таких умов: однією чи кількома сторонами справи є держави-учасники Статуту; обвинувачений є громадянином держави-учасниці; злочин скоєно на території держави-учасниці; або держава, яка не є учасницею Статуту, вирішила визнати юрисдикцію Суду стосовно конкретного злочину, вчиненого на його території або її громадянином [3]. Тобто, ключовим у цьому питанні є ратифікація Римського статуту державою, яка є стороною справи у МКС. У випадку, коли держава не ратифікувала Статут, вона може визнати юрисдикцію Суду ad hoc шляхом надання заяви Секретарю Суду про визнання юрисдикції.

Саме так вчинила Україна, визнавши юрисдикцію Суду щодо воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних на території України з 21 листопада 2013 р. без обмеження строків. Юрисдикція МКС поширюється на Україну відповідно до Заяви Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції МКС щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протесту в період з 21 листопада 2013

kubg.edu.ua

по 22 лютого 2014 р., та Заяви Верховної Ради України про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій ДНР та ЛНР, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян, з урахуванням положень Римського статуту та практики Суду. Справа у МКС щодо злочинів, скоєних на території України, має назву «Ситуація в Україні» та знаходиться на стадії попереднього розслідування Офісом прокурора МКС [2].

Питання привілеїв та імунітетів головних посадових осіб держави завжди було доволі контроверсійним, особливо гостро воно постає під час здійснення Судом кримінального переслідування таких осіб, адже, в силу правопорушень, які належать компетенції МКС, саме вони найчастіше і є підозрюваними, обвинуваченими та злочинцями у справах Суду. Державним посадовим особам надаються гарантії привілеїв та імунітетів у значній кількісті міжнародних нормативно-правових актів. Так, наприклад, у ст. 21 Конвенції про спеціальні місії 1969 р. зазначено, що «Глава посилаючої держави, що очолює спеціальну місію, користується в приймаючій державі або третій державі перевагами, привілеями та імунітетами, які визнаються міжнародним правом за главами держав, що відвідують іншу державу з офіційним візитом… Інші особи високого рангу, в спеціальній місії посилаючої держави, користуються в приймаючій державі або в третій державі…перевагами, привілеями та імунітетами, які визнаються за ними міжнародним правом» [1]. Проте такий імунітет поширюється на переслідування лише з боку інших держав, а не міжнародних судових органів.

Показовим у цій ситуації є рішення Міжнародного суду ООН у справі «Ордер на арешт» (Democratic Republic of the Congo v Belgium) 2002 р., де Суд чітко встановив, що «наявність імунітетів не є перешкодою для переслідування у певних міжнародних кримінальних судах, зокрема у Міжнародному кримінальному суді» (п. 61) [4].

Згідно з ст. 27 Статуту, «посадове становище як глави держави або уряду, члена уряду або парламенту, обраного представника чи посадової особи уряду ні в якому разі не звільняє особу від кримінальної відповідальності. Імунітети або спеціальні процесуальні

норми, ... не повинні перешкоджати здійсненню Судом його юрисдикції щодо такої особи» [3]. З цього приводу Антоніо Кассезе зазначив, що «стаття встановлює принцип, згідно з яким навіть ті особи, які займають найвищі державні посади, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності та суду. Структура міжнародного кримінального права базується на припущенні, що за певні дії, що становлять міжнародний злочин, кожна особа може бути притягнута до відповідальності незалежно від того, чи діяла вона як державна посадова особа. Держави не можуть вимагати виконання норм міжнародного права щодо функціональних імунітетів, коли їх державних службовців звинувачують у вчиненні міжнародного злочину під час здійснення своєї функції» [5, с. 246-248].

Варто відзначити думку Паоли Гаєта, яка зазначила, що «норми звичаєвого міжнародного права про особистий імунітет діючих глав держав не застосовуються в разі здійснення кримінальної юрисдикції МКС, вони не перешкоджають здійсненню юрисдикції МКС щодо чинного глави держави, навіть якщо ця особа походить з держави, яка не є учасницею Римського статуту» [6].

Аналогічного висновку дійшли Елісон Даннер та Бет Сіммонс, які зазначили, що «МКС не визнає жодного з імунітетів, традиційно наданих главам держав та іншим вищим посадовим особам згідно з міжнародним правом. Насправді договір [Статут] скасовує будь-який імунітет, який держави можуть надавати президентським, парламентським чи законодавчим чиновникам у своїх внутрішніх системах» [8].

Апеляційна палата Спеціального суду по Сьєрра-Леоне в рішенні по справі колишнього президента Ліберії Чарльза Тейлора № SCSL-2003-01-I підтвердила існування в міжнародному праві виключення з правил про персональний імунітет глави держави у випадках, коли мова йде про міжнародне кримінальне переслідування. Суд відхилив позов захисту, згідно з яким видача ордера на арешт чинного на той час глави держави Ліберія порушувала правила про особистий імунітет. Зокрема, Суд наполягав на тому, що норми міжнародного права про особистий та державний імунітет не мають ніякого відношення до здійснення юрисдикції міжнародними кримінальними судами. У зв'язку з цим він зазначив, що ці правила спрямовані на захист суверенної рівності держав, тому вони не мають ніякого відношення до функціонування міжнародних кримінальних

kubg.edu.ua

судів, які не виступають органами певної держави, а виконують свій мандат від імені міжнародного співтовариства (п. 51) [7].

Тобто, МКС може здійснювати свою юрисдикцію стосовно особи, яка володіє імунітетом. Проте, ст. 98 Римського статуту створює певну перешкоду щодо такої юрисдикції. Відповідно до ст. 98 п. 1 Статуту, «Суд не може звертатися з проханням про надання в розпорядження або з проханням про допомогу, яка вимагала б від запитуваної Держави дій, що суперечать її зобов'язанням за міжнародним правом щодо державного чи дипломатичного імунітету особи ..., до тих пір, поки Суд не заручиться співпрацею цієї іншої держави в питанні відмови від імунітету» [3]. Проте, необхідність такої відмови існує тільки по відношенню до держав, які не є стороною Статуту або які не визнали юрисдикцію Суду у контексті ст. 12 п. 3 Статуту.

Хоча МКС і не зобов'язаний поважати імунітети осіб, щодо яких він здійснює переслідування, проте такий обов'язок зберігається за державами у випадку, якщо держави громадянства/підданства таких осіб не є учасниками Статуту або не визнали юрисдикцію Суду. Саме тому Статут і передбачає норму ст. 98, яка покликана врегулювати спірне питання дотримання імунітету осіб між державами. Разом з тим Антоніо Кассезе вказав, що «держава могла вільно вирішити ігнорувати особисті імунітети іноземного державного чиновника і здати його Суду. Однак, у цьому випадку держава скоїть міжнародне протиправне діяння, хоча це протиправне діяння не буде порушувати юрисдикцію МКС щодо відповідної особи. МКС, будучи не зобов'язаним поважати міжнародний імунітет чинних глав держав будь-яких країн, міг позбавитись незаконності арешту, застосувавши принцип male captus bene detentus» [5, с. 324].

Проте, відмова держави не учасника Статуту або такої, яка не визнала юрисдикцію Суду, від імунітету своєї посадової особи у контексті ст. 98 Статуту, або ратифікація і визнання державою юрисдикції Суду не є обов'язковими умовами для здійснення Судом своєї юрисдикції за наявності санкції РБ ООН. У випадках, коли ситуація передається до МКС РБ ООН, обов'язок членів ООН виконувати рішення РБ і дотримуватися їх має переважну силу над будь-якою іншою угодою, яка випливає зі ст. 103 Статуту ООН.

У справі колишнього президента Судану аль-Башира Міжнародного кримінального суду № ICC-02/05-01/09, коли держава

підсудного не була учасником Статуту, РБ ООН приймала Резолюцію 1593 (2005) по співпраці держав з Судом [24], яка є обов'язковою до виконання на підставі ст. 25 Статуту ООН. І коли певні держави (Йордан, Білорусь, Чад, Кенія, КНР, Єгипет, ОАЕ, Уганда, Конго) відмовлялись виконувати запити Суду щодо арешту аль-Башира саме на підставі ст. 98 Статуту, МКС засудив такі дії та зазначив, що на підставі Резолюції, РБ ООН скасувала імунітет, наданий Омару аль-Баширу згідно з міжнародним правом. Так, наприклад, Уганда у своїй вербальній ноті-відповіді на запит МКС щодо арешту зазначила, що «Асамблея Африканського Союзу глав держав та урядів вирішила, що держави — члени Африканського Союзу, відповідно до статті 98 Статуту, що стосується імунітетів, не мають співпрацювати з Судом щодо клопотання про арешт та видачу Омара аль-Башира». На що Палата Суду встановила: «Оскільки імунітети, покладені на Омара Аль-Башира, є процедурною забороною переслідувати справу в Суді, передбачена у резолюції співпраця мала на меті усунути будь-які перешкоди у провадженні справи в Суді, включаючи скасування імунітетів. Відповідно, «співпраця цієї третьої сторони [Держави Судан] для зняття імунітету», як вимагається в останньому реченні статті 98 (1) Статуту, вже була забезпечена твердженням, використаним в пункті 2 Резолюції [Ради Безпеки] 1593 (2005). На підставі зазначеного пункту [Рада Безпеки] відмовилася від імунітету, наданого Омару аль-Баширу відповідно до міжнародного права та прикріпленого до посади голови держави» [9, с. 5, 7].

Отже, у випадку наявності рішення РБ ООН відмова держави, яка не ратифікувала Статут або не визнала юрисдикцію МКС, від імунітету своєї посадової особи, або нератифікація Статуту чи невизнання державою юрисдикції Суду не є для МКС перешкодою у здійсненні кримінального переслідування. Саме тому, найефективнішим варіантом здійснення Судом своєї суб'єктної юрисдикції є отримання санкції Ради Безпеки, адже тоді сторони справи фактично втрачають аргументи для оскарження повноважень МКС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про спеціальні місії [Електронний ресурс]. — 1969. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_092#Text

2. Короткий Т. Україна і Міжнародний кримінальний суд: двадцять складних питань і простих відповідей [Електронний ресурс] / Т. Короткий, Б. Неділько // Юридична Газета. — 2020. — Режим доступу до ресурсу: https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/ukrayina-i-mizhnarodniy-kriminalniy-sud-dvadcyat-skladnih-pitan-i-prostih-vidpovidey.html.
3. Римський статут міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. — 1998. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
4. Case concerning the arrest warrant of 11 April 2000 (Democratic republic of the Congo v. Belgium) [Електронний ресурс]. — 2002. — Режим доступу до ресурсу: https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-00-EN.pdf
5. Cassese A. CASSESE'S INTERNATIONAL CRIMINAL LAW, third edition / Antonio Cassese. — Hampshire: Oxford University Press, 2013. — 400 с. — (Ashford Color Press Ltd.).
6. Gaeta P. Does President Al Bashir Enjoy Immunity from Arrest? [Електронний ресурс] / Paola Gaeta // Journal of International Criminal Justice. — 2009. — Режим доступу до ресурсу: https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/7/2/315/902208?redirectedFrom=fulltext.
7. Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor, Decision on Immunity from Jurisdiction № SCSL-2003-01-I [Електронний ресурс]. — 2004. — Режим доступу до ресурсу: https://casebook.icrc.org/case-study/sierra-leone-special-court-ruling-immunity-taylor.
8. Simmons, Beth A., and Allison Danner. «Credible Commitments and the International Criminal Court.» International Organization 64, no. 2 (2010): 225-56. Accessed April 3, 2021. http://www.jstor.org/stable/40608014.
9. Situation in Darfur, Sudan in the case of the Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir No. ICC-02/05-01/09 [Електронний ресурс] // ICC — Режим доступу до ресурсу: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2016_04947.PDF.

kubg.edu.ua

Святлана Машкоўская
Еўрапейскі Гуманітарны Універсітэт
г. Вільня, Літва

ПРАВА ВА ЎМОВАХ ГЛАБАЛІЗАЦЫІ

Тэрмін «глабалізацыя» стаў модным словам у той час, калі свет вакол нас мяняецца з палахлівай хуткасцю. Зачараванне тэрміна "глабалізацыя" відаць у тым, што ён азначае ўсё для ўсіх людзей. Для некаторых глабалізацыя сімвалізуе ўзрастаючы ўплыў глабальных карпарацый, новыя сродкі камунікацыі і спажывецтва — усё гэта палягчаецца ўзрослай лібералізацыяй, як рынкаў, так і правілаў, якія рэгулююць патокі капіталу і прамыя замежныя інвестыцыі. Для іншых гэта азначае, што рашэнні прымаюцца ўжо не на мясцовым або нацыянальным узроўні, а на нейкім наднацыянальным глабальным узроўні. Але, магчыма, самае важнае, гэта нагадвае нам аб тым, што грамадзяне фарміруюць новыя сеткі і што рух за правы чалавека ў цяперашні час становіцца ўсё больш звязаным і здольным аказваць глабальны ўплыў.

Каму-та само згадванне аб глабалізацыі падасца старамодным, бо тэорыя аб глабалізацыі ўжо шмат гадоў з'яўляецца саматужнай вытворчасцю, як у навуцы, так і ў СМІ. Аднак, хоць глабалізацыя з'яўляецца аб'ектам даследавання ў працягу досыць доўгага часу, вялікая частка гэтай працы адбываецца ў іншых галінах, акрамя права. Магчыма, таму што прававеды настолькі сканцэнтраваны на афіцыйных дзяржаўных органах законнай улады — у іх было менш шанцаў прыняць уяўленне аб норме развіцця ў недзяржаўных структурах. Такім чынам, акцэнт на праве і глабалізацыі можа заахвоціць навукоўцаў-юрыстаў абапірацца на ідэі іншых акадэмічных дысцыплін.

Ідэя права і глабалізацыі можа стаць карысным інструментам для канцэптуалізацыі сферы агульнасці сярод розных абласцей, тым самым прыцягваючы традыцыйнае міжнароднае права засяродзіцца на скрыжаванні прававых даследаванняў калізійнага права, грамадзянскага працэсу, киберправа, параўнальнага правазнаўства і культурнага аналізу права, а таксама традыцыйнае міжнароднае права. Больш таго, гэтая новая навука павінна быць сапраўды міждысцыплінарнай, абапіраючыся на ідэі не толькі тэарэтыкаў

міжнародных адносін, але і антраполагаў, сацыёлагаў, крытычных географаў і культуролагаў. Такія прасвятленні даюць больш дакладнае ўяўленне аб тым, як людзі на самай справе фармуюць асацыяцыі, будуюць супольнасці, атрымліваюць і развіваюць прававыя нормы, часта з невялікай колькасцю ўлік фіксаванага набору геаграфічных межаў, якія складаюць сістэму нацыянальнай дзяржавы.

Па-першае, вывучэнне права і глабалізацыі дазваляе нам пашырыць наша ўяўленне аб тым, што лічыцца правам, тым самым прызнаючы многія няўрадавыя форумы, на якіх фармулююцца і распаўсюджваюцца прававыя (або квазіправавыя) нормы.

Па-другое, права і глабалізацыя могуць звярнуць прававы погляд на ідэі міждысцыплінарных даследаванняў, якія тычацца адносін людзей да такіх паняццяў, як прастора, месца, межы, адлегласць і прыналежнасць да супольнасці.

Па-трэцяе, разглядаючы больш шырокія працэсы развіцця міжнародных нормаў, права і глабалізацыя могуць пераадолець традыцыйны дактрынальны разрыў паміж публічным і міжнародным прыватным правам.

Па-чацвёртае, права і глабалізацыя могуць спрыяць узросламу прызнанню сярод навукоўцаў у галіне міжнароднага права таго, што класічная канцэпцыя непарушнага суверэнітэту дзяржавы-нацыі можа апынуцца бескарыснай ва ўсё больш расплывістым свеце транснацыянальных урадавых і няўрадавых арганізацый.

За апошнія чатыры дзесяцігоддзі сациёлага-прававыя навукоўцы ўсё часцей падкрэсліваюць, што права лепш за ўсё разумець не як аўтаномную сістэму афіцыйных правілаў, а як «адметную манеру думаць рэальнае». З гэтага пункту гледжання закон дзейнічае як уздзейнічаючы на спосабы мыслення, так і вызначаючы паводзіны ў любым канкрэтным выпадку. Гэта канстытутыўная частка культуры, якая фарміруе і вызначае грамадскія адносіны.

Напрыклад, перш чым мы задумваемся аб тым, каб пайсці ў залу суда, мы сутыкаемся з домаўладальнікамі і арандатарамі, мужамі і жонкамі, бармэнамі і пастаяльцамі гасцініц — ролямі, якія ўжо ўключаюць у сябе розныя юрыдычныя паняцці. Сапраўды, мы не можам пазбегнуць катэгорый, якія дае закон. Гэтыя катэгорыі могуць ўключаць ўяўленні аб тым, што з'яўляецца публічным і прыватным, хто з'яўляецца працадаўцам і хто з'яўляецца наёмным

работнікам, якія меры засцярогі з'яўляюцца «разумнымі», хто мае «права» і г. д.

Карацей кажучы, практычна немагчыма апісаць які-небудзь набор «базавых» сацыяльных практык без апісання прававых адносін паміж зацікаўленымі людзьмі — прававых адносін, якія не проста абумоўліваюць, як людзі ставяцца адзін да аднаго, але ў значнай ступені вызначаюць канстытутыўныя ўмовы адносін. Таму што гэты погляд на права, факусуе на тым, як катэгорыі і ідэі напаўняюць сацыяльную жыццё. Навукоўцы вывучалі «правасвядомасць» звычайных грамадзян, даследуючы тое, як людзі думаюць аб праве, так і тое, якім чынам у значнай ступені зараджаюцца ідэі права, як закон можа паўплываць на прымаемыя імі рашэнні.

Людзі ўспрымаюць «натуральны» і нармальны спосаб вядзення спраў, іх звыклыя мадэлі размоў і дзеянняў і іх разумнае разуменне свету. Такое разуменне часта ўспрымаецца як нешта само сабой разумеецца. Гэта адбываецца таму, што правасвядомасць можа быць настолькі неад'емнай часткай светапогляду індывіда, што яно прысутнічае нават тады, калі права, здавалася б, адсутнічае ў разуменні або пабудове жыццёвых падзей. Хутчэй, мы ўвабралі вобразы і сэнсы закона так, што яны здаюцца нам нашымі ўласнымі. Закон — гэта часта не заўважанае, але, тым не менш, вырашальная прысутнасць у нашых паданнях аб тым, што справядліва, да месца ці натуральна.

Звычайнае дзеянне закона ў паўсядзённым жыцці робіць нас усіх юрыдычнымі агентамі, паколькі мы актыўна ствараем закон, нават калі фармальны юрыдычны агент не ўдзельнічае. Гэтая арыентацыя на закон у паўсядзённым жыцці прызнае, што людзі інтэрпрэтуюць іх вопыт, абапіраецца на супрацоўніцтва закона і іншых сацыяльных структур. Гэтыя інтэрпрэтацыі могуць быць вельмі разнастайнымі і, вядома, будуць часткова залежаць ад сацыяльнага класа кожнага чалавека, папярэдняга кантакту з законам і палітычнага становішча. Мы ўсе заўсёды ўдзельнічаем у пабудове прававой свядомасці, хоць на нас таксама непазбежна ўплываюць прававыя катэгорыі навакольных сацыяльных структур: прастора, месца, межы, нацыі і культуры, інакш кажучы, культурная і эканамічная «пераплеценасць» глабалізацыі.

Антрапалогія часта грунтавалася на ідэі, што свет чалавечых адрозненняў можа быць канцэптуалізаваны як разнастайнасць

асобных таварыстваў, кожнае з якіх мае сваю ўласную культуру. Гэтая індывідуалізаваная канцэпцыя супольнасці, усё яшчэ гэтак магутная ў прававых дыскусіях аб нацыянальнай дзяржаве, больш не адпавядае разуменню антраполагаў або практыцы этнаграфіі. Культурныя адрозненні больш не могуць грунтавацца на тэрыторыі з-за масавых міграцый і транснацыянальных культурных патокаў позняга капіталізму.

Тым не менш, здагадка аб тым, што культурна адзіную группу, натуральным чынам прывязаную да «сваёй» тэрыторыі, цяжка пахіснуць, паколькі такія здагадкі глыбока ўкараніліся ў сучаснай свядомасці.

Сучасныя карты ствараюць карціну прасторы, першапачаткова фрагментаванай па тэрытарыяльных лініях, дзе розныя колеры адпавядаюць розным нацыянальным таварыствам. Гэтыя карты выклікаюць такія зманліва простыя перакананні, як тое, што Францыя — гэта месца, дзе жывуць французы, Амэрыка — гэта месца, дзе жывуць амерыканцы і гэтак далей. Але ў Амерыцы жывуць не толькі амерыканцы, і, вядома, само пытанне аб тым, што ўяўляе сабой «сапраўдны амерыканец», з'яўляецца спрэчным і зменлівым.

Такая натуралізацыя юрысдыкцыі азначае, што сама прастора становіцца свайго рода нейтральнай сеткай, на якую ўпісаны культурныя адрозненні, гістарычная памяць і сацыяльная арганізацыя. У выніку, сацыяльна-палітычнае канструяванне прасторы з'яўляецца фундаментальным аспектам прававога ўпарадкавання, канструяваная прырода прадпрыемства знікае з аналітычнай сферы.

Географы, хоць яны таксама гістарычна схільныя меркаваць «натуральную» сувязь паміж народам, зямлёй і наборам прававых інстытутаў, таксама ўсё часцей прызнаюць ўладу і палітыку ў канструяванні прасторы ў грамадстве, а таксама сімвалічнае значэнне карт. Сапраўды, хоць каляровая карта палітычнага свету паказвае акуратны і спарадкаваны малюнак узаемазвязаных адзінак (з некалькімі лініямі дысанансу), нядзіўна, што рэальны свет нацыянальных ідэнтычнасцяў — гэта адно з плям, змешвання і размытасці.

Па-першае, многія людзі засяляюць памежныя вобласці, дзе выдумка культур як дыскрэтных, аб'ектных з'яў, якія займаюць дыскрэтныя прасторы, становіцца непраўдападобным. Такія людзі

могуць адчуваць сваю прыналежнасць да дзяржавы, якая кантралюе тэрыторыю, да нацыі, з якой ідэнтыфікуе сябе большасць жыхароў, або да самой памежнай краіны.

Па-другое, многія іншыя жывуць жыццём памежнікаў: працоўныя-мігранты, качэўнікі, прадстаўнікі транснацыянальнага бізнесу і прафесійнай эліты. Для гэтых людзей можа апынуцца немагчымым знайсці адзіную культурную ідэнтычнасць.

Нарэшце, многія людзі перасякаюць межы на адносна пастаяннай аснове, у тым ліку імігрантаў, бежанцаў, выгнаннікаў і экспатрыянтаў. Для іх разрыў паміж месцам і культурай асабліва відавочны. Імігранты нязменна пераносяць сваю ўласную культуру з сабой на новае месца і амаль гэтак жа нязменна губляюць некаторыя аспекты гэтай культуры, калі ўступаюць у кантакт са сваімі новымі супольнасцямі.

Такім чынам, дыяспары з'яўляюцца як «транснацыянальнымі», паколькі члены адной дыяспары могуць жыць ў многіх розных краінах, так і «надзвычай нацыянальнымі» ў сваёй сталай культурнай і палітычнай лаяльнасці да радзімы. Сапраўды, ствараючы супольнасці па інтарэсам, а не месца, дыяспары (колькасць якіх павялічваецца шмат у чым за кошт працоўнай іміграцыі) прадстаўляюць сабой завуаляваную пагрозу тэрытарыяльна размешчаным нацыям. Мы бачым, што працэсы міграцыі, выцяснення і дэтэрытарыялізацыі ўсё больш раздзіраюць фіксаваную сувязь паміж ідэнтычнасцю, культурай і месцам. Мы таксама можам адчуваць узрослае значэнне «вонкавых» сіл у нашым жыццш, будзь то транснацыянальныя карпарацыі, глабальныя тэрарыстычныя арганізацыі, сусветныя рынкі капіталу або бюракратычныя структуры, такія як Еўрапейскі Саюз. Пашырэнне доступу да сродкаў масавай інфармацыі таксама ўплывае на дэтэрытарыялізацыю, паколькі чалавек больш не абмежаваны перспектывамі, прапанаванымі ў рамках сваёй "хатняй культуры».

Такім чынам, «тыповая» жыццё сям'і ў ЗША можа стаць гэтак жа звыклым для грамадзян свету, натхнёных амерыканскім кіно і тэлебачаннем, як і іх ўласнае «хатняе» жыццё. І, вядома, тыя, у каго менш магчымасцяў уплываць на працэсы глабалізацыі — тыя, хто вымушаны перасякаць межы ў пошуках працы, тыя, хто збанкрутаваў з-за глабальнай канкурэнцыі, тыя, хто пацярпеў ад дэградацыі навакольнага асяроддзя, і многія іншыя — адчуваюць гэтую дэтэрытарыялізацыю яшчэ больш жахлівымі спосабамі.

kubg.edu.ua

Закон — гэта не проста прымусовы загад суверэннай улады, але мова для ўяўлення альтэрнатыўных міроў будучыні. Больш за таго, розныя нарматворчыя супольнасці — не толькі суверэнныя — заўсёды аспрэчваюць форму такіх міроў.

Юрысдыкцыя становіцца спосабам, якім супольнасць — любая супольнасць — авалодвае мовай права, спрабуе пабудаваць сябе як цэласную супольнасць і прапануе норму, тым самым сцвярджаючы сваю «мяккую» сілу.

Гэтая ідэя юрыдычнай юрысдыкцыі як рытарычнага перакананні шматразова разыгрываецца ў свеце правы і глабалізацыі, паколькі суб'екты, якія не валодаюць літаральнай правапрымяняльнай сілай, часта аказваюць нарматыўную сілу праз зацвярджэнне юрысдыкцыі. І я гатовая прызнаць, што існаванне многіх розных уяўленняў аб глабалізацыі з'яўляецца фундаментальнай часткай самай глабалізацыі. Здаецца, відавочным, што нешта адбываецца, улічваючы ўсёпранікальным ідэалогію рынкавага капіталізму, хуткасць руху тавараў, капіталу, асабісты рух, ўсюдыіснасць глабальных СМІ і гэтак далей.

Ці з'яўляецца такое развіццё сапраўды новым (або вялікім, чым калі-небудзь раней), здаецца менш важным, чым разуменне наступстваў гэтых з'яў. Больш таго, я лічу, што тэрмін «глабалізацыя» таксама азначае стаўленне да свету, якое мае тэндэнцыю узнікаць у выніку частага выкарыстання самога тэрміна. Сапраўды, у пэўным сэнсе не мае значэння, ці з'яўляецца свет больш ці менш «глабалізаваным», чым ён быў раней. Больш важным з'яўляецца той факт, што людзі — будзь то дзяржаўныя дзеячы, карпарацыі, навукоўцы ці простыя грамадзяне — думаюць і дзейнічаюць так, як калі б свет быў больш ўзаемазвязаны і ставіцца да глабалізацыі як да рэальнага з'явы.

Мы ставім перад сабой задачу (магчымай) змены свету, прававых адносін і правілаў пераацэнкі прынцыпаў, канцэпцый і інструментаў сучаснага права, выпрацаваных на працягу некалькіх стагоддзяў, але з кожным днём усё больш і больш дэманструючых межы сваёй актуальнасці і эфектыўнасці ў захопе свайго аб'екта і яго асэнсаванні. Мы вымушаныя пераасэнсаваць класіфікацыі і катэгорыі, у якіх новыя аб'екты, якія з'яўляюцца кожны дзень, упарта адмаўляюцца трымаць сябе пад замком. Па праўдзе кажучы, гэтыя катэгорыі настолькі разбураны, што нам, магчыма,

Kubedu.ua

прыйдзецца зноўку пераасэнсаваць прававую норму або нават само права і, верагодна, мы вырашым вынайсці новую логіку нормаў. Такія задачы філосафа і тэарэтыка права, да якіх, як заўсёды ў перыяды «крызісу» парадыгмы, звяртаюцца не толькі калегі-спецыялісты па пазітыўнаму праву, а часам і самі практыкі, але і філосафы, і ўсё грамадства, якое патрабуе права.

Такім чынам, глабальнае грамадства — гэта не месца «бяспраўя», месца, стандарты якога адсутнічалі б; гэта таксама не велізарны рынак, які рэгулюецца толькі эканамічным законам попыту і прапановы. Гэта складаная і раздробленая, рызыкоўнае і нявызначанае асяроддзе, у якой розныя суб'екты, якія маюць свае ўласныя мэты, імкнуцца ўсталяваць стандарты, якія адказваюць іх інтарэсам, з тым, каб замацаваць або прасунуць свае інтарэсы і пазіцыі.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право, XXI век. М.: Спарк, 2000. — 279 с.
2. Мережко А. А. Введение в философию международного права. Гносеология международного права. Киев: Юстиниан, 2002. — 189 с.
3. Хабермас Ю. Расколотый Запад. М.: Весь мир, 2008. — 192 с.
4. Berman P. S. From International Law to Law and Globalization. New York: Columbia Journal of Transnational Law, 2005. — p. 487-556.

kubg.edu.ua

Хаджиогло М.М., Золотарьова Є.А.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Актуальність роботи полягає у формуванні уявлення про становище прав дитини та її правового статусу в сфері сімейного законодавства на міжнародному та національному рівнях.

Мета статті полягає у системному аналізі теоретичного правового статусу дитини у міжнародних та національних нормативно-правових актах, що безпосередньо стосуються прав дитини в сімейній сфері, розкриття їх сутності, механізму та особливостей реалізації.

Виклад основного матеріалу. Кожен член суспільства має права. Дитина є повноцінним членом суспільства, вона має свої права, деякі особливості реалізації яких обумовлені виключно її фізичною та розумовою незрілістю, яка потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи повноцінний захист прав дитини, що є обов'язком держави.

Велику роль у дотриманні прав дитини відіграє її сім'я. Згідно ст.3 Сімейного кодексу України сім'я є первинним та основним осередком суспільства [5]. Сім'я є природним середовищем для фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього [2].

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства є удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі, імплементація норм міжнародного права. Результатом цієї діяльності є те, що на сьогодні Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини. Зокрема, *Конвенція ООН про права дитини* є основним документом, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, поєднує весь спектр прав людини, що мають відношення

kubg.edu.ua

до дітей — громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав [3].

На захист дітей від їх незаконного переміщення спрямована *Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей*, яка створює процедуру для забезпечення повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують, до країни постійного місця проживання.

Визначення загальних принципів, що застосовуються до контакту між дітьми та їхніми батьками, а також іншими особами, що мають сімейні зв'язки з дітьми, відповідних запобіжних заходів та гарантій для забезпечення належного здійснення контакту й негайного повернення дітей після закінчення контакту є предметом *Конвенції про контакт з дітьми*.

Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми вирішує питання піклування про дитину, можливість запровадити заходи, які забезпечують широке визнання та виконання рішень стосовно опіки над дитиною, гарантувати права доступу батьків до дитини, забезпечувати належне вирішення проблем, що виникають у випадках, коли дітей неправомірно переміщують через державний кордон.

Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей охоплює питання захисту дітей, батьківської відповідальності, опіки, влаштування дитини в прийомну сім'ю або в установи опіки і піклування, нагляду з боку державного органу за дитиною, яка перебуває під опікою.

Підтримка прав дітей, забезпечення надання їм процесуальних прав, забезпечення того, щоб діти були проінформовані, допущені до участі у розгляді судом справ, що їх стосуються, з метою найкращого врахування думки та інтересів дитини є предметом *Європейської конвенції про здійснення прав дітей*.

Водночас, метою *Конвенції про стягнення аліментів за кордоном* є спрощення стягнення аліментів у випадках, коли позивач і відповідач проживають у різних державах.

Крім того, *Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання* також надає змогу виконувати судові рішення про стягнення аліментів, винесені в Україні, на території інших Держав-учасниць Конвенції.

kubg.edu.ua

В українському законодавстві основними нормативними документами, які регулюють це питання, є *Конституція України*, *Сімейний та Цивільний кодекси України*, *Закони України "Про охорону дитинства"* [1], *"Про оздоровлення та відпочинок дітей", "Про запобігання та протидію домашньому насиллю", "Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю" тощо.* Конституція України закріплює основні права людини і громадянина. Сімейний кодекс України на національному рівні забезпечує регулювання всіх шлюбних та сімейних правовідносин особистого майнового і особистого характеру. Закон України «Про охорону дитинства» — закон, що визначає охорону дитинства в Україні як загальнонаціональний пріоритет, з метою забезпечення прав дитини на життя, освіту, охорону здоров'я та соціальний захист. Він має важливе значення для забезпечення національної безпеки України. Юридична відповідальність щодо порушення прав дітей передбачена як у вищезгаданих нормативних актах, так і в кримінальному та адміністративному кодексах. Наприклад, статтею 164 Сімейного кодексу України законодавець передбачив підстави позбавлення батьківських прав; статтею 166 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування [4; 5].

Висновки. На сьогоднішній день в Україні основні підходи до осмислення й реалізації прав дітей, визначених міжнародним та національним законодавством, посилюють увагу з боку держави до інтересів дітей, удосконалюють механізми контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства, розвивають інституції соціально-правового захисту дітей та багатьма іншими факторами. Аналіз національних і міжнародно-правових актів із прав дитини дає підстави твердити про визнання за дитиною значного масиву її прав та інтересів, а також про напрацювання ефективного механізму їх захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про охорону дитинства» від 17.03.2021. № 2402-III. IRL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text (дата звернення: 31.03.2021 р.)

kubg.edu.ua

2. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права.URL: https://minjust.gov.ua/m/str_19188
3. Конвенція про права дитини від 20.11.2014 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 09.04.2021 р.)
4. Кримінальний кодекс України від 28.03.2021. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 31.03.2021 р.)
5. Сімейний кодекс України від 01.01.2021 р. № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 31.03.2021 р.)

kubg.edu.ua

Viktoryia Konashav
European Humanities University
Vilnius, Lithuania

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS ON COMBATING DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN IN THE REPUBLIC OF BELARUS

In all societies, to a greater or lesser extent, women and children are subjected to physical, sexual, and psychological abuse [13, p.21]. They are often in great danger in a place where they should be safe: in their families. For many, "home" is a place where they face a regime of terror and violence from someone close to them, whom they can trust [17]. A 2018 study published by the United Nations (hereinafter — UN) Office on Drugs and Crime noted that home is "the most dangerous place for women" [18]. In Belarus, domestic violence is the most common type of gender-based violence, it exists throughout the country and makes its victims women from all social walks of life [1].

During the operation of the national hotline for victims of domestic violence in Belarus, as of 2020, about 14 thousand calls were received (among the victims, 94% are women, 6% are men, mostly elderly, experiencing violence from adult children) [1]. According to the available statistics, the internal affairs bodies receive about 150 thousand calls annually [5] and about 500 reports daily on the facts of domestic violence [12]. About 2000 crimes are registered in the country annually [12]. In most cases, the perpetrators are brought to administrative responsibility (about 50 thousand annually), and the victims are left without any adequate remedies [2]. In addition, victims in 100 thousand situations of domestic violence are also left without adequate protection [2]. At the same time, as studies show, only 30% of women seek help and protection [5], that is, a significant number of cases of violence are not recorded, since many women are either inclined to put up with its manifestations or prefer to seek solutions without turning to official bodies [12]. Thus, most of the offenders go unpunished.

Purpose of the work: to identify ways of implementing international legal standards in the field of combating domestic violence against women in the Republic of Belarus.

When considering this topic, were mainly used: interviews with specialists in the field, official information, the current legislation of the Republic of Belarus; various international treaties, agreements and recommendations of international institutions; the practice of the UN treaty bodies.

Violence against women is a violation of fundamental human rights, including their right to physical and mental integrity, their right to life and their right to equality with men. Belarus is a party to all major relevant international treaties. In accordance with these main human rights treaties, Belarus is obliged to take appropriate legislative and other measures, including punishments, where necessary, prohibiting any discrimination against women, as well as to bring its laws and practices in line with the provisions of, for example, The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (hereinafter — CEDAW), including the full range of civil, cultural, economic, political and social rights of women guaranteed by the Convention [1].

Today in Belarus the problem of domestic violence is not sufficiently regulated by legislation. This is repeatedly emphasized by international organizations and institutions created to monitor compliance with existing standards, including the Special Rapporteur [16, para. 126], the Human Rights Committee [7, para. 24], the CEDAW Committee [3, para. 23], and others [19]. Among other things the international human rights organization Amnesty International, in its review of the situation of domestic violence in Belarus, expressed concern that, despite the measures taken by the Ministry of Internal Affairs, the Ministry of Labor and Social Protection and other ministries to combat domestic violence, Belarus is not fulfilling its international obligations on protecting the rights of women [1, p.4].

Belarus still does not have a specialized law on the prevention and combating of violence in family and domestic relations, despite the fact that a similar bill was developed already in 2002 on the basis of model legislation recommended by the UN. Even then, it was proposed to consider as domestic violence any violent act of a physical, sexual, psychological, or economic nature and (or) the threat of such actions in the sphere of everyday family relations, as well as to expand

the definition of who is considered a family member for the purposes of such a law (to include the categories of relations between cohabiting couples, relationships of former spouses and persons living or lived together) [1, p.7]. Thus, this bill was quite progressive and could significantly improve the situation of domestic violence in the country, however, even though it was approved by the Ministry of Internal Affairs and was also discussed in parliament, it was not adopted due to the lack of adequate political support [1].

Nevertheless, the Republic of Belarus is one of the first countries-participants of the Commonwealth of Independent States, which adopted on November 10, 2008 the Law "On the basics of crime prevention activities" [9], which defined domestic violence, and also enshrined provisions on the activities of state bodies, officials, other institutions, organizations and citizens in the field of prevention of such violence [4, p.114].

Subsequently, given the growing level of domestic violence, this law was amended in 2014, where for the first time the concept of a protective order was introduced, which allows for the temporary eviction of the aggressor and/or prohibits contact with a woman and children, including making attempts to find out the place of stay victims of domestic violence, visit the places of their location, communicate (also by phone or using the global computer network Internet) [10, art. 31]. According to the Ministry of Internal Affairs, in 2017 this measure was used about 5 thousand times [2], which proves its effectiveness, notwithstanding certain excessive requirements for the imposition of such an order.

As already mentioned, the need for a specialized law on domestic violence was recognized as early as 2002. In 2018, an expert group, created within the network of non-profit organizations to prevent and combat domestic violence, re-developed the draft law "On the prevention, suppression and protection from domestic violence" [6]. In addition, this time the Ministry of Internal Affairs came up with an initiative to prepare a concept for a draft law on the prevention of domestic violence [8]. Unfortunately, despite direct evidence from the experience of the Ministry of Internal Affairs that the existing legislative regulation of the problem of domestic violence in Belarus is insufficient, the bill was never adopted [15]. This was influenced both by the opinions of religious organizations and by public criticism of the concept of the law by President Alexander Lukashenko, who said that such a law is "foolishness taken primarily from the West" [14].

Many of the rules governing the responsibility for committing domestic violence are scattered across different legal documents and are contained in the criminal, criminal procedure and administrative codes, implying punishment for the commission of crimes and/or offenses and are not regulated at the proper level. For many years, the authorities have ignored the recommendations of international human rights institutions, despite the presence of certain obligations to the world community, refusing to adopt a specialized law that would ensure the systematic and uniformity of activities to prevent domestic violence, and create a comprehensive system for effectively dealing with the problem of domestic violence. As a result, the scale of domestic violence in Belarus is not decreasing, as is the number of horrific stories of victims of such violence.

LIST OF SOURCES

1. Amnesty International, *Belarus: Domestic violence — more than a private scandal*, [online]. 9 November 2006, [cited 31 March 2021]. Available at: https://www.refworld.org/docid/4565d52a4.html
2. BOBOED, Ulyana. *"The situation is dire." The Ministry of Internal Affairs proposes to prohibit hitting children and introduce punishment for harassment*. [online] 3 January 2018, [cited 1 April 2021]. Available at: https://news.tut.by/society/574860.html
3. CEDAW, "Concluding observations on the eighth periodic report of Belarus" (2016) CEDAW / C / BLR / 8
4. *Domestic violence under the laws of foreign countries. Responsibility and prevention*. Institute of legislation and compare. Jurisprudence under the Government of the Russian Federation. M .: Yustitsinform, 2013. 383 p.
5. Gender Perspectives, *Collective Appeal on the Development and Adoption of a Law on Countering Domestic Violence in Belarus*. [online], 27 November 2018, [cited 1 April 2021]. Available at: https://www.genderperspectives.by/events/news/kollektivnoe-obrashchenie-po-voprosu-razrabotki-i-prinyatiya-zakona-o-protivodejstvii-domashnemu-nasiliyu-v-belarusi/
6. Gender Perspectives, *Does the State Need a Law to Prevent Domestic Violence*. [online], 28 May 2013, [cited 2 April 2021]. Available at: https://www.genderperspectives.by/events/news/nuzhen-li-gosudarstvu-zakon-o-predu-prezhdenii-domashnego-nasiliya/
7. HRC, "Concluding Observations on the Fifth Periodic Report of Belarus" (2018) CCPR / C / BLR / CO / 5\
8. KARPUK, Anna. *"The husband fined his wife for not smiling at him." How to understand that there is economic violence in the family*. [online], 22 August 2018, [cited 1 April 2021]. Available at: https://lady.tut.by/news/life/605183.html

9. Law of the Republic of Belarus, 10 November 2008, No. 453-З "On the basics of crime prevention activities". NRPA 11/14/2008, 2/1549
10. Law of the Republic of Belarus, 10 November 2008, No. 453-З "On the basics of crime prevention activities". NRPA 11/14/2008, 2/1549 (as amended on 4 January 2014 No. 122-З).
11. PESENKO, Alesya. *Pandemic and Domestic Violence. What's going on in Belarus?* [online]. 5 May 2020, [cited 1 April 2021]. Available at: https://www.genderperspectives.by/events/news/pandemiya-i-domashnee-nasilie-chto-proiskhodit-v-belarusi/
12. *Prevention of domestic violence*. [online]. [cited 1 April 2021]. Available at: http://mintrud.gov.by/profilaktika_dom_nasiliya/
13. ROSS, Lee E. *Domestic Violence and Criminal Justice*. New York: Routledge. 2017. 200 p.
14. TUT.BY, *Lukashenko: A good belt is sometimes also useful for a child. Not for everyone, of course*. [online] 3 January 2018, [cited 31 March 2021]. Available at: https://news.tut.by/society/610593.html
15. TUT.BY, *The Ministry of Internal Affairs refused to prepare a law on combating domestic violence*. [online] 21 October 2018, [cited 4 April 2021]. Available at: https://news.tut.by/society/612506.html
16. UN HRC, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus* (21 April 2017) A/HRC/35/40
17. UNICEF, *Innocenti Digest no. 6: Domestic violence against women and girls*. [online]. 31 May 2000, [cited 28 February 2021]. Available at: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/PDF_Innocenti_digest.pdf
18. United Nations Office on Drugs and Crime, *Home, the most dangerous place for women, with majority of female homicide victims worldwide killed by partners or family, UNODC study says*. [online]. 25 November 2018 [cited 1 March 2021]. Available at: https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2018/November/home-the-most-dangerous-place-for-women-with-majority-of-female-homicide-victims-worldwide-killed-by-partners-or-family--unodc-study-says.html
19. United States Department of State, *2016 Country Reports on Human Rights Practices — Belarus*. [online] 3 March 2017, [cited 1 April 2021]. Available at: https://www.refworld.org/docid/58ec8a6f11.html

Новік Д.Г.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНОМУ КОСМІЧНОМУ ПРАВІ

Актуальність. Космічна діяльність зараз є однією з найбільш прогресивних та фундаментальних процесів, які впливають не лише на розвиток і зміни у світовій економіці, а й узагалі на долю всього людства. Україна офіційно визнана країною, яка володіє космічним потенціалом світового рівня, тож може впливати на перебудову геополітичної карти світу. Суспільство знаходиться на порозі космічної ери — ери міжзоряних польотів та шокуючих відкриттів, і Україна може стати частиною цієї ери, використовуючи свій потенціал на повну. Метою написання роботи є аналіз дії міжнародних договорів про космічне право на законодавство України, їх вплив на розвиток та використання космічного потенціалу України.

Виклад основного матеріалу. Україна у складі СРСР довгий час брала участь у космічній гонці із США. У Росію постачалася українська продукція, винаходи, там працювали вихідці з України. Після розпаду СРСР в Україні з'явилася реальна можливість здійснення космічної діяльності на нових засадах. Країна вже як самостійний суб'єкт міжнародного права була зацікавлена розвивати спільні космічні проекти і програми. Однак відповідне співробітництво було неможливим без належного правового підґрунтя. А такого в Україні традиційно не було: ні власного космічного законодавства, ні міжнародних угод про співробітництво в космічній сфері держава за радянських часів не мала.

Сьогоднішня ситуація кардинально відрізняється. З часів незалежної України НКАУ було укладено 18 міжнародних договорів в сфері дослідження та використання космічного простору, створено багато статей у законодавстві нашої країни, постанов Верховної Ради. [1]

Закон України «Про космічну діяльність» був підписаний ще у 1997 році, і з тих пір зазнав великої кількості змін і доповнень.

kubg.edu.ua

Останні з них відбулися зовсім нещодавно — у 2020 році.[4] В основному це звичайні розширення (вписування та дописування визначень) вже прийнятого закону або виправлення помилок (лексичних чи орфографічних). У більшості своїх питань цей закон посилається на міжнародні статути, тож розвивається разом із змінами декларацій та міжнародних договорів, які підписувала Україна, наприклад Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. [3] Більше 100 країн є учасницями цього договору, що у свою чергу опирається на резолюції ООН минулих століть. Підписання такого договору означало для України відмову від агресивної політики стосовно космічного простору, визнання важливості мирного його освоєння, тобто направленість саме на співробітництво з іншими державами.

Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла або ще як його називають Договір про космос побудований таким чином, аби його статті виражали спільну зацікавленість усього людства в прогресі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях. [3] Договір про космос для України був необхідним юридичним підґрунтям для співробітництва з іншими країнами-учасницями міжнародного космічного права. Договір про космос напряму впливає на поведінку держави в космосі та готовність інших держав-учасниць договору з нею співпрацювати.

Дотриманням усіх договорів та статей, що регулюють втручання у космічний простір, в Україні займається Міжнародний центр космічного права, що існує ще з 1998 року. Його діяльність здебільшого базується на науково-просвітницькій та нормотворчій діяльності. МЦКП забезпечує правову експертизу складних ситуацій, які виникають у процесі здійснення космічної діяльності. Центр займається публікацією у різних виданнях, наукових монографіях, пише коментарі до Закону України «Про космічну діяльність». [5] Україна є країною третього комічного рівня, тобто такою, що змушена вдаватися до послуг із запуску, управління космічними апаратами, отримання обробленої інформації. В Україні постає питання саме про проблеми із запуском, що зумовлено відсутністю космодромів, з яких мають запускатися космічні апарати.

kubgau.ua

Ще одним важливим аспектом даної роботи є Алкантара Циклон Спейс — це міжнародна компанія з економічними та технічними цілями, що утворена відповідно до Договору між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про пуск ракети-носія «Циклон-4». Створення АЦС стало результатом багаторічних переговорів між Україною і Бразилією. Договір набув чинності у 2004. Проект мав залучити Бразилію до групи країн, здатних запускати супутники на орбіту зі своєї території [2]. Крім того, проект дозволяв ефективне використання космічного центру Алкантара, а також розвиток одного з найбідніших регіонів республіки.

Для України проект сприяв би зміцненню аерокосмічної промисловості. Проект надавав можливість доступу її сучасним ракетам-носіям в космос. Але через події 2014 року, кризову та напружену ситуацію в Україні проект відклали на невизначений термін. Бразильський уряд та висловив стривоженість щодо складності захисту власного суверенітету у такий небезпечний період, імовірності застосування ракети як шпигунського апарату тощо. Чинний президент України намагається домовитися з президентом Бразилії, аби відновити діяльність Алкантари.

З огляду на достатнє правове підґрунтя, що досить чітко регулює космічну діяльність та відповідає визнаному на світову рівні напрямку дослідження космосу, Україна є державою, яка входить в п'ятірку держав, що можуть забезпечити повний цикл виготовлення ракетно-космічних комплексів. Але слід зауважити, що державні проекти України не можна порівнювати з тими, що створюють приватні інженери у розвинутих країнах. Це є однією з тих причин, що зумовлює важливість так званої «приватизації космосу» та інвестування не тільки для розвитку космічної індустрії, а і для поліпшення умов праці космічних інженерів-конструкторів, космонавтів і так далі. Максим Поляков, власник приватної компанії в США під назвою Firefly, казав: «Космічний бізнес — це бізнес політичний і йому потрібна державна підтримка». «Приватизація космосу» досить складний процес але він того вартий — це не просто збільшують роль держави на міжнародній арені, а і допоможе Україні поліпшити свою економічну ситуацію, бо космічна діяльність є досить прибутковою.

Висновки. Наша країна за часів своєї незалежності змогла повністю переосмислити важливість втручання в космічну галузь

та оновити своє законодавство. З кожним роком космічний потенціал нашої країни лише зростає, а її авторитет закріплюється серед інших держав, які готові з нею співпрацювати. Підписання та дотримання умов міжнародних космічних договорів свідчить про готовність України виходити на міжнародну арену не лише як на постачальницю космічної продукції, а і як на прямого її споживача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі роздуми та пропозиції до аналітичного документу «Space Vision For Ukraine 2020-2029», В.І. Ляшенко, Н.В. Осадча, (Економічний вісник Донбасу № 2(56), 2019), с.259
2. Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про довгострокове співробітництво щодо використання ракети-носія «Циклон-4» на пусковому центрі Алкантара (Договір ратифіковано Законом N 1429-IV (1429-15) від 04.02.2004)
3. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Дата набуття чинності для України: 31 жовтня 1967 року)
4. Закон України «Про космічну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 1, ст. 2)
5. Офіційний сайт Міжнародного центру космічного права

kubg.edu.ua

Марыя Жарылоўская
Еўрапейскі гуманітарны універсіэтэт
г. Вільнюс, Літоўская Рэспубліка

ЗАБЯСПЕЧАННЕ ПРАЦОЎНЫХ ПРАВОЎ НА МІЖНАРОДНА-ПРАВАВОМ УЗРОЎНІ

Пытанне магчымасці правовой абароны працоўных правоў чалавека на міжнародным узроўні мае важнае практычнае і навуковае значэнне. Механізмы прававой абароны грамадзянскіх і палітычных правоў чалавека шляхам звяртання ў міжнародныя інстытуты шырока выкарыстоўваюцца і з'яўляюцца дастаткова навукова даследаванымі, тады як магчымасць абароны менавіта працоўных правоў застаецца адносна цёмнай плямай для юрыстаў, праваабаронцаў і навукоўцаў.

Мэта дадзенай працы — асвятліць асноўныя міжнародныя інстытуты, шляхам звяртання ў якія магчыма прававая абарона працоўных правоў чалавека, якая ажыццяўляецца індывідам або асацыяцыямі індывідаў (прафесійнымі саюзамі, няўрадавымі арганізацыямі) і вызначыць асаблівасці характару такой абароны. У межах дадзенай працы не разглядаюцца інстытуты міждзяржаўных скаргаў і іншых формаў зваротаў з боку дзяржаў.

Пад працоўнымі правамі мы разумеем правы чалавека, абумоўленыя яго ўдзелам у індывідуальных і калектыўных працоўных адносінах. Іншым чынам працоўныя правы называюцца міжнародныя працоўныя стандарты [4, с. 3; 2, с. 10].

Як падкрэслена ў Дакладзе Спецыяльнага дакладчыка па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і праве на свабоду асацыяцыі: "Сусвет і глабалізаваным эканоміка змяняюцца імклівымі тэмпамі, і таму вельмі важна, каб інструменты, якімі мы карыстаемся для абароны працоўных правоў, мяняліся так жа хутка. Першым крокам да гэтай мэты павінна стаць ліквідацыя састарэлых і штучных размежавання паміж працоўнымі правамі і правамі чалавека ў цэлым. Працоўныя правы — гэта правы чалавека, а здольнасць ажыццяўляць гэтыя правы на працоўным месцы — залог таго, што працоўныя змогуць скарыстацца і мноствам іншых сваіх правоў — эканамічных, сацыяльных, культурных, палітычных і іншых" [5, п. 17].

Міжнародныя інстытуты, шляхам звяртання ў каторыя магчыма прававая абарона працоўных правоў чалавека можна падзяліць на две катэгорыі: *універсальная* і *спецыялізаваная*.

Міжнародныя інстытуты універсальнай катэгорыі характэрызуюцца магчымасцю абароны працоўных правоў з выкарыстаннем іх інтэрпрэтацыі праз больш агульныя катэгорыі правоў (грамадзянскія, палітычныя, часткова — сацыяльна-эканамічныя правы (праз іх функцыянуюць таксама міжнародныя інстытуты спецыялізаваный катэгорыі, напрыклад Камітэт па эканамічным, сацыяльным і культурным правах), у тым ліку, асобных груп, існаванне якіх наўпрост не абумоўлена статусам працоўнага, яго удзелам у працоўных адносінах).

Да ліку міжнародных інстытутаў універсальнай катэгорыі адносяцца:

— *Камітэт па правах чалавека*, які з'яўляецца кантрольным органам Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (далей — МПГПП) і дзейнічае на падставе Факультатыўнага пратаколу да Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах (далей — Факультатыўны пратакол да МПГПП).

Магчымасць звяртання ў Камітэт па правах чалавека залежыць ад ратыфікацыі дзяржавай МПГПП і Факультатыўнага пратаколу да МПГПП. Асноўнымі прававымі механізмамі з'яўляюцца падача індывідуальных паведамленняў, удзел у падрыхтоўцы перыядычных дакладаў дзяржавы і падрыхтоўка дадатковай інфармацыі да іх (абмежавана).

Асаблівасцю звяртання ў дадзены міжнародны інстытут з'яўляецца магчымасць абароны абмежаванага кола правоў, названых у МПГПП (напрыклад, забарона дыскрымінацыі (арт. 26), забарона рабства (у свеце прымусовай ці абавязковай працы) (арт. 8), свабода асацыяцыі, уключаючы права ствараць прафсаюзы (арт. 22), права на мірныя сходы (арт. 21), свабода меркаванняў (арт. 19), недатыкальнасць асабістаго і сямейнаго жыцця (арт. 17));

— індывідуальныя скаргі, паведамленні аб парушэннях з боку дзяржавы, іншыя формы камунікацыі *ў парадку спецыяльных працэдур Савета па правах чалавека* (тэматычныя мандаты і дзяржаўныя мандаты, усталяваныя на падставе Рэзалюцый Савета па правах чалавека ААН). Адносна працоўных правоў найбольш рэлеванта звяртанне да краінавага дакладчыка і Працоўную

kubsedu.ua

групу па пытаннях аб правах чалавека і транснацыянальных карпарацыях і іных прадпрыемствах. Таксама, калі парушэннем працоўных правоў закрануты і іншыя правы, магчыма звяртанне да спецыяльных дакладчыкаў, незалежных экспертаў і іншых працоўных групп (напрыклад, Спецыяльны дакладчык па пытанню аб праве на свабоду мірных сходаў і ассацыяцый, Працоўная група па пытанню дыскрымінацыі ў адносінах да жанчын і дзяўчат, Спецыяльны дакладчік па правам інвалідаў і г.д.);

- падрыхтоўка дакладаў (дзяржаўных і альтэрнатыўных ад няўрадавых арганізацый і нацыянальных праваабарончых ўстаноў) пры ўдзеле дзяржавы ў працэдуры *Універсальнага перыядычнага агляду*;

— *Еўрапейскі Суд па правах чалавека*, які яўляецца ўпаўнаважанным органам згодна Еўрапейскай канвенцыі аб абароне правоў чалавека і асноўных свабод (далей — Еўрапейская канвенцыя).

Магчымасць звяртання ў Еўрапейскі Суд па правах чалавека залежыць ад ратыфікацыі дзяржавай Еўрапейскай канвенцыі і дадатковых пратаколаў да яе. Асноўнымі прававымі механізмамі з'яўляюцца падача індывідуальных скаргаў і камунікацыя пацярпелых, няўрадавых арганізацый і нацыянальных устаноў па падтрымцы і абароне правоў чалавека згода з Правіламі Камітэта Міністраў па кантролю за выкананнем пастаноў і ўмоў міравых пагадненняў, у рамках працэдур наступнага выканання (нагляду), у асаблівасці з Камітэтам Міністраў Савета Еўропы.

Асаблівасцю звяртання ў дадзены міжнародны інстытут з'яўляецца магчымасць абароны абмежаванага кола правоў, названых у Еўрапейскай канвенцыі і дадатковых пратаколах да яе (напрыклад, забарона дыскрымінацыі (арт. 14), забарона рабства (у свеце прымусовай працы) (арт. 4), свабода асацыяцыі, уключаючы права ствараць прафсаюзы (арт. 11), права на мірныя сходы (арт. 11), свабода меркаванняў (арт. 10), недатыкальнасць асабістаго і сямейнаго жыцця (арт. 8));

— *спецыялізаваныя дамоўныя органы ААН* адносна асобных правоў або груп пацярпелых (Камітэт па ліквідацыі ўсіх формаў дыскрымінацыі ў адносінах да жанчын, Камітэт па правах інвалідаў, Камітэт па абароне правоў працоўных-мігрантаў, Камітэт па правах дзіцяці).

kubsenu.ua

Міжнародныя інстытуты спецыялізаванай катэгорыі характэрызуюцца прызначэннем іх для аховы менавіта працоўных праваў чалавека, абумоўленых статусам працоўнага, яго ўдзелам у працоўных адносінах (выключна або сярод іншых).

Да ліку міжнародных інстытутаў спецыялізаванай катэгорыі адносяцца:

— *Камітэт па эканамічных, сацыяльных і культурных правах*, які з'яўляецца кантрольным органам Міжнароднага пакта аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах (далей — МПСЭКП) і дзейнічае на падставе Факультатыўнага пратаколу да Міжнароднага пакта аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах (далей — Факультатыўны пратакол да МПСЭКП).

Магчымасць звяртання ў Камітэт па эканамічных, сацыяльных і культурных правах залежыць ад ратыфікацыі дзяржавай МПСЭКП і Факультатыўнага пратаколу да МПЭСКП. Асноўнымі прававымі механізмамі з'яўляюцца падача індывідуальных скаргаў, расследаванне грубых або сістэматычных парушэнняў эканамічных, сацыяльных і культурных правоў, замацаваных у МПЭСКП, удзел у падрыхтоўцы перыядычных дакладаў дзяржавы і падрыхтоўка дадатковай інфармацыі да іх (абмежавана).

Таксама магчыма выкарыстанне так званай "неафіцыйнай працэдуры прадстаўлення хадайніцтваў» ('*ad hoc* complaint procedure') згодна працэдурам, усталяваным МКЭСКП [3, p. 91, 94; 1, footnote 297].

Асаблівасцямі звяртання ў дадзены міжнародны інстытут з'яўляюцца: магчымасць абароны абмежаванага кола правоў, названых у МПЭСКП (права на працу (арт. 6), права на справядлівыя і спрыяльныя ўмовы працы (арт. 7), права на стварэнне прафесійных саюзаў і ўдзел у іх (арт. 8), права на забастоўкі (арт. 8), забарона дыскрымінацыі мужчын і жанчын (арт. 3); абмежаваная колькасць дзяржаў, ратыфікаваўшых Факультатыўны пратакол да МПЭСКП, на падставе чаго самыя эффектыўныя сродкі прававой абароны — індывідуальныя паведамленні і расследаванні ў большасці выпадкаў не могуць быць выкарыстаны;

— *Міжнародная арганізацыя працы* (далей — МАП).

Асаблівацю працы МАП з'яўляюцца:

1) трохбаковая структура прадстаўніцтва працоўных, працадаўцаў і ўрадаў — трыпартызм, які патрабуе спецыяльнага

суб'ектнага складу асобоў, якія маюць права звяртацца ў МАП з мэтай абароны працоўнаых правоў і выключае магчымаць падачы індывідуальных паведамленняў (у параўнанні, напрыклад, з Камітэтам па правах чалавека, Камітэтам па эканамічных, сацыяльных і культурных правах, Еўрапейскім судом па правах чалавека);

2) магчымасць звароту толькі адносна парушэнняў правоў, замацаваных у канвенцыях МАП, ратыфікаваных канкрэтная дзяржавай.

Асноўнымі прававымі механізмамі звароту ў МАП з мэтай абароны працоўных правоў з'яўляюцца:

— прадстаўленне з боку асацыяцый працоўных або працадаўцаў на падставе арт. 24 Статута Міжнароднай арганізацыі працы (далей — Статут);

— прадстаўленне інфармацыі ў МАП для пачатку працэдуры Адміністрацыйным саветам (па ўласнай ініцыятыве (напрамую) ці па скарзе дэлегата Генеральнай Канферэнцыі прадстаўнікоў Членаў Арганізацы (далей — Канферэнцыя) (апасродкавана)) на падставе арт. 25 Статута. Паколькі працэдуры пачынаецца па ініцыятыве Адміністрацыйнага савета або дэлегата Канферэнцыі, прадставіць інфармацію мае права любы суб'ект, аднак у Адміністрацыйнага савета і дэлегатаў Канферэнцыі адсутнічаюць прамыя абавязкі пачынаць працэдуру пры атрыманні такой інфармацыі (аднак магчыма абгрунтаваць наяўнасць такіх абавязкаў як пазітыўных абавязкаў зыходзячы з кампетэнцыі бакоў і агульных мэт працы МАП);

— *Камітэт па свабодзе асацыяцый*, які з'яўляецца спецыяльных органам Адміністрацыйнага савета МАП.

Скарга у Камітэт па свабодзе асацыяцый, як і прадстаўленне у МАП, можа быць накіравана нацыянальнымі асацыяцыямі працоўных або працадаўцаў, нацыяльнымі арганізацыямі, прама зацікаўленымі ў дадзеным пытанні, міжнароднымі арганізацыямі працоўных або працадаўцаў, якія маюць кансультатыўны статус пры МАП, або іншымі міжнароднымі арганізацыямі працоўных або працадаўцаў, калі абвінавачванні тычацца пытанняў, непасрэдна закранаюць іх афіляваныя арганізацыі (п. 31 Спецыяльных працэдур разгляду ў Міжнароднай арганізацыі працы скаргаў аб парушэннях свабоды асацыяцыі — Дадатак I).

Агульнымі асаблівасцямі забяспечання працоўных правоў на міжнародна-прававом узроўні з'яўляюцца:

— абмежаванасць суб'ектнага складу асобаў, якія маюць права звярнуцца ў міжнародны інстытут з мэтай прававой абароны працоўных правоў;

— абмежаваная магчымасць прымянення індывідуальных кампенсацыйных мераў ў выніку прызнання парушэння правоў працоўных, у тым ліку атрымання індывідуальных грашовых кампенсацый;

— агульная праблема нізкага ўзроўню імплементацыі на нацыянальным (дзяржаўным) узроўні механізмаў міжнароднай сістэмы забяспечання і абароны працоўных правоў;

— недастатковы ўдзел грамадзянскай супольнасці, у тым ліку няўрадавых арганізацый, асацыяцый працоўных у рэалізацыі дадзеных механізмаў (у залежнасці ад канкрэтнай краіны), што выключае магчымасць раэлізацыі нават існуючых прававых механізмаў.

Дадзеныя асаблівасці сведчаць аб неабходнасці рэфармавання існуючай сістэмы забяспечання і абароны працоўных правоў на міжнародна-прававом узроўні і пашырэння ўдзелу асацыяцый працоўных і наяўрадавах арганізацый у рэалізацыі ўжо існуючых механізмаў, у тым ліку праз стварэнне спецыялізаваных устаноў.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. ADDO, Michael K. International Law of Human Rights. Routledge, 2006. 608 p.
2. BARTOLOMEI DE LA CRUZ, Hector; and VON POTOBSKY, Geraldo.; and SWEPSTON, Lee.: International Labour Organization: The international standards system and basic human rights. Boulder, CO, Westview Press, 1996. 320 p.
3. CRAVEN, Matthew. "Towards an unofficial petition procedure: A review of the role of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights" in DRZEWICKI, Krzysztof; and KRAUSE, Catarina; and ROSAS, Allan (ed.). Social Rights as Human Rights: A European Challenge. Abo/Turku (Finland), Abo Akademi University, Institute for Human Rights, 1994. 319 p.
4. ILO Fundamental rights at work and international labour standards Geneva, International Labour Office, 2003. 133 p. (4)
5. Даклад Спецыяльнага дакладчыка па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і праве на свабоду асацыяцыі. Семдзесят першая

kubg.edu.ua

сесія Генеральнай асамблеі ААН. Пункт 69 (b) папярэдняй павесткі дня. Заахвочванне і абарона правоў чалавека: пытанні правоў чалавека, уключаючы альтэрнатыўныя падыходы ў справе садзейнічання эфектыўнаму ажыццяўленню правоў чалавека і асноўных свабодаў.

6. Еўрапейская канвенцыя аб абароне правоў чалавека і асноўных свабод (заключана ў г. Рыме 4 лістапада 1950 г.).

7. Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах (прыняты рэзалюцыяй 2200А (XXI) Генеральнай Асамблеі ААН ад 16 снежня 1966 г.).

8. Міжнародны пакт аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах (прыняты рэзалюцыяй (прыняты рэзалюцыяй 2200А (XXI) Генеральнай Асамблеі ААН ад 16 снежня 1966 г.).

9. Правіла Камітэта Міністраў па кантролю за выкананнем пастаноў і ўмоў міравых пагадненняў (прынятыя Камітэтам Міністраў 10 траўня 2006 г. на 964-м паседжанні намеснікаў Міністраў).

10. Спецыяльныя працэдуры разгляду ў Міжнароднай арганізацыі працы скаргаў аб парушэннях свабоды асацыяцыі — Дадатак I.

11. Статут Міжнароднай арганізацыі працы (першасны тэкст складзены ў 1919 г.).

12. Факультатыўны пратакол да Міжнароднага пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах (прыняты рэзалюцыяй 2200 А (XXI) Генеральнай Асамблеі ААН ад 16 снежня 1966 г.).

13. Факультатыўны пратакол да Міжнароднага пакта аб эканамічных, сацыяльных і культурных правах (прыняты рэзалюцыяй A/RES/63/117 Генеральнай Асамблеі ААН ад 10 снежня 2008 г.).

kubg.edu.ua

Матківська Н.В., Якіменко О.А.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Актуальність: у контексті дезінтеграційних процесів, що відбуваються на міжнародній арені, постає проблема захисту прав людей на окупованих територіях. Зокрема, наразі стоїть проблема з захистом прав населення у так званих "заморожених" конфліктах (окупований Кримський півострів та схід України, окупована Ізраєлем частина Держави Палестина, окупована Російською Федерацією частина Грузії, окупована Туреччиною частина Кіпру, окупована Вірменією частина Азербайджану тощо). Для України питання захисту прав населення на тимчасово окупованих територіях особливо гостро постало після анексії Кримського півострову та агресії Російської Федерації на сході України.

Мета: системний аналіз сучасного стану нормативного закріплення та реалізації захисту прав осіб на окупованих територіях. Порівняння міжнародно-правових актів щодо цього питання та, зокрема, дослідження проблематики порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей і в Криму.

Виклад основного матеріалу. У 2014 російські війська без опізнавальних знаків вторглись на територію Автономної Республіки Крим, яка юридично та фактично перебувала у складі України, захопили будівлю Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Наразі Кримський півострів Україною визнано як тимчасово окуповану територію України [3], а міжнародна спільнота визначає те, що відбулась анексія Кримського півострову та окупація східної частини України з боку Російської Федерації [7].

Окупації є правовим режимом. Міжнародне гуманітарне право (далі — МГП) може бути застосовано у випадках окупації. У доповненні до норм, встановлених договорами по МГП, за винятком

kubg.edu.ua

ряду випадків продовжує застосовуватися міжнародне право прав людини (далі МППЧ) і національне законодавство.

Документами, що регулюють дотримання прав та свобод осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях є: Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р. та додаткові протоколи до них, Конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1907 р., Загальна декларація прав людини 1948 р.; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1973 р.;Конвенція про запобігання і покарання за злочини геноциду 1951 р.; Конвенція про статус біженців 1954 р.; Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1969 р.;Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1981 р.; Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти катувань 1987 р.; Конвенція про права дитини 1990 року, Конвенція про права інвалідів 2008 р.; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень 2010 р.

З 2014 року почала свою роботу Моніторингова місія ООН з прав людини (ММПЛУ), яка повідомляє про стан правозахисної ситуації, зокрема в окупованому Криму та сході України. У своїй доповіді "Ситуація з правами людини в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та місті Севастополі"[1] Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини зазначає про численні порушення прав людини, зокрема:

- громадянські та політичні права (право на громадянство, право на справедливий суд, право на життя, право на фізичну і психічну недоторканність, право на свободу та безпеку, право на повагу до приватного і сімейного життя, права осіб, котрі тримаються під вартою, право на свободу пересування, право на свободу думки, совісті та релігії, право на свободу мирних зібрань, право на свободу вираження думок і право на свободу засобів масової інформації, право на свободу асоціацій)

[1] Доповідь охоплює період з 1 липня 2019 року до 30 червня 2020 року та базується передусім на моніторингу та документуванні порушень норм міжнародного гуманітарного права й міжнародного права у сфері прав людини в Криму, що здійснює Моніторингова місія ООН з прав людини.

kubg.edu.ua

- економічні, соціальні та культурні права (майнові права, право зберігати свою ідентичність, культуру і традиції, право на освіту рідною мовою, право на здоров'я).[1]

Аналізуючи доповідь місії можна дійти висновків, що у більшості описаних ситуацій порушення прав людини відбуваються не вибірково, а радше через політичну позицію особи, що є грубим порушенням норм як прав людини, так і міжнародного гуманітарного права.

Кримська правозахисна група[2] у "Огляді ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права" так само зазначає про порушення громадянських та політичних груп (зокрема, про політично вмотивоване кримінальне переслідування та позбавлення волі осіб, законодавчі обмеження свободи слова та ін.), а також про порушення норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Конвенції (IV) про захист цивільного населення під час війни (ст. 49, 51, 64). [2]

За період 2014-2021 рр. Україна порушила цілу низку міждержавних справ проти Росії і подала кілька тисяч індивідуальних заяв щодо подій у Кримському півострові та на Сході України. У процесі розгляду міждержавних заяв зараз знаходяться наступні:

1. Україна проти Росії (VIII) (заява № 55855/18) щодо подій на Керченській протоці, а саме захоплення Росією українських суден «Бердянськ», «Нікополь» і «Яни Капу» та їх екіпажів. [6]
2. Україна проти Росії (VII) (заява №38334/18), яка стосується затримання та переслідування громадян України за різноманітними кримінальними звинуваченнями [5]
3. Україна проти Росії (що стосується Криму) (заява № 20958/14). [5]
4. Україна проти Росії (що стосується Східної України) (№ 8019/16). [4]

[2] Кримська правозахисна група — неурядова українська правозахисна організація кримських правозахисників та журналістів, діяльність якої спрямована на сприяння захисту прав людини у Криму шляхом залучення широкої уваги до проблем дотримання прав людини та норм міжнародного гуманітарного права на окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

kubg.edu.ua

5. Україна проти Росії (II) (заява № 43800/14), яка стосується передбачуваного викрадення трьох груп дітей у Східній Україні та їх тимчасова передача до Росії червень-серпень 2014 року. [4]

Що стосується індивідуальних скарг, то до Суду було подано близько 4 тисяч заяв, в яких йшлося про порушення прав окремих осіб на території Криму чи під час військових дій в Донеччині та Луганщині.

У процесі розгляду залишаються подані родичами жертв збиття малайзійського "Боїнгу" над Донбасом, який виконував рейс MH17 у липні 2014 р. (справа "Іорра проти України та 3 інші" № 73776/14) та справа військовослужбовця ВПС України, яких утримували збройні формування на сході України та Росія протягом майже двох років (Савченко проти Росії, № 50171/14).

Справа "Лисний та інші проти України та Росії" (заява № 5355/15, 44913/15 та 50853/15), в якій йшлося про обстріли та пошкодження будинків заявників на сході України, неприйнятною в липні 2016 року, адже Суд встановив, що твердження заявника не були підтверджені достатніми доказами.

Наголошуємо на тому, що ще 1170 таких же необґрунтованих справ були відхилені у 2016 році.

Тож, злочинні дії Російської Федерації, окупаційної влади є предметом особливої уваги міжнародної спільноти задля того, аби забезпечити безперешкодний доступ основних конвенційних і моніторингових механізмів на окуповану територію Кримського півострова та східну частину України.

Висновки. Перед міжнародною спільнотою стоїть завдання підтримувати ефективність уже прийнятих міжнародно-правових механізмів та актів захисту прав і основоположних свобод людини різними шляхами, зокрема:

- систематичне проведення зустрічей на найвищих рівнях у ході міжнародних перемовин;
- забезпечувати функціонування спеціальних незалежних моніторингових комісій у регіонах, де існує проблема захисту прав населення та створити умови для їх доступу до окупованих територій;
- визначати захист прав населення у зоні "заморожених" конфліктів як першочергове питання для врегулювання

- підтримувати правозахисні організації та підвищувати поінформованість населення у проблемах захисту прав та основоположних свобод;
- надавати всебічну допомогу у доступі до окупованих територій тим державам, які перебувають під окупацією агресора.

Отже, проаналізувавши проблему захисту прав людини на окупованих територіях, можна зробити висновок, що як національна влада, так і міжнародна спільнота в цілому створила робочі структури, які відповідають за реалізацію питання реінтеграції окупованих територій та захисту прав їх населення. Проте, питання системної роботи, координації цих структур для досягнення заявленої мети та досягнення справедливих і ефективних засобів правового захисту для жертв порушень прав людини є відкритим.

Головними завданнями України на даному етапі є: гармонізація національного кримінального законодавства з міжнародним, ратифікації Римського статуту МКС, пошук нових шляхів для відновлення зв'язків з населенням окупованих територій, залучення міжнародних правозахисних механізмів до захисту прав і свобод людини на тимчасово окупованій території, створення нового міжнародного координаційного механізму щодо протидії порушенню прав людини на цих територіях (серед яких питання соціального захисту, реалізації виборчих прав, компенсації пошкодженого майна, забезпечення свободи пересування тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Report on the human rights situation in Ukraine, 1 August 2020 — 31 January 2021 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Crimea2014_2017_EN.pdf

2. Огляд ситуації з дотриманням прав людини й норм міжнародного гуманітарного права, січень 2021 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2021/01/kpg-richnij-oglyad-2020.pdf

3. Закон України від 15.04.2014 року "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text

kubg.edu.ua

4. Inter-State applications by date of introduction of the applications [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/InterState_applications_ENG.pdf
5. Applications nos. 20958/14 and 38334/18 UKRAINE v. RUSSIA (*RE* CRIMEA) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-207622%22]}
6. Applications nos 55855/18 UKRAINE v. RUSSIA [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22fulltext%22:[%2255855/18%22],%22sort%22:[%22kpdate%20Descending%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22]}
7. Report on Preliminary Examination Activities (2016) International Criminal Court [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf

kubg.edu.ua

Містюков К.О.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна

ОСНОВНІ ЗАКОНИ ІЗРАЇЛЮ

Актуальність. Тема створення Конституції Ізраїлю вже більше половини століття не зникає з переліку основних юридичних світових питань. Тому, на думку автора тез, ця тема є досі дуже актуальною.

Мета: якомога детальніше розібратися в основних законах Держави Ізраїль, з'ясувати причини відсутності в державі єдиної писаної конституції, а також описати процедуру ухвалення та внесення змін до законів і розібратися, чи можливо ухвалення єдиного основного закону в Ізраїлі на даний момент.

Як відомо, в Ізраїлі немає єдиної конституції, тому її функції виконують так звані основні закони (що мають статус конституційних), метою яких є поступове створення єдиного вищого нормативно-правового акту. Відсутністю єдиного основного закону історики та юристи пояснюють розбіжностями між ізраїльськими парламентарями [1, с. 35].

Політичний секретар Єврейського агентства Іехуда Пінхас Коен почав готувати проект конституції ще до проголошення держави. Відповідно до Декларації незалежності, конституція повинна була бути прийнята не пізніше жовтня 1948 року. Однак її прийняттю завадила війна за незалежність. Тільки 25 січня 1949 року були обрані Установчі збори, які незабаром одержали назву Кнесет. Питання про прийняття конституції обговорювалося на кількох засіданнях Кнесету, але до червня 1950 так і не був вироблений консенсус, який дозволив би затвердити конституцію.

13 червня 1950 Кнесет першого скликання схвалив компромісну пропозицію депутата Ізхара Харарі щодо прийняття основних законів, які згодом будуть об'єднані в єдину Конституцію Ізраїлю. Це рішення Кнесету не дало відповідь на цілий ряд запитань, наприклад: чи будуть закони мати нормативну перевагу над звичайними законами? Яким чином і хто зведе їх до конституції? У 1958 році

Кнесет третього скликання прийняв перший з основних законів — Основний закон: «Кнесет» [2, с. 62].

Для того, щоб легше можна було відокремлювати основні закони від звичайних, було ухвалено цілий ряд норм щодо оформлення нормативно-правових актів. Назва основного закону, що дається йому Кнесетом, починається зі слів «Основний закон», в той час як назва звичайного закону Кнесету починається зі слова «Закон». Основний закон у майбутньому обов'язково стане невід'ємною частиною Конституції Держави Ізраїль, у той час як звичайні закони продовжать регулювати суспільні відносини в країні.

Питання щодо правового статусу основних законів після прийняття Конституції залишається відкритим. Але на думку багатьох ізраїльських політиків і юристів, у разі появи в державі єдиного вищого нормативно-правового акту, основні закони, скоріш за все, отримають статус звичайних.

Кнесет де-юре користується парламентським верховенством і може прийняти будь-який закон простою більшістю, навіть такий, який, можливо, може суперечити основним законам Держави Ізраїль, якщо основний закон не має конкретних умов для його зміни.

За весь час існування Держави Ізраїль існувало доволі багато проектів конституції країни, однак усі були відкинуті.

Проект професорів-юристів Тель-Авівського університету:

У проекті конституції закріплювалось своє верховенство основних законів над звичайними. Проект містив главу «Права людини». Передбачалося введення судового конституційного контролю, а Верховний суд отримував повноваження Конституційного суду. Проект також включав зміни у виборчій системі: пропонувалося перейти до системи прямих виборів прем'єр-міністра і Кнесету в 60 виборчих округах.

1992 року був переглянутий Основний закон «Про уряд» і були оголошені прямі вибори прем'єр-міністра. Наступні після цього вибори показали, що прямі вибори не тільки не зменшили кількість партій в Кнесеті (до чого прагнули автори проекту конституції), а й збільшили це число. В результаті Основний закон «Про уряд» був знову переглянутий і прямі вибори прем'єр-міністра були скасовані. Проект конституції був відкинутий.

Проект законодавчої комісії Кнесету 16 скликання:

kubg.edu.ua

Запропонований проект складалася з преамбули, підготовленої професором Рутом Габізоном, і основної частини, складеної з 14 глав. Треба зазначити, що члени комісії так і не дійшли згоди щодо документу, так як троє членів проголосували проти її висування, а двоє утрималися. 13 лютого 2006 року проект був представлений Кнесету, який вирішив, що роботу над проектом продовжить Кнесет 17-го скликання. 17 квітня 2006 року Кнесет розпочав свою роботу, який, однак, роботу над проектом так і не завершив [3, с. 142].

Висновки. На думку багатьох ізраїльських політиків, громадських діячів та юристів, уже пройшло достатньо часу на те, щоб ухвалити єдину Конституцію Держави Ізраїль. Необхідність наявності єдиного нормативно-правового акту підтримували та підтримують такі державники, як Давід Бен-Гуріон, Меїр Шамгар, Аарон Барак. Однак, на думку багатьох вчених та правників, поки що зарано казати про необхідність прийняття Конституції. Вони також зазначають, що процес її ухвалення буде тривати ще досить довго.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлов Д. Конституційна реформа як наслідок формування нової парадигми конституціоналізму / Д. Бєлов / Віче. — 2012. — № 18. — С. 34-36.
2. Горбатенко В. П. Політичні ризики: від теорії до практики — 2016. — Вип. 2. — С. 55-69.
3. Рут Гевісон. Суперечка щодо Ізраїльського Білля про права. Ізраїльський щорічник з прав людини. — 1985. — Вип. 15. — С. 113-154.

kubg.edu.ua

Акопян Г.Г.
Національний Авіаційний Університет
Київ, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ТА КОЛІЗІЇ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ ТА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність теми: права людини забезпечуються як національним, так і міжнародним правом. Співіснування норм національного та міжнародного права неминуче є джерелом численних колізій. Саме тому процес співвідношення різних норм є важливим питанням у праві захисту прав людини.

Мета роботи: проаналізувати співвідношення та колізії міжнародного та національного права у сфері захисту прав людини.

Зростаючий вплив міжнародного права та міжнародно-правових систем на національне право та національні правові системи є одним із найважливіших наслідків глобалізації в сучасному світі. Науковці часто виявляють та оцінюють ці наслідки на основі дуалістичних або моністичних концепцій для співвіднесення національного із міжнародним правом [7]. Однак останнім часом межі між цими двома концепціями стають нечіткішими, принаймні в рамках конституційної теорії та практики в більшості держав. Це пояснюється тим, що більшість держав не дотримуються чистої форми цих понять.

Концепції, крім цих, а також інші фактори відіграють більш важливу роль у співвідношенні національного та міжнародного права. Сюди в першу чергу належать національні традиції, рівень інтеграції певних держав у міжнародне співтовариство та регіональні міжнародні організації та загальний напрямок держав у їх політичному та правовому розвитку. Досвід інших країн, крім України, доводить, що ці фактори сильніше впливають на специфіку внутрішнього регулювання, ніж співвідношення національного та міжнародного права. Це положення суттєво різниться між державами. Проте це визначає характер, статус та місце, яке міжнародні договори посідають у національних правових системах. Тому він також визначає

підходи цих держав до співвіднесення визнаних принципів та норм міжнародного права з внутрішнім правом.

Прийняття зобов'язань за міжнародними договорами й бажання їх сумлінного виконання в межах національних правопорядків стало значущою формою співробітництва в галузі прав людини, передбачило приведення внутрішнього законодавства у відповідність із міжнародними вимогами, створення чи реорганізацію діяльності державних структур, удосконалення адміністративних і судових процедур забезпечення та захисту прав людини, формування й реалізацію державних програм і проектів підтримки прав людини.

Міжнародні документи другої половини XX ст., ратифіковані великою кількістю держав, затвердили «права людини» як ідеал, якого міжнародне співтовариство має досягти. Наприклад, у ст. 1 Загальної декларації прав людини проголошується: «Усі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності і і правах. Вони наділені розумом і совістю й повинні діяти щодо один одного в дусі братерства» [1]. Під правами людини в міжнародно-правовій інтерпретації розуміються основні, фундаментальні права, які мають універсальний, загальний характер (поширюються на всіх, хто належить до біологічного виду homo sapiens) і є егалітарними (всі рівноправні),

Особи мають політичні права, і нормативна сила цих прав не залежить від глобального порядку. Держава зобов'язана захищати свободи та гарантувати рівність незалежно від того, чи є вони загальновживаними. Можна передбачити два способи захисту цих прав. Згідно з першим, захист прав здійснюється виключно державою. Згідно з другим, існує міжнародний порядок норм, який закріплює ці права. Принаймні теоретично можливо, що захист прав за обома системами буде однаково ефективним.

Цінність міжнародного закріплення ґрунтується на тому, що таке закріплення саме по собі є формою суспільного визнання того, що захист прав є обов'язком держави, а не просто дискреційним жестом з її боку, або що це залежить від власних суджень держави стосовно суспільного блага.

Міжнародне закріплення прав має важливе значення для захисту свободи. Громадяни вільніші в суспільстві, в якому права визнаються як обов'язки, а не як обгрунтовані простими судженнями чи нахилами засновників конституції або її тлумачів. Для виправдання

інтернаціоналізму слід дослідити світ, в якому конституція держави захищає права, але з огляду на відсутність будь-яких міжнародно визнаних прав, не існує загальновизнаних обмежень влади держави.

Рішення такої держави захищати права та закріплювати їх у конституції не залежить від міжнародно визнаних обов'язків держави; натомість розуміється, що це залежить від конституції або схильностей засновників або тлумачів конституції. На відміну від цього, якщо держава пов'язана міжнародними нормами, держава зобов'язана цими нормами, а отже права громадян не залежать від таких схильностей. Обгрунтування, що лежить в основі інтернаціоналізму, ґрунтується на значенні суспільного визнання обов'язків, заснованих на правах, що зобов'язують державу. Зокрема, обґрунтування базується на публічно помітній диференціації між дискреційними рішеннями держави (а саме тими рішеннями, які ґрунтуються на схильностях держави та тих рішень, які ґрунтуються на міжнародних обов'язках, заснованих на правах.

Хоча в обох випадках основні свободи захищені в однаковій мірі, лише в останньому випадку вони поважаються, тобто захищаються як права, що пов'язують державу, а не як дискреційні заходи, захист яких залежить від держави.

Державні суди країн Європи відмовляються покинути ідею національного захисту прав своїх громадян, як це диктується їхніми власними конституціями. З цієї причини одностайним висновком державних судів є те, що у випадках прямого конфлікту між міжнародними та державними нормами державні норми переважають [5].

Яскравим прикладом є так звана справа Бруннера, де Конституційний суд Німеччини стверджував, що його роль полягає в тому, щоб гарантувати «цей важливий зміст (основних прав) проти суверенних повноважень Європейського Співтовариства», хоча він і намагався пом'якшити конфлікт, підкресливши, що німецький суд «здійснює свою юрисдикцію щодо застосовності вторинного законодавства громади в Німеччині у співпраці з Європейським судом» [6].

Пізніше у Лісабонській справі німецький суд підтвердив свою прихильність точка зору, згідно з якою, коли повноваження передаються міжнародним організаціям, такі повноваження надаються за умови, що суверенність держави зберігається на основі інтеграційної програми відповідно до принципу передачі та поваги

держав-членів. конституційна ідентичність, і що водночас держави-члени не втрачають здатності політично та соціально формувати умови життя на власну відповідальність [6].

Відповідно, висновок німецького суду у Лісабонській справі полягав у тому, що правовий порядок ЄС є «похідним фундаментальним порядком», «автономію якого можна розуміти лише як автономію, яка не є незалежною. . . надається іншими юридичними особами». На відміну від цього, суверенітет держави «вимагає незалежності від зовнішньої волі», а тому суверенітет слід характеризувати як «свободу, яка організована міжнародним правом і прихильна йому» [6]. Що «для національної держави, як і для окремої людини в суспільстві, практична свобода означає бути дійовою особою, а не об'єктом».

Ці твердження щодо повноважень державного суду не ґрунтуються на технічних міркуваннях, таких як юрисдикція. Швидше за все, суди відкрито стверджують свою відповідальність як державних органів, які є охоронцями своєї конституції, захисників конституційних прав проти потенційного втручання з боку міжнародного порядку.

Другий компонент стосується випадків порушення прав. Коли держава порушує їх, не зазначивши порушення як порушення і засудивши як протиправне. Міжнародне співтовариство виступає як орган, який визнає протиправність порушення і, отже, підвищує свій голос і проголошує засудження. Звичайно, такий спосіб може послужити стримуванню (або запобіганню) майбутніх порушень або допомогти застосувати засіб правового захисту. Але це не єдина мета глобальних засуджень. Крім того, глобальні засудження становлять суспільне визнання та визнання того, що держава допустила неправоту. Деякі скептичні голоси можуть поставити під сумнів нормативну актуальність цих двох спостережень. Зокрема, можна поставити запитання, чому слід дбати про таку різницю між питаннями, які підлягають розсуду держави, та тими, які не є такими.

Найбільш очевидним прикладом колізій, описаним, є те, коли національне законодавство або практика прямо суперечать стандартам Міжнародного права захисту прав людини. Цю категорію можна додатково поділити на два види конфліктів: ті, де національне законодавство чи звичаї «вимагають»; і ті, де вони «дозволяють» діяти способами, що порушують права людини [2].

Якщо національне законодавство просто «допускає» поведінку, що суперечить правам людини, що компанії повинні дотримуватися вищих стандартів. Однак там, де національне законодавство або практика «вимагає» корпоративної поведінки, яка має фактичний або потенційний негативний вплив на права людини, компанії стикаються з «дилемою, коли дотримуються всіх чинних законів, а також відповідають за дотримання прав людини у всіх контексти».

Суперечливі місцеві вимоги можуть міститися в нормативних актах, таких як національне законодавство, яке передбачає криміналізацію одностатевих стосунків, або в місцевій практиці, наприклад, такі, що можуть не дозволяти вищому керівництву бути жінкою. «консервативна культура» в Саудівській Аравії, де «є клієнти, які навіть відмовляються спілкуватися з жінками по телефону» [4].

Висновки: Отже, досить часто в захисті прав людини виникають колізії між міжнародним та національним правом, це спричинене, в першу чергу національними традиціями, рівнем інтеграції певних держав у міжнародне співтовариство та регіональні міжнародні організації та загальний напрямок держав у їх політичному та правовому розвитку. Думка про існування суворої ієрархії між міжнародними та державними нормами можна знайти в юридичних рішеннях, що приймаються як державними, так і міжнародними судами. Не дивно, що суди держав вважають, що конституції держав стоять вище за міжнародні норми, тоді як міжнародні суди відстоюють протилежну думку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна Декларація Прав Людини. 1948. [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. — К.: В-во «Наукова думка», 2005. — 672 с.1 іл.. — Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zagalna_deklaraciya_prav.

2. Ahmed Al Omran “Saudi Arabia Edges More Women Into Work” Financial Times, 1 September 2017.

3.. Annie Golden Bersagel “Meeting the Responsibility to Respect in Situations of Conflicting Legal Requirements” UN Global Compact Good Practice Note, 13 June 2011 at 5.

4. Bundesverfassungsgericht [BVerfG] [Federal Constitutional Court] Oct. 12, 1993, 1 C.M.L.R. 57 (1994) (Ger.).

kubg.edu.ua

5. Bundesverfassungsgericht [BVerfG] [Federal Constitutional Court] June 30, 2009, 2 BvE 2/08.
6. Oleksandr Merezhko, Pravo mizhnarodnyh dohovoriv: suchasni problemy teoriyi ta praktyky [Law of International Treaties: Contemporary Problems of Theory and Practice] (Kyiv: Takson, 2002), 275–76; Kostiantyn Savchuk, "Mehanizm vzayemodiyi mizhnarodnoho prava z natsionalnoyu pravovoyu systemoyu Ukrayiny [Mechanism of 8. Correlation of International Law with National Legal System of Ukraine]," in Mehanizm harmonizatsiyi zakonodavstva Ukrayiny z yevropeyskym ta mizhnarodnym pravom [Mechanism of Ukrainian Legislation' Harmonization with European and International Law], (Kyiv: Institut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrayiny, 2011), 28–49.

kubg.edu.ua

Глеваська Ю.В.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ВИКЛИК МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

Актуальність: інформаційні війни є актуальною темою сьогодення, адже за допомогою інформації можна вплинути на інших людей, на суспільні явища і на державне управління.

Мета: дослідити вплив інформаційної війни на міжнародну безпеку.

Сучасна глобалізація суспільства призвела до формування єдиного світового інформаційного простору, в якому інформація створюється, змінюється, зберігається та обмінюється між суб'єктами — державами, громадами, окремими особами. Сьогодні інформація відіграє важливу роль у житті людей і регулює суспільні, економічні, соціальні і політичні відносини. Людство живе у інформаційному суспільстві, в якому володіння інформацією є рушійною силою його перетворень і розвитку, що може призвести до виникнення інформаційних і технічних катастроф, війн і міжнародних конфліктів. Інформаційне суспільство спричиняє інформаційні війни, які стали реальною загрозою міжнародній безпеці. У сучасному світі неможливо говорити про те, що в умовах війни йде змагання виключно за території. Це змагання за цінності та інформацію.

Метою інформаційної війни є послаблення моральних і матеріальних сил супротивника і посилення власних шляхом інформаційного впливу на свідомість людей, на політичну, економічну діяльність держави. Головним об'єктом інформаційної війни є населення, на яке цілеспрямовано здійснюється вплив, що досягається шляхом встановлення контролю над інформаційним простором іноземної держави, з урахуванням політичної, економічної, релігійної ситуації в країні, а також диференціації населення за матеріальними і духовними цінностями. У веденні інформаційних війн застосовується специфічна зброя — інформація, інформаційні процеси, інформаційні технології, технічні засоби, які використовуються в інформаційному просторі, але ця зброя може призвести до справжньої війни.

kubg.edu.ua

Серед найпоширеніших видів інформаційної війни у сучасному світі можна виділити мережеву війну, психологічну війну, кібервійну, проте найнебезпечнішою є гібридна війна, адже вона відрізняється від традиційного ведення військових дій. Це війна комбінованого характеру з політичними інтригами, запеклої боротьби за політико-економічне домінування над країною, за території, ресурси й фінансові потоки. Гібридна війна використовує всі владні структури держави, щоб нав'язати свою волю іншій державі, здійснюючи напад на її найслабші сторони розвитку суспільства, щоб досягти своїх результатів. До елементів гібридної агресії входить економічна блокада, дезінформація, кібератаки, а також маніпулювання свідомістю людей. Жертвами ведення такої війни, стають мирні жителі, передусім, найбеззахисніші категорії населення. В умовах такого конфлікту важко відрізнити простих мирних громадян від найманців і бойовиків, ворогів від союзників [1].

Проявом гібридної війни можна назвати українсько-російську війну, розпочату в 2014 році. Такий тип війни Росія продемонструвала під час анексії території Автономної Республіки Крим та проведення там псевдо референдуму навесні 2014 р., а згодом — під час вторгнення до східних областей України [2]. Росія використала проти України ряд таких інформаційних технологій: технологію поділу України на «народні республіки»; технологію «референдуму»; технологію захоплення влади в містах; технологію створення невдоволеного владою натовпу; технологію «живого щита» та ін.

Всі вони характеризуються певними ознаками: схожістю цілей, синхронністю проведення акцій у різних містах України, їх ідеологічним і пропагандистським забезпеченням, схожістю зовнішньої символіки, стандартністю дій та засобів досягнення цілей. Проте Україна стала не єдиною жертвою гібридної війни з Росією. Протягом часу вона свідомо створювала навколо себе регіони нестабільності, це і заворушення в Придністров'ї, Нагірному Карабасі, Південній Осетії, Абхазії. Також варто зазначити, що всюди застосовувалися подібні методи ведення гібридної війни [3].

На думку багатьох дослідників і військових експертів, більшість майбутніх війн будуть носити мережевий характер. Мережева війна представляє собою багатовимірний конфлікт у всіх сферах суспільного життя, політичній, економічній, соціальній, об'єктами якої можуть стати уряд держави, армія, населення. У ході

інформаційно-мережевої війни противник намагається вплинути на більшість суспільних інститутів: ЗМІ, фонди, неурядові і релігійні організації, громадські рухи, через які завдає чисельні точкові удари, висуваючи вимоги дотримання громадських прав, розвитку демократії, формування громадського суспільства, реформу освіти шляхом пропаганди, політичних диверсій, психологічного впливу на населення, втручання у діяльність засобів масової інформації. Основним завданням інформаційно-мережевої війни — ускладнити доступ людей до достовірної та об'єктивної інформації.

Інформаційні мережі — це інформаційний простір, де проводяться військові операції, за допомогою ЗМІ, дипломатичної та економічної підтримки. На сучасному етапі війни можна виграти, використовуючи інформаційну зброю, яку можна порівняти зі зброєю масового знищення. Засоби інформаційної війни — це програмне комп'ютерне забезпечення, «інформаційні бомби», комп'ютерні віруси, «інформаційні міни» і ін. Використання «інформаційних бомб», як зброї інформаційної війни, служить для організації протестних процесів у суспільстві, а «інформаційні міни» використовують завчасно, щоб вони спрацювали в певний момент, наприклад, витоки інформації з офіційних джерел.

Глобалізація інформаційного простору спричиняє виникнення загроз інформаційних війн, що зумовлює необхідність прийняття спільних рішень на рівні міжнародних організацій з дотриманням принципів міжнародного права у сфері інформаційної безпеки.

Однією із таких універсальних міжнародних організацій є ООН, діяльність якої спрямована на розробку документів міжнародно-правової бази у сфері інформаційної безпеки. Головними міжнародними документами є Окінавська хартія глобального суспільства (22 липня 2000 р.), Резолюції Генеральної Асамблеї Досягнення у сфері інформатизації і комунікацій у контексті міжнародної безпеки (4 грудня 1998 р.), Конвенція про кіберзлочинність (23 листопада 2001).

Висновки: у більшості розвинених країн проводять розробки нових видів інформаційної зброї, яка дозволяє здійснювати контроль над інформаційним простором потенційного противника, а також безпосередньо впливати на нього. Прикладів порушення інформаційної безпеки можна навести безліч завдяки активному розвитку нових технологій. Тому важливим є постійне винайдення

нових засобів захисту інформаційного простору. Лише міжнародне співробітництво може запобігти інформаційній небезпеці на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарь И. Проблемы информационнойбезопасности в условиях переходного общества // Персонал. — 2003. — № 8. — С. 47-48.
2. Гетьманчук М. П. «Гібридна війна» Росії проти України: інформаційний аспект. Військово-науковий вісник. 2017. Вип. 27. С. 296–307.
3. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. Стратегічні пріоритети: Національний інститут стратегічних досліджень. 2014. № 4 (33). С. 5–10.
4. Резолюции Генеральной ассамблеи [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.un.org/ru/development/ict/res.shtml.

kubg.edu.ua

Марич А.В.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна

МІЖНАРОДНІ ТЕРОРИСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Актуальність. Сьогодні тероризм перетворюється в явище глобального маштабу. Терористичні організації добре оснащені технічним та військовим озброєнням. Не можна не сказати про незаконне захоплення шахт з корисними копалинами, які дають не малий прибуток. Все частіше в світі можна спостерігати прояв найбільшою жорстокості по відношення до мирного населення. Така проблема не стосується лише однієї країни- вона загрожує всім та кожному без винятку. Вирішення таких проблем є необхідними для збереження мирного життя людей в суспільстві.

Мета. Аналізування проблеми міжнародного тероризму та їх організацій, щоб побачити негативні наслідки таких дій і необхідність з ними боротися.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням міжнародних організацій і безпосередньо окремих держав є забезпечення миру на Землі. Проте, такому миру заважають негативні дії окремих груп чи організацій, що слідують за власної ідеологією й ідеями. З поширенням глобалізації, уже в XX столітті, людство зіштовхнулося з однією з найбільш негативною рисою саме глобалізації під назвою міжнародний тероризм. Термін «міжнародний тероризм» використовується з 70-х рр. XX ст. У кодексі злочинів проти світу і безпеки людства ООН. Він визначається як «вчинення, організація, сприяння здійсненню представниками однієї держави актів проти іншої держави».

Міжнародне співтовариство саме з 70-х років почала активно боротися з цією проблемою. Протидії тероризму можна спостерігати в багатьох міжнародних договорах, прийнятих в рамках ООН, а саме:

— Конвенція про боротьбу з незаконними актами , спрямованими проти безпеки цивільної авіації (1791 р.)

kuna.edu.ua

— Міжнародна конвенція про боротьбу з захопленням заручників(1979р.)

— Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу (2005 р.)

— Протокол про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, які обслуговують міжнародну цивільну авіацію(1988 р.) та ін.

Спочатку цю проблему намагалися вирішити мирним шляхом, без застосування сили. Проте теракт, який стався 11 вересня 2001 року, сколихнув весь світ. В результаті цієї події загинуло 2977 цивільних громадян.

Саме після цього випадку, суспільство почало реально усвідомлювати всю небезпеку таких дій. Можу сказати, що це вже не просто боротьба за власну ідеологію, її відстоювання, а справжнє вбивство, щоб показати свою політичну першість і підірвати авторитет провідних країн.

Теракт 2001 року був здійснений терористичної організацією «Аль-Каїда», що була створена в 1988 році. Засновником був бен Ладен, який виділив свої кошти для ведення джихаду. Тобто війни проти іудеїв і християн і, відповідно, розповсюдження ісламської релігії по всьому світу.

У 1999 році від Аль-Каїди відділилося невеличке угрупування , яке з часом почало об'єднуватися з іншими терористичними групами і вже в 2006 році проголосила заснування Ісламської держави Іраку. Керівниками цієї групи були Абу Омар аль-Багдаді та Абу аль-Масрі. У 2010 році аль-Багдаді став єдиним лідером групи після загибелі аль-Масрі під час американсько-іракської спецоперації.

Уже 8 квітня 2013 року ця організація вторглася до Сирії та була перейменована в Ісламську державу Іраку та Леванту(ІДІЛ). З цього часу, організація почала вести активні терористичні дії і стала відомою на весь світ після того, як аль-Багдад проголосив себе халіфом и закликав всіх віруючих мусульман до відданості згідно з ісламською юриспруденцією. Такі дії викликали незадоволення міжнародної спільноти і невизнання цієї держави як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин. Сучасне суспільство спостерігає, що це терористичне об'єднання має на меті поширення свого впливу на все суспільство і не цінує людського життя.

За межами Іраку та Сирії, ІДІЛу підконтрольні території в Афганістані та Лівії. Також має своїх представників в Марокко,

Лівані, Йорданії, Ізраїлі та Туреччині. Цю організацію навіть підтримують в Україні, кримські татари на тимчасово окупованому півострові Крим. Проте, через те , що ІДІЛ є невизнаною державою, офіційних філій вони не мають.

Можна сказати, що найбільш міцно учасники організації закріпилися на території Сирії та Іраку, де на сьогоднішній день триває громадянська війна протягом вже 10 років. У цих країн йде жорстока війна, через яку мільйони цивільних осіб шукають притулку в сусідніх країнах або Європі.

Постає питання, де ж беруться кошти на зброю та утримання всіх учасників організації? Припустимо, що гроші вони отримують від спонсорів, які є досить пристойними та поважними людьми. Такі особи цілком можуть бути зацікавлені в тому, аби підірвати авторитет північних країн. Та це не єдиний їх спосіб отримання коштів. Основним джерелом доходу є нелегальна торгівля нафтою та нафтопродуктами. Відомо, що вже в 2014 році було захоплено 11 нафтових родовищ і лише за місяць прибуток складає приблизно 1 млн. доларів США. Вторинними джерелами доходу є продаж наркотиків, пограбування банків, викупи за заручників.

Загалом, всі терористи характеризуються проявом сильної агресії та насильства, ділівці не є винятком. Наприклад, вибух в центрі Багдада(Ірак) двох автомобілів з вибухівками в результаті яких загинуло 155 осіб. Улітку 2014 було страчено 500 чоловіків з общини єзидів (корінне населення північного Іраку) та захопили в рабство понад 300 жінок. Слід зазначити, що особливо їх жорстокість та зневага проявляється до жінок, які постійно піддаються насильству. Ці жінки можуть бути подаровані, продані за 100 доларів або просто виміняні на новий пістолет. Такі дії суперечать світовим нормам. Про яке визнання на міжнародній арені взагалі може йти мова?

Дивлячись на такі дії, світове суспільство не могло пройти повз цієї глобальної проблеми, бо що може ділівцям завадити здійснити завтра напад на інші країни? Тому в середині літа 2014 року США створила коаліцію для збройної боротьби проти ІДІЛ . До коаліції ввійшли Єгипет, Лівія , Сирія, Ірак ,НАТО, ЄС,ОАЕ, Бахрейн, Кувейт, Оман та інші.

У кінці літа 2014 року почалися бойові дії та території Сирії. Були здійснені ракетно-бомбові удари по позиціях ІДІЛу. До кінця

вересня тривали бойові дії і було ліквідовано 120 бойовиків. Проте, військові дії тривають до сьогодні.

24 квітня 2015 р. ватажок терористичного угруповання «Ісламська держава» аль-Багдаді отримав важке поранення в результаті авіаудару і від чого помер в лікарні. Після цього бойовики ІДІЛ присягнули новому халіфу Абу Аля аль-Афрі(справжнє ім'я Абдурахман аль-Шейхлару)

Чому ж Україна не бере участі в «війні»? На східній території України вже 7 років триває війна з Росією. Велика частина українського бюджету йде саме на забезпечення воєнних на фронті зброєю. Якщо наша країна ще й візьме участь в цій боротьбі, то це не добре відзначиться на і так слабкій економіці країни.

Висновок. Отже, можна сформулювати такі висновки, що прихильників ісламської ідеології стає все більше. За проведеними дослідженнями, іслам- віра яка є найбільш стрімко розвиваючою на планеті. Також, активна боротьба проти ІДІЛ протягом останніх років не мала успіху і ця організація постійно поповнюється новими учасниками. Тому, це протистояння триватиме роками, а можливо й десятиліттями. Суспільству необхідно розробляти більш ефективний план для ліквідації цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Феномен терористичної організації Ісламська держава Іраку та Леванту/ В. В. Шквірук //Гілея: науковий вісник. — 2016. — Вип. 104. — С. 238-242.

2. Військова операція проти ІДІЛ: 2014–2015 рр./ П. М. Тригуб //Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Історія. — 2015. — Т. 264, Вип. 251. — С. 57-62.

kubg.edu.ua

Бондаренко С.Ю.
Київський інститут
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
Київ, Україна

КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ДО ПИТАНЬ КОЛІЗІЙ ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ

Актуальність. У цій роботі ми спробуємо дослідити причини виникнення та запобігання корупційним ситуаціям в Україні. Вжиті заходи і скоординована спільна робота правоохоронних органів і теорії кримінального права з питань більш істотного законодавчого зміцнення правопорядку дозволять нам підтримувати вельми позитивний розвиток кримінальної ситуації в цій галузі в 2021 році, що, на наш погляд, зменшить корупційні прояви.

Метою роботи є необхідність проаналізувати наукові розробки останніх років, навести елементи складу, основні характеристики, ознаки та види корупційного правопорушення; на прикладах правозастосовчої практики розглянути проблему визначення статусу суб'єкта корупційного правопорушення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвиткові та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн, має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ.

І дійсно, варто відмітити, що корупція сьогодні тягне за собою досить довгий шлейф законодавчих непорозумінь у вирішенні економічних і політичних проблем для сучасної України. Корупційні правопорушення підривають існуючий авторитет влади в очах суспільства на всеукраїнському рівні, перешкоджають ефективному розвитку внутрішньої і зовнішньої політики, економічних

і соціальних відносин. У своєму нинішньому стані ступінь корупції став одним з паритетних і загальновизнаних проблем в суспільстві і державі [7, с. 242-249].

Ідентифікація корупційних ризиків проводиться шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища органу влади на предмет виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності органу влади.

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність органу влади, аналізуються на предмет виявлення норм щодо здійснення органом влади дискреційних повноважень і норм, що сприяють вчиненню корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією (нечітко сформульовані дефініції та мовні конструкції, правові колізії тощо).

Ідентифікація корупційних ризиків в організаційно-управлінській діяльності органу влади передбачає вивчення та аналіз таких питань: організаційна структура органу влади; система внутрішнього контролю; управління персоналом; проведення процедур закупівель; надання адміністративних послуг; реалізація контрольно-наглядових функцій; дотримання вимог, обмежень, заборон, встановлених Законом України «Про запобігання корупції»; інші питання, що виникають в результаті діяльності органу влади.

Конвенція про кримінальну відповідальність у сфері корупційних проявів, на основі якої в Україні був введений Закон України «Про запобігання корупції». По суті, даний закон встановив основні принципи боротьби з корупцією, розкрив правові та організаційні рамки для попередження і припинення корупційних правопорушень, а також для мінімізації та усунення наслідків корупційних злочинів.

Представлений закон має дуже складну конструкцію тексту, в якому не в повному обсязі ми маємо можливість для себе усвідомити термінологію розуміння корупційних правопорушень. Хоча в чинному джерелі закон відносить до таких негативних фактів наступне: використання спеціальною особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди

спеціальній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Щоб правильно оцінювати елементи боротьби з корупційними проявами, необхідно розуміти не тільки її правові, а й економічні чинники. Сьогодні ескалація злочинного насильства і вплив корупції на соціально-економічну систему суспільства є неоднозначним. З точки зору організаційної структури корупція може бути представлена або як злиття економічних інтересів органів державної влади з економічними інтересами представників організованих злочинних кіл, або як злиття економічних злочинів зі злочинцями загального характеру [5, 22-28].

Розуміючи, що корупція являє собою величезну загрозу правовим нормам, демократії, правам людини, об'єктивності та соціальній справедливості, перешкоджає економічному розвиткові та ставить під загрозу стабільність демократичних інститутів та етичних норм суспільства було утворено Групу держав по боротьбі з корупцією згідно з розширеною неповною Угодою, керуючись Статутом.

Резюмуючи теоретичні ідеї держави, яким загрожує корупція, цей Закон створює концептуальне правове поле для антикорупційної політики, формуючи її предмет у загальному соціально-економічному контексті. Закон починається із загальних понять, які підкреслюють, що корупція демонструє антигромадські прояви, виражені як зловживання повноваженнями, відмивання злочинних доходів, прояв організованої злочинності. Підтвердженням цього феномену є створення і розвиток банків, контрольованих організованою злочинністю, спільних підприємств та інших комерційних структур, що використовуються для покриття громадської діяльності та легалізації капіталу, отриманого в результаті кримінального правопорушення. Не тільки інвестиції в економіку закладають фундамент для глибокої криміналізації самої економіки — корупція може бути проявлена і на рівні політичної та соціальної сфер життя держави і суспільства [6, с.56-57].

Всі держави на підставі прийнятої 27 січня 1999 року в Страсбурзі Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, погодилися брати участь у викоріненні такого серйозного кримінального правопорушення, зобов'язалися вжити всіх необхідних заходів для інтеграції

своїх правових систем з правилами і принципами існуючих документів у сфері корупційної спрямованості.

Як зазначає Урядовий портал, що «Головна мета реформи — створити дієву систему запобігання проявам корупції, що базуватиметься на принципах правопорядку, належного управління державними справами та майном, чесності й непідкупності, активного громадського контролю».

Намагаючись охопити всю категорію людей, які можуть бути причетні до корупції, на підставі вивчення нормативно-правових документів при цьому, посилаючись на термінологію, яка розкривається законодавцем і дає право називати подібних осіб як «чиновник», «державний службовець», «мер», «міністр», «суддя», які відображають відповідний статус, можна підкреслити, що присутнє навіть певне застереження (хоча прямо і не зазначене) і воно істотне, а саме: договірні сторони приймають тільки зобов'язання, якщо вони сумісні з їх конституціями і основоположними принципами системного права.

Розглядаючи корупцію та її наслідки, слід зупинитися на деяких моментах, що стосуються соціальних питань: 1) збільшення і закріплення різкої майнової нерівності, зростання бідності [4, с.236-243]. Залежність бідних від багатих від корупції визначає не тільки несправедливий, а й іноді незаконний перерозподіл коштів олігархам і прирівняним до них групам людей через злочинність, скупку грошей, зростання цін на споживчому ринку, у сфері ЖЕК, що викликає порушення економічних відносини і цін; 2) зниження здатності влади вирішувати соціальні проблеми у зв'язку із загостренням бюджетної кризи та її наслідків не лише у сфері виробництва, а й у сфері споживання [3, с.149-153].

Є багато прикладів цієї неправомірної дії. Тому, якщо ми оцінимо збитки від корупції в результаті того, що комерційні операції здійснюються не на основі цін і кращої якості товарів, а на основі «подарунків» і хабарів, то, згідно з приблизними оцінками, корупція збільшує вартість товарів і послуг на 5-15% [2, с.104-109].

Українське антикорупційне законодавство і корупційні відносини мають кілька рівнів інституційного впливу на правові системи — доктринальний, концептуальний, нормативний [1, с.12-15].

Висновки. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що, враховуючи масштаби сучасної корупції, глибину її проникнення в різні сфери суспільного життя, ступінь її соціальної

Кіровоград

небезпеки, необхідно підкреслити важливість створення ефективного правопорядку в цій галузі та інтеграцію в нього національних державних програм. Сьогодні така законодавча концепція корупції розглядається в національному законодавстві дуже поверхнево, і лише діяння, що пов'язані з незаконною передачею грошових коштів, визнаються корупційними [10, с.36].

Відповідно тільки активне застосування всіх правових заходів проти всіх громадян, незалежно від їх соціального стану в суспільстві, може привести до бажаного результату в боротьбі з корупцією, і тут ми вважаємо, що необхідно прирівняти фактори корупції до державної зради. На наш погляд, це повинно значно підвищити ефективність боротьби з таким негативним проявом в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипова Є. О. Проблема корупції в контексті сучасних трансформацій суспільства / Є. О. Архипова // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2008 — № 3 (24). — С. 12-15.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Социальные предпосылки коррупции, ее причины, условия и виды / Л. В. Багрий-Шахматов // Вісник Запорізького державного університету. Серія : Юридичні науки. — Запоріжжя, 2003 — № 1 — С. 104-109.
3. Бадалова О. С. Загальні історико-правові аспекти боротьби з корупцією / О. С. Бадалова // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2011 — № 11 — С. 149-153. — Бібліогр.:
4. Беген Є. І. Генеза економіко-математичних моделей оцінювання стану корупції / Є. І. Беген // Актуальні проблеми економіки. — 2010 — № 4 — С. 236-243.
5. Бельский К. С. Об уточнении понятия «коррупция» / К. С. Бельский // Государство и право. — 2012 — № 12 — С. 22-28.
6. Бєлопольський М. Г. Корупція, тіньова економіка та їх подолання / М. Г. Бєлопольський // Схід-East. — 2000 — № 6 — С. 56-57.
7. Боротьба з корупцією: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu(дата звернення: 12.04.2021)
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос): Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 49 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 03.04.2021)

kubg.edu.ua

9. Корупційні ризики в діяльності державних службовців: РОЗ'ЯСНЕННЯ Міністерства юстиції України від 12.04.2011 № n0026323-11 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11#Text (дата звернення: 23.03.2021)
10. Кохан Г. В. Бюрократична корупція як наслідок політичної корупції / Г.В. Кохан // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї / гол. ред. кол. М. І. Михальченко. — К., 2009 — Вип. 17 — С. 242-249.
11. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 47-48 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 13.04.2021)
12. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Євген Васильович Невмержицький. — К., 2009 — 36 с.
13. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: РІШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2016 р. за № 1718/29848. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text (дата звернення: 12.04.2021)
14. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05.05.1998 № 994_145. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145#Text (дата звернення: 13.04.2021)
15. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05.05.1998 № 994_144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144#Text (дата звернення: 11.04.2021)
16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос): Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 49 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 03.04.2021)
17. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 13.04.2021)

kuhg.org.ua

Лазар А.Я.
Львівський державний університет
внутрішніх справ
Львів, Україна

ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Важливим елементом у розвитку будь-якої держави є хороша нормативно-правова база, яка забезпечувала б надійний захист прав і свобод людини. На даному етапі розвитку суспільства широкого розповсюдження і обговорення набуло питання захисту від можливих порушень, гарантування і забезпечення прав суб'єктів сфери інтелектуальної власності.

Прийняттям у 2003 році Цивільного кодексу України(далі — ЦК), було закладено перші цеглини для створення механізму захисту інтелектуальної та творчої діяльності людей, що з кожним роком набуває свого удосконалення. Цей кодекс розширив значення інтелектуальної власності. Книга 4 ЦК вперше закріпила відносини у сфері інтелектуальної власності[1], а її закріплення в окремій структурній частині свідчить про важливість відносин, які існують у цій сфері.

Важливим є те, що наше національне законодавство варто привести у відповідність до норм європейських стандартів. Пов'язано це з підписанням Угоди про асоціацію, яка містить стандарти, що стосуються охорони інтелектуальної власності. Чинні законодавчі норми відповідають лише мінімальним вимогам міжнародних стандартів. Це все свідчить про актуальність даного питання.

Доволі велика кількість науковців звертали уваги на удосконалення норм законодавства про інтелектуальну власність. Зокрема, даного питання у своїх працях торкалися такі науковці як Ю. Бошицький [2, 15-53], Н. Кузнєцова [3, 57-77], Ю. Капіца [4], О. Харитонова [5].

Метою цієї публікації є аналіз колізій, суперечностей і неузгодженостей положень чинного законодавстві України, що регулює відносини у сфері інтелектуальної діяльності, аналіз стану його розвитку, а також формулювання висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення Цивільного законодавства в галузі охорони прав інтелектуальної власності.

kubg.edu.ua

Розглянувши всі зміни, які відбулися в законодавстві, а саме в цивільній галузі, починаючи з 2003 року, можна зробити висновок, що нормативно-правова база про інтелектуальну власність так і не була реформована. Тобто, потрібного оновлення так і не відбулось, а якщо якісь дійсно змістовні спроби було зроблено, то юридичного закріплення вони так і не знайшли.

Для прикладу можна використати ст. 429 ЦК, яка закріплює те, що право на об'єкт інтелектуальної власності, створений під час виконання службових обов'язків належить як роботодавцеві, так і працівнику. Попри це, аналізуючи деякі інші документи, а саме ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»[6] та ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[7] бачимо норму, яка вказує, що виключне право на такий винахід належить роботодавцеві, якщо інше не передбачено трудовим договором.

Варто зазначити, що всі акти цивільного права приймаються на основі Цивільного кодексу згідно ст. 4 цього кодифікованого збірника. Отже і приймати до уваги ми повинні норму, яка міститься в ЦК під статтею 429. Як щодо норм інших законів? Думаю цю колізію законодавець повинен усунути.

Існує ще низка питань, щодо питання авторського права на винахід, які не врегульовані в нормативно-правових актах. А саме: чи має працівник право на винагороду за такий винахід, в якій формі оформляється авторське право, як повинна відбуватися передача права інтелектуальної власності на даний об'єкт творчої діяльності людини тощо. Тобто в законодавстві потрібно більш детально окреслити дане коло питань.

Також Законом України « Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» зафіксовано положення, які стосуються деклараційного патенту на винахід і деклараційного патенту на корисні моделі, хоча такі патенти вже не видаються в Україні. Наразі патент на винахід видається за результатами кваліфікаційної експертизи, а тому він не може бути деклараційним, а патент на корисну модель, який видається в результаті проведення формальної експертизи, хоча і не має назву «деклараційний», але за суттю таким є, тому що кваліфікаційна експертиза корисних моделей під час їх патентування не проводиться.

Норми Цивільного кодексу також не є досконалими. Варто звернути увагу на ст. 488, а саме її 4 і 6 частини, які є повністю

ідентичними. Цитую: «4. Чинність виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин може бути припинено достроково або поновлено у випадках та у порядку, встановлених законом.», «6. Чинність виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин може бути припинено достроково або поновлено у випадках та у порядку, встановлених законом.»

Ще однією невдалою нормою в ЦК України, що стосується інтелектуальної власності, є положення ч. 3 ст. 1122 ЦК України, яка містить таке формулювання: «умова договору, від-повідно до якої користувач має право продавати товари (виконувати роботи, надавати послуги) виключно певній категорії покупців (замовників) або виключно покупцям (замовникам), які мають місцезнаходження (місце проживання) на території, визначеній у договорі». Мабуть, законодавець забув записати основну кінцеву фразу «є нікчемною». Адже лише таке її формулювання набуває юридичного сенсу. Попри те, що з часу набуття чинності Цивільного Кодексу пройшло вже багато років, така незначна технічна помилка так і не була усунута.

Існують в нашому законодавстві і такі норми, які взагалі не відповідають одна одній. Так, ст. 478 ЦК України передбачає можливість відновлення достроково припинених майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. З цією метою особа, котрій належать такі права, подає заяву у встановленому законом порядку. Проте чинний Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» [8] не містить правових положень, які стосуються підстав та процедури відновлення чинності прав інтелектуальної власності на топографію інтегральної мікросхеми (далі — ІМС). Відсутність законодавчо встановленого порядку відновлення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування ІМС унеможливлює застосування цієї норми.

Існує також колізія між положенням ст. 430 та ст. 1112 ЦК України. Згідно зі ст. 430 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням належать спільно творцеві цього об'єкта та замовникові, якщо інше не встановлено договором. З формулювання зазначеної норми чітко не зрозуміло про який договір замовлення йде мова в цій статті. Про договір підряду, що передбачає передачу результату замовникові,

але за договором підряду права інтелектуальної власності замовникові не передаються. Можливо, йдеться про договір про створення за замовленням і використання об'єкта інтелектуальної власності (ст. 1112 ЦК України), але такий договір має містити положення щодо способів та умов використання об'єкта інтелектуальної власності замовником. На жаль, чинне законодавство не містить конкретизації цієї правової норми, а отже актуальною залишається колізія між формулюванням ч. 2 ст. 430 ЦК України та ч. 2 та 3 ст. 1112 ЦК України, тому єдине, що можна рекомендувати сторонами договору про створення об'єкта інтелектуальної власності на замовлення — це чітко фіксувати положення про розподіл майнових прав інтелектуальної власності на створений об'єкт.

Підсумовуючи усе вище сказане щодо розгляду деяких колізій законодавства, що регулюють сферу інтелектуальної діяльності, можна зазначити, що зазначені недоліки регламентації суспільних відносин є наслідком суперечності положень спеціальних законів про інтелектуальну власність і норм ЦК України, а також невідповідності низки положень самого ЦК України, зокрема, книги 4 і глав 75 та 76, які присвячені договірним зобов'язанням у сфері інтелектуальної, творчої діяльності.

Колізії чинного законодавства щодо регулювання відносини у сфері інтелектуальної власності не зовсім позитивно впливають на практику та спричиняють відсутність стійких наукових підходів до правової охорони результатів творчої діяльності. Хоча науковці та юристи-практики неодноразово звертали уваги на потребу оновлення законодавства у сфері інтелектуальної власності, вирішення зазначених проблем законодавчого регулювання сфери інтелектуальної власності є перспективним завданням національної правової системи, котре, однак, потребує свого нагального розв'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
2. Бошицький Ю. Л. Вдосконалення правової охорони промислової власності в Україні — стимул та гарантія економічного зростання держави // Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони : зб. наук. ст. ; за ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького. — К., 2004. — 548 с.

Київ.ua

3. Кузнєцова Н. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні / Н. Кузнєцова, О. Кохановська // Право України. — 2011. — № 3.
4. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / за ред. Ю. М. Капіци. — К., 2006 — 104 с.
5. Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): моногр. / О. І. Харитонова. — Одеса : Фенікс, 2011. — 346 с.
6. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993р. № 3687-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text
7. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII //URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12
8. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем: Закон України від 5 листопада 1997 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 8, ст. 28

kubg.edu.ua

Киргізова В.С.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В РОЗУМІННІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА В ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Актуальність та мета дослідження. Зміст верховенства права складає перелік вимог до системи публічного управління, суду, діяльності приватних суб'єктів. Засаду верховенства права складно навіть назвати «принципом», адже її зміст є всеохоплюючим та основоположним у демократичній державі.

При комплексності поняття «верховенство права» слід зазначити, що його сутність визначена формально, а отже, не є абстракцією, що існує лише на філософському рівні сприйняття правової системи. Відтак необхідною метою доктринального дослідження верховенства права в національному законодавстві та практиці ЄСПЛ є визначення відповідності підходу національного законодавця до закріплення змісту вимог верховенства права щодо європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Верховенство права — стрижень демократичної правової системи, а його вимоги — необхідні умови дотримання законності та поваги до прав кожної людини. 25-26 березня 2011 року, на 86 пленарному засіданні, Венеційською Комісією було схвалено Доповідь «Верховенство права», в якій чітко окреслено перелік вимог, що складають засаду верховенства права. Варто зазначити, що судів ці вимоги стосуються не менше, ніж інших гілок державної влади та органів управління. Цими елементами або вимогами є:

a. Законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права;

b. Юридична визначеність;

c. Заборона свавілля;

d. Доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю;

e. Дотримання прав людини;

f. Заборона дискримінації та рівність перед законом [1, с. 177].

Венеційською Комісією було розтлумачено зміст кожної з цих шести вимог. Розташування елементів верховенства права в такій послідовності не свідчить про перевагу одного над іншим, усі вони є обов'язковими. Недотримання будь-якої з вимог свідчитиме про порушення принципу верховенства права в цілому.

Окрім того, зміст верховенства права неодноразово визначався ЄСПЛ. Зокрема, в рішенні «Христов проти України» ЄСПЛ вказував на те, що верховенство права є спільною спадщиною держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та включається до вимог справедливого судового розгляду [5].

Особливу увагу у своїх рішеннях ЄСПЛ приділяє принципу правової визначеності як складової верховенства права. Так, у справі «Савінський проти України» він зазначив, що національний суд зобов'язаний визначити, чи здійснювали органи влади свої повноваження порушити та провести екстраординарну процедуру перегляду судової постанови таким чином, щоб забезпечити, наскільки це можливо, справедливу рівновагу між інтересами відповідної особи та необхідністю підтримання ефективності системи судочинства [4].

У справі «Брумареску проти Румунії» ЄСПЛ вказав на те, що юридична визначеність вимагає поваги до принципу res judicata, тобто поваги до остаточного рішення суду [3].

Незважаючи на те, що відповідно до положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року Україна як її держава-учасниця має адаптувати національне законодавство до визначених нею положень та практики ЄСПЛ, чинні нормативно-правові акти на сьогоднішній день не повною мірою відповідають зазначеним нормам міжнародного права.

Найбільш проблемним для національного законодавства України є питання співвідношення верховенства права та верховенства закону (законності). Майже всі нормативно-правові акти національної правової системи визначають окремо засаду верховенства права та її складову — законність. При цьому, як Конституція України, так і інші національні закони, що містять вимоги верховенства права, не визначають його сутність, що викликає проблеми в правозастосуванні, зокрема в процесі судової діяльності.

kubg.edu.ua

До прикладу, Закон України «Про державну службу» визначає серед принципів державної служби в Україні і верховенство права, і законність, що з точки зору європейських стандартів є невиправданим [2]. Більшість інших національних актів законодавства також розмежовують законність і верховенство права або ж виділяють у своєму тексті окремі вимоги верховенства права.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що верховенство права як фундаментальна засада демократичної держави та правової системи має знайти закріплення в Конституції України та інших актах національного законодавства з визначенням її сутнісних вимог. Такі зміни до нормативно-правових актів України сприятимуть мінімізації правових прогалин та правильному тлумаченню верховенства права в процесі правозастосування, у першу чергу, того, що здійснюється національними судами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доповідь «Верховенство права», схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (25-26 березня 2011 р.). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення: 08.05.2021 року)
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Брумареску проти Румунії» від 28.11.1999 року. URL: http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=307
4. Рішення ЄСПЛ у справі «Савінський проти України» від 28.02.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_089#Text
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Христов проти України» від 19.02.2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_443#Text

kubg.edu.ua

Шолох В.А.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПРИМУСОВОГО ШЛЮБУ В МУСУЛЬМАНСЬКОМУ ПРАВІ

Актуальність. В умовах сучасного розвитку суспільства права особи потребують все більшої конкретизації в законодавстві. З історичного минулого до теперішнього часу можна прослідкувати процес появи нового спектру прав та свобод людини. Насамперед, цей процес обумовлений зміною соціальних та економічних умов суспільного життя. Наразі питання щодо криміналізації примусового шлюбу потребує більше уваги збоку держав та міжнародної спільноти, так як це діяння порушує низку прав людини. Слід зазначити, що примус до шлюбу потребує уваги та нагального вирішення саме у країнах мусульманської правової системи.

Нині тема примусового шлюбу в мусульманських країнах описується тільки у розрізі соціальних досліджень, культури та релігії. Примусовий шлюб як злочин не досліджувався в цьому регіоні. Тому, наразі відбувається накопичення фактів щодо цього питання. Під час дослідження цієї теми вивчається великий обсяг нормативно-правових актів як міжнародних, так і національних у мусульманських країнах. Відповідно слід визначити специфіку мусульманських держав, роль міжнародного права та застосування міжнародно-правових актів у сфері прав людини в їх внутрішньому законодавстві й місце релігії в мусульманському праві.

Мета. Дослідити та проаналізувати міжнародно-правовий аспект криміналізації примусового шлюбу в мусульманських державах. Не менш важливим є питання аналізу ролі міжнародного права в мусульманському та взаємозв'язок щодо питання примусового шлюбу. Паралельно з цим показати природу та специфіку мусульманського кримінального права.

Виклад основного матеріалу. Наразі міжнародне право та мусульманське право за весь період свого існування завжди тісно

перепліталися та взаємодіяли. Ще з перших століть мусульманські держави шукали шляхи для встановлення міжнародних зв'язків. Відомо, що міжнародне право почало розвиватися з давнього періоду, і, тому, мусульманське право не було винятком у тому, що підтримувало та слідувало йому. Ці припущення можна пов'язати з тим, що в ісламській юриспруденції існувала галузь ісламського міжнародного права, якій було присвячено розділ у найпершій книзі з мусульманського права — «Ал-Маджму-ал-Фікс», датованою у VIII ст. [5]

Нині міжнародне право відіграє важливу роль в мусульманській правовій системі. З кожним етапом розвитку, мусульманські держави прагнуть до тенденції розширення кола застосування норм та принципів сучасного міжнародного права. Міжнародно-правові документи мають велике значення для мусульманського права, але разом з цим в деяких випадках з'являються різні протиріччя та колізії між правовим регулюванням і релігією, мораллю та культурою ісламу. Проте всі ці факти породжують розвиток мусульманського права в усіх галузях та призводять до виникнення нового допоміжного джерела — міжнародно-правові акти, які будуть допомагати мусульманській правовій системі відходити від релігійних постулат. Слід зауважити, що хоч і мусульманське право стрімко розвивається та взаємодіє з міжнародним правом, релігійні звичаї та традиції посідають перше місце в його правовій системі.

Слід зазначити, що в міжнародному праві відсутнє поняття «примусового шлюбу», але це поняття має велику кількість ознак, які регулюються міжнародним правом. Насамперед, примусовий шлюб містить в собі ряд порушень прав людини, таких як право на свободу та особисту недоторканість, право на автономію, право на висловлення своєї думки, право на вільну згоду вступати в шлюб тощо. Відповідно ці всі права регулюються багатьма міжнародно-правовими актами: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про права осіб з інвалідністю, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 р., Конвенція № 29 про примусову чи обов'язкову працю тощо. Всі

Київ.ua

ці документи регламентують права та основні свободи людини, право на вільний шлюб та деякі навіть містять рекомендаційний вік для вступу в шлюб. Відповідно до досліджень різних юристів та соціологів, примусовий шлюб характеризується різними аспектами, такими як фінансовий контроль, психологічний тиск, примусова праця, фізичне насилля, обман та вплив однієї сторони на іншу. [8], [9] Тому, згідно з вищевказаними ознаками примусового шлюбу, можна зробити висновок, що примусовий шлюб у міжнародно-правовому регулюванні трактується як насильницький акт, в якому одна зі сторін вступає в шлюб без її згоди або проти її волі внаслідок примусу та тиску, які мають психологічний, фізичний та емоційний характер.

У порівняні з іншими державами світу, більшість мусульманських держав не мають чітких норм щодо примушення до шлюбу у нормативно-правових актах. Норми щодо примусового шлюбу у мусульманських державах мають багато недопрацювань, а саме в кримінальному законодавстві. Хоч і наявні статті у нормативно-правових документах деяких країн щодо ознак примусового шлюбу, але вони часто порушуються населенням і, як результат, ніхто не несе ніякої відповідальності за скоєне діяння. Якщо трактувати поняття «примусовий шлюб» відповідно до мусульманського правового регулювання, то примусовий шлюб — це шлюб між жінкою та чоловіком, який укладається відповідно до звичаїв та традицій держави, якої вони є громадянами.

Слід зазначити, впровадження прав людини щодо вільного шлюбу в традиційне ісламське суспільство має труднощі та пов'язане зі збереженням в масовій політичній і правовій свідомості традиційно-мусульманського розуміння питань права, держави тощо. Законодавства мусульманських держав щодо цього питання є неоднозначним. Більшість держав не готові відмовитись від своїх традицій та звичаїв, підтримати норми міжнародного права та визнати примусовий шлюб злочином та жорстким порушенням прав людини. Прикладом можуть слугувати норми кримінального права Афганістану [7], Ірану [2], Об'єднаних Арабських Еміратів [6] тощо. Проте існують і ті держави, в яких примусові шлюби заборонені, такі як Туреччина [4], Азербайджан [1], Киргизія [3]. Така неоднозначність характеризується та залежить від, по-перше, економічного, релігійного, соціального та культурного чинників, а, по-друге,

від бажання та прагнення громадян та уряду тієї чи іншої держави. Також норми міжнародно-правових документів про права людини багато в чому не відповідають масовій правосвідомості і сформованої в мусульманському суспільстві системою цінностей, яка утворилась під впливом релігійних догм. Ця обставина істотно ускладнює реалізацію прав і свобод особистості в мусульманських країнах, і це призводить до поширення примусових шлюбів в мусульманському суспільстві.

Хоча мусульманські держави ратифікували велику кількість міжнародно-правових актів, які регулюють питання примусового шлюбу і навіть самостійно на регіональному рівні уклали власні документи у сфері прав людини, жорсткі порушення прав жінок простежується. Слід враховувати складний і багатофакторний характер взаємин і протиріч між шаріатом і міжнародним правом в області захисту прав людини, а також фактор наявності традиційної правосвідомості населення та уряду держав. Також, слід не заперечувати тому факту, що низка мусульманських держав, які підтримують міжнародно-правові стандарти в області прав людини у більшості випадків використовують їх фактично без обов'язкового використання для того, щоб налагоджувати та підтримувати співпрацю та взаємозв'язок з іншими державами світу, але практика поширення порушення прав людини в значній кількості розповсюджена.

Найосновнішим аспектом у вирішення цієї проблеми є прийняття законів як першочергові джерела права та підтримка міжнародного права у сфері прав людини, а також зміцнення та поширення контролю та моніторингу практики укладання примусових шлюбів у країнах. Норми шаріату повинні бути обмежені і відповідно до цього стати допоміжним джерелом права. Чим більше вони матимуть обмеження, тим швидше вони втратять свої юридичні функції і тим самим, ефективніше вплинуть на суспільну правосвідомість, на тлумачення та застосування законодавчих документів у сфері прав людини, у тому числі, і примусових шлюбів.

Висновки. Можна зазначити, міжнародне право та мусульманське право взаємодіє між собою. Це пов'язано з тим, що мусульманські держави прагнуть до тенденції розширення кола застосування норм та принципів сучасного міжнародного права. Проте при цьому

Київ ЕДІ

впровадження прав людини щодо вільного шлюбу в традиційне ісламське суспільство має труднощі та пов'язане зі збереженням в масовій політичній і правовій свідомості традиційно-мусульманського розуміння питань права, держави тощо. Більшість держав не готові відмовитись від своїх традицій та звичаїв, підтримати норми міжнародного права та визнати примусовий шлюб злочином та жорстким порушенням прав людини. Також впливовий характер має населення, так як в деяких країнах примусовий шлюб криміналізований, але попри це, ця норма порушується людьми. Наразі мусульманські держави мають базис для подальших етапів криміналізації примусового шлюбу в їх законодавстві. Нині вони співпрацюють з іншими державами та міжнародним співтовариством, що впливає на їх правову систему. Проте для того, щоб уникнути практику застосування примусових шлюбів у мусульманському регіоні, урядам необхідно детально переглянути закони у сфері прав людини, зміцнити контроль за злочинами та релігійні норми залишити на допоміжний рівень. Криміналізація примусових шлюбів є важливим етапом у розвитку співпраці та підтриманні міжнародного права у сфері прав людини. І, як результат, змінення кримінальних норм та їх ефективне використання та регулювання підтримає та вплине на правосвідомість громадян та безпеку в цих державах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс Азербайджану [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2024;-60.
2. Кримінальний кодекс Ірану [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://www.twirpx.com/file/1819699/.
3. Кримінальний кодекс Киргизії [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства юстиції Киргизії — Режим доступу до ресурсу: http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527.
4. Кримінальний кодекс Туреччини [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://turkishadvocate.ru.
5. Al-Shaybani. The Shorter Book om Muslim International Law / Al-Shaybani, Muhammad ibn al-Hasan. — №39.
6. Forced Marriage Overseas: Dubai [Електронний ресурс]. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: https://preventforcedmarriage.org/forced-marriage-overseas-dubai/.

kbg.edu.ua

7. Penal Code of the Government of the Republic of Afghanistan [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: http://www.geneva-academy.ch/RULAC/national_legislation.php?id_state=1.
8. Sadik Maruf A. Forced Marriage: A Study on British Bangladeshi Community / Abu Sadik Maruf., 2012. — 91 p.
9. Sunley Prize J. Should "forced marriage" be criminalized? : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук / Sunley Prize Jonh, 2016. — 46 p.

kubg.edu.ua

Марценюк В.В.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Науковий керівник:
Спасибо-Фатєєва І.В.,
доктор юрид. наук, професор,
член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
професор кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого.

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ЩОДО СВОБОДИ РОЗСУДУ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ У ДИФАМАЦІЙНИХ СПОРАХ

Актуальність роботи полягає у поступовому збільшенні кількості дифамаційних спорів на національному рівні, які з часом доходять до Європейського Суду з Прав Людини (надалі ЄСПЛ/Суд). Практика ЄСПЛ для національних судів відіграє важливу роль, особливо завдяки принципу «дружнього ставлення до міжнародного права».

Метою роботи є усвідомлення підходів ЄСПЛ щодо свободи розсуду національних судів щодо спорів стосовно дифамації на підставі аналізу практики.

Дифамаційні спори — це спори щодо балансування свободи слова та права на захист репутації, тобто Статті 10 та Статті 8 Конвенції про захист прав людини [9]. Ключовим питанням при їх вирішені судами є те, які межі розсуду при цьому допустимі. Перш за все слід виходити з того, що право на повагу до приватного життя має бути збалансованим із правом на свободу вираження поглядів. Не має бути відмінностей при розгляді заяви залежно від того, подана вона до Суду відповідно до Статті 8 Конвенції особою, яка вважає своє право порушеним поданням про неї інформації у новинах чи інших програмах телебачення, радіомовлення, інтернет-ресурсу або

відповідно до Статті 10 видавцем. Ці права заслуговують на рівну повагу. Відповідно, свобода розсуду, в принципі, повинна бути однаковою в обох ситуаціях [6, § 55].

Усталена практика ЄСПЛ в справах такого типу висуває такі критерії для втручання: воно має бути передбачено законом; переслідує законну мету; є необхідним у демократичному суспільстві [2, § 48]. Якщо перши дві вимоги не викликають питань, то третя («необхідно у демократичному суспільстві») не є абсолютно визначеною. Як зазначає Європейський Суд з прав людини, свобода розсуду, що залишається національним органам влади при оцінці того, чи існує така «потреба», і які заходи слід вжити для її вирішення, не є необмеженою, але йде паралельно з європейським наглядом Суду, завданням якого є винести остаточне рішення щодо того, чи обмеження узгоджується зі свободою вираження поглядів, як це захищається Статтею 10 [3, § 46].

Незважаючи на широку свободу розсуду, яким наділяються національні суди, є критерії, врахування яких вимагається: внесок у дебати загального інтересу; наскільки добре відома зацікавлена особа та що є предметом твердження; попередня поведінка відповідної особи; метод отримання інформації та її правдивість; зміст, форма та наслідки публікації; суворість накладеної санкції (див. [10]).

Суд залишає дуже вузьку свободу розсуду національним судам, коли справа торкається ЗМІ [7, § 33]) та політиків [4, § 23], адже їх свобода слова, та, відповідно, висловлювання інших осіб щодо їх діяльності, користується підвищеним захистом. Ще менша свобода розсуду має бути у передвиборчий період [9].

Відомість особи є так само чітко визначеним критерієм, де в залежності від посади та дій особи її можна класифікувати як публічну чи приватну (див. [10]).

Питання попередньої поведінки в прямому сенсі торкається заборони суперечливої поведінки та частково доктрини «чистих рук», яка ще тільки розвивається в Україні.

Говорячи про метод отримання інформації та її правдивість, Суд відсилає до того, що гарантії, передбачені статтею 10 для журналістів щодо повідомлення про питання загального інтересу, підлягають умові, що вони діють добросовісно та на точній фактичній основі й надають «надійну та точну» інформацію відповідно до етики журналістики [1, § 93])

kubedu.ua

Щодо форми, практика Суду розрізняє оціночні та фактичні твердження. Для того, аби їх розрізняти, необхідно враховувати обставини справи та загальний тон зауважень, виходячи з того, що твердження щодо питань, які становлять суспільний інтерес, можуть у зв'язку з цим становити оціночні судження, а не констатувати факти. Тому Суд покладає цей обов'язок в першу чергу на національні суди [5, § 75]).

В питанні санкцій ЄСПЛ національним судам майже не залишає свободи розсуду, проте відмічає, що не існує єдиного підходу для підрахунку пропорційності покарання, головне, щоб не викликало стримуючого (охолоджуючого) ефекту [8].

Якщо при розгляді справи в національному суді хоча б один критерій не буде врахований, це є підставою для визнання порушення права.

Висновки. Отже, незважаючи на свободу розсуду, яка надається національним судам, практика ЄСПЛ є сталою та детальною. Існує чітко визначений підхід, який можна назвати алгоритмом вирішення справи. Відхилення від цього алгоритму чи ігнорування хоча б одного з критеріїв, є підставою для визнання порушення прав. Єдиний критерій, в якому договірні держави мають широку свободу розсуду — це розмежування оціночних та фактичних тверджень. Проте Суд у будь-якому випадку чинить вплив на формування національної судової практики.

Це сприяє процесу синхронізації правового регулювання в Європейському просторі та значно прискорює формування єдиної практики в спорах, пов'язаних з особистими немайновими правами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Axel Springer AG v. Germany [GC], № 39954/08, 7 February 2012. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034.
2. Goryaynova v. Ukraine, № 41752/09, 8 October 2020. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-204814.
3. Kiliçdaroğlu v. Turkey, № 16558/18, 27 October 2020. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-205898
4. Kommersant and Others v. Russia, № 37482/10 and 37486/10, 23 June 2020. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203159.
5. Monica Macovei v. Romania, № 53028/14, 28 July 2020. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203837

kubg.edu.ua

6. Narodni List d.d. v. Croatia, № 2782/12, 8 November 2018. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187397
7. Skudayeva v. Russia, № 24014/07, 5 March 2019. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191480
8. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО САНКЦІЙ ЗА ДИФАМАЦІЮ // Дифамація : Зб. Статей за ред проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. — Харків : ЕКУС, 2021, 280 с. сс.156-163;
9. Спасибо-Фатєєва І.В., Марценюк В.В. Політики у передвиборчий період та справи про дифамацію: практика Європейського суду з прав людини, Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право / Ужгород. нац. ун-т, юрид. ф-т. — Ужгород: Видання 62. сс. 166–171.
10. Узагальнення практики ЕСПЛ з питань дифамації з коментарями // Дифамація : Зб. Статей за ред проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. — Харків : ЕКУС, 2021, 280 с. сс..204-266.

kubg.edu.ua

Лозицька М.М.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК ЧАСТИНА ДЕМОКРАТИЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність. Сьогодні «право на свободу вираження поглядів» визнано одним з основоположних прав індивіда, в той час, як мережа Інтернет, є інструментом, який призводить до порушення даного права. Наукові дискусії щодо важливості регулювання Інтернету стали посилюватись зі стрімким розвитком інтернет-технологій, і оскільки міжнародно-правове регулювання онлайн-простору знаходиться на етапі становлення, захист свободи вираження поглядів у всесвітній мережі є важливим завданням для міжнародної спільноти.

Мета. Аналіз теоретико-методологічної бази, щодо історичних та концептуальних аспектів, а також вивчення впливу процесів в мережі Інтернету на свободу вираження думок.

Інтернет з моменту його створення і протягом всієї його реалізації був значною мірою нерегульованим. Це, ймовірно, призвело до принципів свободи, які велика частина світу сьогодні асоціює з Інтернетом. З іншого боку, багато держав зайняли позицію, згідно з якою їм необхідно надавати більший вплив на цей процес, будь то з метою захисту прав та свобод в Інтернеті або з більш зловмисних причин, таких як, контроль за процесом і потоком інформації. На даний момент, жоден існуючий метод або структура самі по собі не можуть бути достатніми для забезпечення свободи вираження в Інтернеті. Свобода вираження поглядів є життєво важливою для нашої здатності висловлювати думки та переконання, а також для значущої участі в демократії. Однак, держава може обмежувати свободу вираження думок на певних підставах, таких як національна безпека, громадський порядок, громадське здоров'я і суспільна мораль. Міжнародно-правова практика показує, що свобода окремих осіб висловлювати свої думки чи

переконання часто опиняється під загрозою. В останні роки спостерігається динамічний розвиток наукових дискусій з приводу свободи в Інтернеті та її використання для незаконної діяльності. Такі проблеми і широка доступність Інтернету викликають в урядів заклопотаність в області державної політики з приводу того, чи слід регулювати Інтернет.

Масове використання Інтернету стало одним з основних засобів реалізації громадянами свого права на свободу вираження поглядів та свободу інформації. Правильним буде твердження, що дане право є підґрунтям для самореалізації кожного члена демократичного інформаційного суспільства.

Сьогодні Інтернет став центральним і незамінним засобом здійснення права на свободу вираження думок. Багато в чому концепція Інтернету стала майже синонімом свободи вираження поглядів. Не дивлячись на те, що проблеми захисту прав і свобод людини існують вже не одне десятиліття, свобода вираження поглядів в Інтернеті набуває все більшого значення для світової спільноти. Разом з економічними, політичними, екологічними та іншими, цю категорію проблем, людство поставило у розряд глобальних, таких, що вимагають першочергового розв'язання, оскільки сучасне комунікаційне суспільство має величезний потенціал.

Можливості для вільного самовираження ніколи не були настільки колосальними — багато в чому це відбулось завдяки соціальним мережам. Людський досвід говорить нам, що хоча нові технології майже завжди приносять значні переваги, вони також тягнуть за собою ризики[6]. У сучасній інтерпретації свобода вираження поглядів передбачає активні дії користувача в мережі Інтернет, наприклад, розміщення певного контенту у вигляді тексту, фото або відео, які тлумачать бачення автора, щодо певних подій, його ідей та думок.

Інтернет служить універсальним засобом, оскільки його одночасно можна використовувати для безлічі цілей. Окрім того його можна використовувати як в особистих, так і для комерційних цілях. Наразі всі види комунікації, традиційно використовувані через різні засоби масової інформації, можуть здійснюватися в Інтернеті. Функції Інтернету постійно розширюються. Він збирає всіх в одному просторі, як світ збирає нації і людей, які розрізняються у всіх аспектах [5].

kubedu.ua

Дедалі більша популярність соціальних мереж усуває віртуальні межі Інтернету, створюючи бездоганну глобальну публічну сферу. Це неминуче ускладнює зусилля, як на державному, так і на міжнародному рівні з пошуку належного балансу між загальним правом на свободу думок і їх вільне вираження, яке охоплює право на отримання і поширення інформації, і забороною на певні види контенту, визнані незаконними національними державними органами або міжурядовими організаціями.

Свобода вираження думок — це захист права людини висловлювати свою думку і отримувати інформацію. Ця свобода ґрунтується на презумпції, що публічна сфера управляється або, принаймні, контролюється державою. Однак в Інтернеті за цим стоять приватні особи, які все частіше саморегулюються з метою забезпечення «безпечного» онлайн-середовища, але крім цього можуть виступати важелями впливу з боку держави.

На сьогодні жодна країна світу не має кодифікованого законодавства з Інтернету. В основному нормативні акти, що існують, регулюють окремі питання функціонування Інтернету, як: правове регулювання інформаційної безпеки, зміст інформації, захист авторського права та ін. Україна не є виключенням в даному питанні. В Україні наразі немає спеціалізованого нормативного акту, який би регулював відносини в мережі Інтернет, тому свобода вираження поглядів часто залежить від внутрішніх правил та політик соціальних мереж або окремих ресурсів, а також загальних вимог щодо захисту прав, свобод та інтересів людини, закріплених у міжнародних актах [7].

Там, де існує Інтернет, свобода вираження думок обмежується різними заходами, наприклад, інтернет-провайдерами, які надають користувачам не тільки можливість для доступу в мережу, але й блокують веб-сайти або контент. Міжнародно-правова практика показує, що свобода окремих осіб висловлювати свої думки чи переконання часто опиняється під загрозою. Спеціальний доповідач ООН з питання про свободу вираження думок Франк Ла Рю[4] підкреслив, що доступ до Інтернету дуже важливий для свободи вираження думок, а також акцентував увагу на важливості мінімізації довільної та необґрунтованої фільтрації або блокування інтернет-контенту.

kubg.edu.ua

Блокування, уповільнення або відключення Інтернету — це явне втручання в право на свободу вираження думок. Основою цього є те, що міри для блокування повинні бути обгрунтовані та узгоджені з переслідуваною законною метою. У своїй доповіді Спеціальний доповідач ООН з питань заохочення і захисту права на свободу думок і їх вільне вираження Девід Кей висловив заклопотаність у зв'язку з погрозами і залякуванням з боку державних органів щодо свободи вираження думок в Інтернеті [3].

Необхідно зазначити, що у світі багато урядів прагнуть піддати цензурі погляди в Інтернеті і відстежувати підозрілу онлайн-активність. Розглядаючи сигнали про обмеження свободи вираження думок Комісія з прав людини в 1998 році виступала проти урядового регулювання свободи вираження думок в Інтернеті, оскільки нові технології і, зокрема, Інтернет за своєю суттю є демократичним. Забезпечення доступу до інформації суспільства та окремих осіб і дозволяє всім брати активну участь в комунікаційному процесі. Спеціальний доповідач ООН у своїй доповіді наголосив, що дії держав щодо введення надмірних правил щодо використання цих технологій і, знову ж таки, особливо Інтернету, на тій підставі, що контроль, регулювання і відмова в доступі необхідні для збереження моральної основи і культурної самобутності суспільств, є патерналістськими. Ці правила передбачають захист людей від самих себе, і як такі, за своєю суттю, несумісні з принципами цінності і гідності кожної людини[2].

Через зростаючу кількість користувачів, регулювання онлайн-контенту стало важливим напрямком діяльності урядів і наднаціональних органів по всьому світу. Сьогодні багато держав-учасниць ОБСЄ відчувають необхідність реагувати на розвиток Інтернету як великої медіа- та комунікаційної платформи [1]. Уряди вважають, що, з одного боку дана інфраструктура вимагає прийняття захисних заходів, а з іншого — наявність контенту вимагає регулювання.

Висновок. Останні кілька років показали, що все більше людей отримують доступ до Інтернету, все більше контенту стає доступним в мережі, і все більше держав відчувають себе зобов'язаними регулювати онлайн-контент. В епоху сучасних комунікаційних технологій уряду слід заохочувати до захисту свободи вираження думок в Інтернеті для сприяння прозорості в державних

kubedu.ua

справ, оскільки передбачається, що свобода вираження думок в Інтернеті-це свобода вільно говорити без будь-якої цензури. Перш за все, необхідним є усвідомлення міжнародної спільноти, що для досягнення реального прогресу варто терміново розробити новий підхід до глобального управління Інтернетом, заснований на міцному багатосторонньому фундаменті. Міжнародно-правове регулювання свободи вираження поглядів в мережі Інтернет усуне безліч проблем, що зараз стоять перед політикою, бізнесом, громадянським суспільством, на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Akdeniz, Yaman Freedom of Expression on the Internet, The Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Cooperation in Europe \ OSCE \ Wallnerstrasse 6, 1010 Vienna Austria 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.osce.org/files/f/documents/c/9/105522.pdf
2. Hussain, Abid Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression : report of the Special Rapporteur, submitted pursuant to Commission on Human Rights resolution 1997/26. E/CN.4/1998/40 UN, 28 Jan. 1998. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://digitallibrary.un.org/record/250257?ln=ru 31
3. Kaye, David Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression : note / by the Secretary-General A/72/350, UN, 18 Aug. 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://digitallibrary.un.org/record/1304394#record-files-collapse-header
4. La Rue, Frank Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, UN Doc. A/HRC/17/27, 16 May 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf
5. Ružić N. Freedom of Expression on the Internet / Nevena Ružić // Mediterranean Academy of Diplomatic Studies — Master of Art in Contemporary Diplomacy 2006/2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.diplomacy.edu/system/files/dissertations/23082010104446_Ruzic_%2528 Library%2529.pdf
6. Winston B. Media technology & society: A History From the Telegraph to the Internet: textbook / Brian Winston // Rev. ed. of: Misunderstanding media. — 1986. published in the Taylor & Francis e-Library. — 2003. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : 33 https://monoskop.org/

images/d/da/Winston_Brian_Media_Technology_and_Society_A _History_ From_the_Telegraph_to_the_Internet.pdf
7. Бабой А. Опольська Н. Свобода вираження поглядів в мережі інтернет в умовах розвитку інформаційного суспільства / Анна Бабой, Наталя Опольська. // Economic and Law Paradigm of Modern Society. — 2020. — Issue 2. — С. 60-73. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/25258.pdf

kubg.edu.ua

Камінський А.О.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАЦІЙ (НАРОДІВ)

Актуальність. Розвиток міжнародного права в період XIX — XX ст. нашої ери позитивно вплинув на геополітичний статус територій держав, зокрема, на появу міжнародного регулювання та захисту прав та основних свобод людини, обумовлених існуванням людини в суспільстві з мірою свободи і змістом, щоб узгодити свободу окремої людини зі свободою інших членів суспільства, дотримуючись принципу рівності. У свою чергу, принцип самовизначення націй(народів) є невід'ємною частиною прав людини, оскільки пов'язаний з іншими принципами міжнародного права, один із них — принцип поваги прав людини.

У XXI ст. нашої ери право на самовизначення націй(народів) несе постійну загрозу та занепокоєння в очільників багатьох держав, зокрема, в держав, де населення складається з багатьох етнічних менших. Слід зазначити, що наразі провідною проблемою принципу права на самовизначення націй(народів) є відсутність процедури легітимного самовизначення націй(народів). Нині проблемою самовизначенням націй (народів) займається велика низка науковців. Тому, ця тема перебуває в теоретичному стані, і досліджується в сучасному світі все частіше.

Мета. Дослідити історію зародження принципу права на самовизначення націй, а також проаналізувати поняття «народ» і «нація». У свою чергу необхідно порівняти низку міжнародно-правових актів щодо цього питання, зокрема, проаналізувати сучасну ситуацію та законодавче закріплення цього принципу в Україні. Не менш важливо, з'ясувати перспективи кодифікації та регулювання принципу права самовизначення націй (народів).

Виклад основного матеріалу. Вперше виникнення ідеї національного самовизначення відбулося до епохи Просвітництва і пов'язане з іменами таких відомих мислителів, як Джон Локк, Гроцій, Жан

Жак Руссо. [7] Громадська думка передових європейських країн прийшла до заперечення абсолютизму (що заклало ідейну основу Великої Французької революції) і намагалася теоретично обґрунтувати «суверенітет народу» через теорію «природного права». У першій французькій Конституції, прийнятої3 вересня 1791 року, декларувалося: по-перше, що люди вільні і рівні в своїх в правах з народження; по-друге, що мета кожної держави — «забезпечення природних і невід'ємних прав людини» і що «джерело суверенітету ґрунтується, по суті, в нації». [2] Іншими словами, у цьому документі закладалися основи для майбутньої ідеї самовизначення народів, виходячи з природного права людини, даного йому з народження. Такої ж точки зору дотримувалися засновники США, які боролися за незалежність північноамериканських колоній від Англії; вони ще раніше, ніж Європа, закріпили ідею самовизначення в своїй Декларації незалежності, проголосивши право народу змінювати або знищувати форму правління, якщо та стала згубною для забезпечення «невідчужуваних прав, дарованих Творцем». До числа основних вони зараховували право на життя, свободу і прагнення до щастя. [2]

Слід зазначити, зародження принципу права на самовизначення націй (народів) пов'язують з ім'ям президента Сполучених Штатів Америки Томаса Вудро Вільсона (1856–1928 рр.). М. Антонович у своєму творі зазначає, що в розумінні американського президента Томаса Вудро Вільсона ця ідея не мала етнічних аспектів, а йшлося про право народів самостійно визначати форми та характер правління для себе, найімовірніше — про «право на демократію». Наголошуючи, що поняття нація (nation) англійською означає населення держави і саму державу.[1]

Ключову роль розвитку принципу права на самовизначення визначили Перша та Друга світові війни, що полягало у фактичному розпаді колоніальної системи, через що були утворені нові держави і, у результаті, геополітична мапа світу змінилася. Проте, слід зазначити, що після закінчення Другої світової війни народи континентів Африки й Азії все ще перебували в певній колоніальній залежності від держав Європейського континенту. І, тому, міжнародне співтовариство кодифікувало принцип права на самовизначення народів (націй) у Статуті Організації Об'єднаних Націй, що вплинуло на легітимну боротьбу народів (націй), з єдиною метою

визволення із колоніального гніту та створення незалежних держав. Задля подальшого зміцнення та практичного здійснення в 1960 р. на 15-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй була прийнята Декларація про надання незалежності колоніальним країнам і народам.[10]

Юридично висвітленим принцип права на самовизначення, як вже зазначалося вище,був закріплений у Статуті Організації Об'єднаних Націй, підписаним 26 червня 1945 р.[9] Також,згадується в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р., документах Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі 1975 р., у Віденській Декларації 1986 р., у документах Копенгагенської наради, Конференції з людського виміру ОБСЄ 1990 р., резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Загальна реалізація права народів на самовизначення» 1994 р. та в низці інших міжнародно-правових актах.

Принцип права на самовизначення націй (народів) містить в собі два суперечливих понять на сьогоднішній день. Наразі визначення понять «нація» і «народ» не кодифіковані в міжнародно-правових актах. Тому, важливо, пояснити та визначити ці питання для подальшого розуміння цього принципу.

Енциклопедія історії України визначає поняття «нація» як спільнота людей, об'єднана певною назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних і політичних цінностей. [3] Відповідно до Кембриджського словнику «нація» трактується як велика група людей однієї раси, які мають однакову мову, традиції та історію, але всі вони не можуть проживати в одному регіоні. [13] Роґерс Брубакер розуміє націю як легітимного власника держави. [12] Проаналізувавши різні трактування поняття «нація», ознайомившись з її ознаками та характеристикою, можна сказати, що нація — це група людей, яка з моменту народження проживає на певній території та має спільну мову, традиції, історію та походження.

Наразі наявна низка різних ідей щодо розуміння поняття «народ». Наприклад, відповідно до правових концепцій Давніх Афін народ — це громадяни всіх національностей, які проживають на території певної країни.[8] Дж. Сарторі перераховує більше п'яти варіантів

тлумачень терміну «народ»: 1) кожна людина; 2) велика кількість людей; 3) нижній прошарок населення; 4) кваліфікована більшість людей; 5) звичайна більшість людей; 6) нерозривна органічна єдність групи осіб.[4] Визначено, що народ — етнічна пов'язана спільність, яку об'єднує історико-культурна, релігійна та мовна схожість. Відповідно до Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами через призму права на самовизначення та права на державотворення варто розуміти термін «народ».[11] Відповідно до проаналізованих тверджень різних авторів про поняття «народ», можна зазначити, що основною ознакою народу є наявність власної держави та публічної влади.

У розгляді частини закріплення принципу права на самовизначення в Україні варто зазначити, що ідея права на самовизначення народів була закріплена ще Конституцією Пилипа Орлика. [5] Зокрема, в документі йшлося про суверенну республіку, яка зберігала протекторат шведського короля. Наразі відповідно до статті 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ст. 13 Конституції України також визначено, що український народ є власником землі, її надр, атмосферного повітря, водних та інших природних ресурсів, які знаходяться в межах території України. Ст. 10 Конституції України проголошено мовні права української нації, корінних народів та національних меншин в Україні, ст. 11 — національно-культурні проблеми української нації, корінних народів і національних меншин України, ст. 53 право національних меншин на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства. [6]

Нині перспективи розвитку принципу права на самовизначення міжнародною спільнотою дуже малі, проте остаточно не можна вважати, що принцип на самовизначення не буде розвиватися в міжнародному юридичному просторі, з урахуванням великої кількості народів, які прагнуть самовизначення без достатніх на те юридичних підстав.

Висновки. Зародження та розвиток ідеї самовизначення мало свій початок ще з давніх часів, і це свідчить про те, що принцип

Київ.ua

права на самовизначення націй (народів) має велике підґрунтя. Проте до сьогоднішнього дня цей принцип має багато суперечностей та питань, які піднімаються як на національному, так і міжнародному рівні. Можна сказати, що нація — це група людей, яка з моменту народження проживає на певній території та має спільну мову, традиції, історію та походження. А основною ознакою народу є наявність власної держави та публічної влади. І також слід зауважити, що ці терміни не є тотожними. Це пов'язано з тим, що нація може існувати без держави, а народ — ні. І, звідси, можна свідчити про те, що поняття «народ» утворюється внаслідок переродження нації шляхом створення своєї власної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович М. Співвідношення понять «народ» і «нація» у національному та міжнародному праві / Мирослава Антонович. — 2012.
2. Галанзы П. Н. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII—XIX вв / П. Н. Галанзы. — Москва, 1957. — 250 с.
3. Галушко К. Ю. Нація / К. Ю. Галушко.. — (Енциклопедія історії України).
4. Джон С. Основи теорії демократії:народ і врядування / Сарторі Джон. — 2005.
5. Конституція Пилипа Орлика [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — 710. — Режим доступу до ресурсу: http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html.
6. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — 1996. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
7. Муляр В. Природне право: концептуалізація західноєвропейської моделі від софістів до Гуго Гроція / В. Муляр., 2013.
8. Сміт Е. Національнаідентичність / ЕнтоніСміт., 1994. — 224 с.
9. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — 1945. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
10. Декларація про надання незалежності колоніальним державам та народам [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — 1960. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_280#Text.
11. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніхвідносин [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — 1970. — Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text.

kubg.edu.ua

12. Brubaker R. Nationhood and the national question in the New Europe / Rogers Brubaker..– (CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS).
13. Nation [Електронний ресурс] // Кембриджський словник — Режим доступу до ресурсу: https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/nation.

kubg.edu.ua

Бойко Л.В.
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

РІШЕННЯ ЄСПЛ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

Актуальність роботи. Людина, її життя, здоров'я, честь та гідність є найважливішими цінностями демократичного суспільства. Право на життя є фундаментальним, адже забезпечує природнє існування особи. Держава, підписавши відповідні міжнародні зобов'язання зобов'язується добросовісно виконувати покладені на неї обов'язки, зокрема забезпечити існування належного ефективного механізму охорони та захисту вищезазначеного права. Незважаючи на це, не всі держави забезпечують належний та гідний рівень існування особи. Свідченням цього, є численні заяви до Європейського суду з прав людини. Беручи до уваги вище наведені твердження, вважаємо, що обрана тематика є актуальною та потребує ретельного дослідження та вивчення.

Мета даної роботи полягає у дослідженні рішень Європейського Суду з прав людини у сфері захисту права людини на життя.

Виклад основного матеріалу. Правові системи включають у себе не лише власне джерела права, а й інші засоби організації інтеграційних зв'язків держав, зокрема створювані ними міжнародні (міждержавні) організації. Цілі, принципи і методи інтеграції є неоднаковими, що відображається у відмінностях цілей, принципів, функцій і методів діяльності міжнародних організацій. У межах міжнародних організацій створені органи, які мають право виносити обов'язкові для держав — учасниць міжнародної організації — рішення і контролювати їх виконання. Наприклад, Європейський Суд і Комітет міністрів Ради Європи.

Говорячи про значення рішень ЄСПЛ у правозастосовчій практиці України, можна відзначити не досить коректне тлумачення поняття «рішення ЄСПЛ». Так, під рішенням ЄСПЛ розуміється зазвичай те його рішення у (1) справі проти України, (2) в якому

визнано порушення Конвенції , (3) яке передбачає справедливу сатисфакцію або дружнє врегулювання (зазначене визначення містить ст. 1 Закону України «Про виконання рішень…»). Тобто в кожному з перелічених трьох випадків мова йде про рішення, яким визнано порушення Україною ЄКПЛ. Разом з тим, стандарти та принципи Суду щодо захисту прав людини можуть міститися і у рішеннях про неприйнятність справи [1, с. 5].

Обмежуючи поняття рішення Суду лише рішеннями у справах проти України, вітчизняне законодавство не надає національним судам чіткої можливості застосовувати стандарти і принципи ЄСПЛ, що містяться у рішеннях за справами проти інших держав (втім, слід відзначити, що зазначене положення характерне для законодавства більшості країн). Крім того, стаття 2 зазначеного Закону проголошує рішення ЄСПЛ обов'язковими до виконання Україною, а ч. 1 ст. 1 до таких рішень відносить рішення «щодо дружнього врегулювання у справі проти України». У той же час, Європейський суд не виносить самостійно рішення про дружнє врегулювання справи (є рішення Суду, винесене після комунікації або після прийнятності щодо виключення заяви зі списку справ на підставі досягнення дружнього врегулювання сторонами), а до цього процесу підключається Секретаріат Суду. Згідно статті 38 Конвенції, Суд лише надає себе у розпорядження зацікавлених сторін з метою забезпечення дружнього врегулювання спору, і такі переговори є конфіденційними. У цій ситуації знову постає питання про те, що є обов'язковим для виконання в Україні, зокрема її судами [1, с. 7].

Значення і місце прецедентної практики Європейського Суду визначаються статусом Конвенції. На підставі статті 32 Конвенції він має право вирішувати усі питання, які стосуються тлумачення і застосування положень Конвенції і протоколів до неї [2]. Відповідно, у разі визнання факту порушення Конвенції відповідні акти повинні скасовуватися чи офіційно тлумачитися з позицій рішення Європейського Суду; становище, яке існувало до визнаного порушення Конвенції, повинне, якщо можливо, відновлюватися, а порушення, визнане триваючим, — припинятися.

Після ратифікації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Конвенція) Україна взяла на себе низку обов'язків, що випливають із цього міжнародного договору. З-поміж норм Конвенції, які Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ,

Кирдедіна

Суд) вважає основоположними, Суд у своїй практиці встановлює верховенство статті 2. Стаття 2 захищає право людини на життя, без якого користування будь-якими правами і свободами, гарантованими Конвенцією, було би ілюзорним [3, с. 98].

Стаття 2 Конвенції захищає право людини на життя, що є одним зі стрижневих положень Конвенції. Разом зі статтею 3 Конвенції вона втілює одну з основних цінностей демократичних суспільств, які входять до складу Ради Європи [4, п. 35].

Праву людини на життя, як влучно зазначає П. М. Рабінович, завжди корелює неодмінний обов'язок держави активно захищати життя: я маю право вимагати від держави, аби вона не тільки «не чіпала» мене, а щоб вона захищала мене, вчиняла активні дії для захисту мого життя [5, с. 33].

Зі статті 2 Конвенції випливають такі обов'язки держави: негативний — не вбивати; позитивний — захищати право людини на життя; та процесуальний обов'язок щодо слідства, який має нести держава у випадку насильницької смерті [6, с. 19; 29]

Право на життя є фундаментальним невід'ємним природним правом кожної людини. Кожна країна має власне законодавство, яке регулює це питання. У зв'язку з відсутністю уніфікованого законодавства до Європейського суду з прав людини (далі — Європейський суд) як органу міжнародного судочинства у сфері прав людини почали надходити справи, при розгляді яких він виявив неоднозначність підходу до вирішення окремих аспектів права на життя. Зокрема, вони стосувалися «спірних» (чисто юридично) питань: моментів виникнення та припинення життя людини, цінності життя людини на кожній стадії її розвитку, гідності людської особистості.

З приводу позитивного обов'язку держави ЄСПЛ наголошує, що стаття 2 Конвенці зобов'язує державу не лише утримуватися від умисного та незаконного позбавлення життя, а й вживати належних заходів для того, аби захистити життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією. Вона може застосовуватися у випадках, пов'язаних із вимогою персонального захисту однієї або кількох осіб, яких можна заздалегідь означити як потенційних жертв діянь, що можуть призвести до смерті, та у справах, які стосуються обов'язку надавати загальний захист суспільству. За останніх обставин такий прямий обов'язок охоплює широкий спектр сфер та, зокрема, виникатиме

у контексті будь-якої діяльності, чи то публічної, чи то ні, яка може стосуватися права на життя [7, п. 32].

Цей прямий обов'язок держави, як підкреслює ЄСПЛ, має тлумачитися у такий спосіб, щоб не покладати надмірний тягар на державні органи, зважаючи, насамперед, на непередбачуваність людської поведінки та необхідність оперативного вибору, що здійснюється з урахуванням сучасних пріоритетів і ресурсів. Зокрема, що стосується вибору засобів для забезпечення позитивних обов'язків за статтею 2 Конвенції, то в принципі це є питанням, яке подається на розсуд Договірної держави. З огляду на свою практику, ЄСПЛ вважає, що обов'язок держави гарантувати право людини на життя повинен вважатися таким, що передбачає вжиття адекватних заходів для забезпечення безпеки осіб та, у випадку тяжкого ушкодження або загибелі, застосування ефективної незалежної судової системи, яка гарантуватиме юридичні засоби, спроможні встановити факти, притягнути до відповідальності винних і забезпечити належне відшкодування [7, п. 33–34].

Для Суду, зважаючи на природу права, гарантованого статтею 2 Конвенції — основоположного права у системі Конвенції, — достатньо, щоби заявник надав докази того, що органи влади не зробили усе, що від них можна було б обґрунтовано очікувати, для уникнення реальної та безпосередньої загрози життю людини, про існування якої вони знали або мали знати. Це питання, відповідь на яке можна отримати з урахуванням усіх обставин кожної конкретної справи [8, п. 33].

ЄСПЛ вважає, що обсяг прямого обов'язку має тлумачитися так, щоб не покладати непосильний або непропорційний тягар на державні органи. Відповідно, не кожна стверджувана загроза життю може потягти обов'язок державних органів вжити оперативних заходів для запобігання втіленню цієї загрози [8, п. 65].

Згідно Протоколу № 13 до Конвенції від 5 травня 2002 року смертна кара скасовується. Також, закріплення відповідного принципу тягне за собою повну відмову від смертної кари в усіх випадках та за будь — які дії, включаючи дії, вчинені під час війни або неминучої загрози війни.

На думку низки держав — учасниць Протоколу № 13 «право кожної людини на життя є основоположною цінністю в демократичному

суспільстві … скасування смертної кари становить суть від суті захисту цього права та цілковитого визнання гідності, притаманної всім людям.

Таким чином, в самій Європі протягом півстоліття ставлення до смертної кари зазнало законодавчої еволюції — від можливості закріплення до необхідності повної відміни.

Однак, незажаючи на положення Протоколів № 6 та № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які скасувати смертну кару в мирний час та за будь — яких обставин, смертна кара на сьогодні не може вважатися абсолютно забороненою в силу того, що Протокол № 13 не був ратифікований усіма європейськими країнами.

Окрім смертної кари, частиною 2 ст. 2 Конвенції передбачено три інші допустимі випадки позбавлення життя:

1. для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
2. для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
3. при вчиненні правомірніх дій для придушенння заворушення або повстання [2].

При цьому, в кожному з випадків, позбавлення життя не буде порушенням права на життя тільки за умови, що воно стало результатом «абсолютно необхідного застосування сили» як при самообороні, так і при настанні обставин передбачених пунктами a, b, c частини 2 ст. 2 Конвенції. Зокрема, застосування сили має бути суворо пропорційно досягненню мети, небезпеки для життя, що виникає в конкретній ситуації, та ризику, пов'язаного з тим, що застосування сили може призвести до позбавлення життя.

Незважаючи на те, що частина 1 ст. 2 Конвенції містить заборону «навмисного позбавлення життя», практика Європейського суду поширила дію статті 2 також на випадки ненавмисного позбавлення життя [2].

Висновки. Таким чином, право на життя виступає одним із фундаментальних природних прав людини. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що право на життя є більш багатогранним, ніж здається на перший погляд. Право на життя закріплено на міжнародному та регіональному рівнях, та багато держав рати фікували та закріпили на національному рівні, що є не менш важливим при «боротьбі» з таким явищем.

kubg.edu.ua

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буткевич О.В. Рішення Європейського суду з прав людини в українській правозастосовній практиці. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Дод. до журн. «Право України». Вип. 1, ч. 3: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3 ч. К.: Ред.. журн. «Право України», 2011.С. 5–29.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ від 04.11.1950. — URL : http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/995_004
3. Буткевич В. Право на життя — основоположне право ЄКПЛ. Становлення і розвиток критеріїв і стандартів його застосування. Європейський суд з прав людини. Судова практика: дод. до журн. «Право України» / за заг. ред. В. Г. Буткевича. Вип. 2: Стаття 2 ЄКАЛ «Право на життя»: у 3 кн. 2011. Кн. 2. К.: Ред. журн. «Право України», 2011. 1108 с.
4. «Михалкова та інші проти України» (Заява № 10919/05) від 13 січня 2011 р. URL: http://www.minjust. gov.ua/file/986
5. Рабінович П. М. Право людини на життя (стаття 2 ЄКПЛ). Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. К.: ВІПОЛ, 2004. С. 33–40.
6. Бойл К. Право на життя відповідно до Європейської конвенції з прав людини (стаття 2). Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. К.: ВІПОЛ, 2004. 960 с.
7. «Прилуцький проти України» (Заява № 40429/08) від 26 лютого 2015 р. URL: http://old.minjust.gov.ua/19613
8. «Маснєва проти України» (Заява № 5952/07) від 20 грудня 2011 р. URL: http://old.minjust.gov.ua/19613

kubg.edu.ua

Кульчановська К.Ю.
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ВАКЦИНАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ COVID — 19

Актуальність. Актуальністю даної теми є те, що на сьогодні, під час розпалу жахливої епідемії, яка розпочалась з кінця 2019 року, особливо гостро постає тема вакцинації проти COVID — 19. З метою захисту населення Землі було розроблено чимало різних вакцин, проте чи справді вони допомагають досі невідомо. Питання стосовно необхідності щеплень є дуже суперечливими тому, що обов'язковість щеплень може порушувати права людини, з одного боку, та захистити населення від розповсюдження хвороби, з іншого. Щоб дати відповіді на питання необхідності щеплень, слід дослідити практику ЄСПЛ, яка має бути врахованою у разі запровадження обов'язкової вакцинації.

Мета даної роботи. Метою роботи є вивчення та дослідження практики ЄСПЛ, щодо еволюції обов'язковості вакцин, проаналізувати та зазначити необхідні критерії, яких потрібно дотриматись країнам, щоб не порушувати права людини.

Виклад основного матеріалу. В теперішній час в світі існує неоднозначна думка відносно щеплень. Вакцинація є одним з найефективніших і економічно вигідних засобів захисту від хвороб. Люди відмовляються від щеплень по різним причинам, таким як особисті погляди, алергія або протипоказання. Але як ставитись до щеплень, коли це необхідно для захисту здоров'я всього населення?

Практика Європейського Суду з Прав Людини стосовно вакцинації та примусового лікування за останні десятиліття зазнала деяких змін. Проте головним критерієм так і залишилась відповідність статті 8 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Так, першою справою, що стосувалось щеплень та примусового лікування стала справа 1978 року — X. v. The Netherlands (Appl. No. 8239/78) — Європейська комісія з прав людини визначила, що навіть мінімальне фізичне втручання може

ставити питання відповідності статті 8 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Роком пізніше у справі 1979 р. X. v. Austria (Appl. No. 8278/78) Європейська Комісія визнала, що «Примусове медичне втручання, навіть якщо і незначне, має вважатися втручанням у право гарантоване статтею 8 Конвенції» [1].

Проте, вже у справі 1998 року Carlo Boffa v. San Marino Європейська комісія з прав людини відхилила заяву батьків, що відмовилися дати згоду на обов'язкове щеплення дітей від гепатиту В, вказавши на широке поле розсуду держави у царині вакцинації як системи запобігання поширенню небезпечних хвороб та відповідність такої системи критерію необхідності в демократичному суспільстві.

З плином часу та розвитком суспільства, з 2000-х років ЄСПЛ почав змінювати підходи до медичного втручання. Так у справі M.A.K. and R.K. v. The United Kingdom (2010) ЄСПЛ визнав, що медичне втручання — у цій справі взяття аналізу крові дитини — здійснене без згоди батьків, не відповідає вимогам статті 8 Конвенції. Зокрема, Суд зазначив: «Національне право і практика явно вимагають згоди або пацієнта або, якщо він чи вона не може дати згоду, особи з відповідними повноваженнями перед здійсненням будь-якого медичного втручання. Якщо особа неповнолітня, особою з відповідними повноваженнями є особа, що здійснює батьківські обов'язки. Це повністю відповідає Конвенції Ради Європи про права людини і біомедицину». І оскільки випадок не був терміновим, то аналіз крові дитини без згоди батьків не може вважатися виправданим.

У справі Соломахін проти України (2012) заявник вказував на те, що його примусово вакцинували без його згоди. ЄСПЛ підтвердили дану позицію і зазначили, що «Примусова вакцинація — як примусове медичне втручання — становить втручання у право на повагу до приватного життя, що включає фізичну та психологічну недоторканість, як це гарантовано частиною першою статті 8». Але, заявник не дав пояснень стосовного того, чому він не відмовився тому у цій справі ЄСПЛ не визнав порушення статті 8.

У справі Jehovah's Witnesses of Moscow and Others v. Russia (2010) російські суди, забороняли діяльність Церкви Свідків Єгови. Вони зазначали те, що громада заохочувала своїх членів до відмови від медичної допомоги навіть коли ситуації загрожують їх життю.

Kyiv.edu.ua

Однак, ЄСПЛ не погодився і встановив стандарти відносно згоди на втручання лікарів :

— Повага до людської гідності і свободи. Тому в сфері медичної допомоги, навіть коли відмова від конкретного лікування може вести до летальних наслідків, надання такої медичної допомоги без згоди дорослого дієздатного пацієнта становитиме втручання у його чи її право на фізичну недоторканість і порушуватиме права, гарантовані статтею 8 Конвенції (п. 135 рішення);

— Вільно погоджуватись чи відмовлятися від специфічного медичного втручання. Означає, що пацієнти повинні мати право робити вибір, що відповідає їх переконанням і цінностям, незалежно від того, наскільки ірраціональним, нерозумним чи невиваженим такий вибір може здаватися іншим (п. 136 рішення).

ЄСПЛ на основі аналізу національної практики також зазначив: «… хоча публічний інтерес у збереженні життя чи здоров'я пацієнта є безсумнівно легітимним і сильним, він має поступитися сильнішому інтересу пацієнта у контролі над своїм власним життям. … вільний вибір і самовизначення є самі по собі основоположними складовими життя і, за відсутності будь-якої потреби у захисті третіх сторін — наприклад, у випадку обов'язкової вакцинації у період епідемії, держава має утриматися від втручання у особисту свободу вибору в сфері охорони здоров'я, адже таке втручання може тільки зменшити, а не посилити цінність життя» (п. 136 рішення) [1] [2].

Необхідність обов'язкової вакцинації є дуже обережним питанням як з огляду Конституції України так і ЄКПЛ. Визначення її позитивних і негативних якостей є дуже суперечливим. Так як щеплення створені для захисту населення від інфекційних хвороб і всі програми вакцинації направлені на захист людей. Однак, важливим елементом є запобігання до зловживання, також важливим є повага фізичної недоторканості, гідності, принципу самовизначення. Під час вирішення суперечності перевага має бути надана повазі до фізичної недоторканості як і вказав ЄСПЛ у справі Jehovah's Witnesses of Moscow and Others v. Russia.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши практику ЄСПЛ, слід підсумувати , що міжнародні стандарти сьогодення вимагають, щоб всі питання стосовного медичного втручання, в тому числі і вакцинація, супроводжувались проінформованістю та згодою особи, з відсутністю примусу, з зазначенням всіх можливих ризиків

Кирієнко.ua

для кожного пацієнта [3]. На мою думку, політика обов'язкової вакцинації не має місце бути, бо вона являє обмеження права на повагу до приватного життя, право на проінформовану згоду, на фізичну недоторканність. Але ж, при її запровадженні, держава повинна керуватися критеріями правомірного обмеження особистих прав. Такими критеріями слід зазначити:

— Законність, тобто її обов'язковість, види, відшкодування за нанесення шкоди життю мають бути закріплені законом;

— Її суспільна необхідність, тобто повинна існувати «нагальна суспільна потреба» в обов'язковості конкретної вакцинації;

— Доведення відсутності альтернативи, тобто при запровадженні обов'язкової вакцинації слід довести, що менш обтяжливі для прав людини альтернативи є неможливими чи неефективними;

— Також повинні бути враховані суспільні інтереси і захист прав людини, проведено оцінку ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ВАКЦИНАЦІЯ ВІД COVID-19: ПРАКТИКА ЄСПЛ [Електронний ресурс] // ECHR: Ukrainian Aspect. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: https://www.echr.com.ua/vakcinaciya-vid-covid-19-praktika-yespl-yakamaye-buti-vraxovana-u-razi-zaprovadzhennya-obovyazkovosti-shheplen/.
2. Вакцинация от COVID-19: от масштабной к массовой [Електронний ресурс] // ГАРАНТ-СЕРВИС. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: http://www.garant.ru/article/1441512/.
3. Европейский суд по правам человека признал законной обязательную вакцинацию [Електронний ресурс]. — 2021. — Режим доступу до ресурсу: https://hromadske.ua/ru/posts/evropejskij-sud-po-pravam-cheloveka-priznal-zakonnoj-obyazatelnuyu-vakcinaciyu-reshenie-mozhet-kasatsya-i-pandemii-covid-19.

kubsedu.ua

Залевська А.Д.
Національний авіаційний університет
Київ, Україна

ПРАВОМІРНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЗА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність: вільне вираження поглядів та думок-одна з найважливіших природних людських свобод, яка тісно пов'язана з іншими правами. Свобода вираження поглядів є одним із фундаментальних прав у системі прав і свобод особистості і, разом із тим, виступає підґрунтям демократії. Міжнародне право прав людини визнає, що іноді доводиться обмежувати індивідуальні права на захист національної безпеки або реагування на надзвичайні ситуації у суспільстві. Свобода вираження поглядів також не є абсолютною і підлягає обмеженню за настання певних обставин. Обмеження можуть бути застосовані, коли це право використовується для зловживання або для порушення свобод інших осіб.

Мета роботи: дослідити законні умови для обмеження свободи вираження поглядів.

У першому всесвітньому документі з прав людини — Загальній декларації прав людини (ООН, 1948 р.) — проголошено, що «кожна людина має право на свободу переконань і їх вільне виявлення; це право включає використання свободи безперешкодно, дотримуватися своїх переконань і свободу шукати, одержувати і поширювати ідеї будь-якими способами, незалежно від державних кордонів» [1, ст. 19]. ЗДПЛ є тим основним матеріалом, на основі якого розробляються інші міжнародні документи з прав людини, національні нормативно-правові акти, зокрема у сфері свободи вираження поглядів.

У Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (ООН, 1966 р.) проголошено, що «кожна людина має бути право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів» [4, ч. 1 ст. 19]; «кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, отримувати і поширювати будь-яку

інформацію та ідеї, незалежну від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку чи художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір» [4, ч. 2 ст. 19].

Свобода вираження поглядів не є абсолютною. І міжнародне право, і більшість національних конституцій визнають, що свобода вираження поглядів може бути обмежена.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП) дозволяє певні обмеження основних прав і свобод, включаючи свободу вираження поглядів, за умови, що ці обмеження будуть визначені законом, служать законній меті (повага прав та репутації інших, захист національної безпеки чи громадського порядку, суспільної моралі чи здоров'я) та є необхідні в демократичному суспільстві [4].

Однак будь-які обмеження повинні залишатися в межах суворо визначених параметрів. Стаття 19 (3) МПГПП встановлює умови, яким має відповідати будь-яке обмеження свободи вираження поглядів: Здійснення прав, передбачених пунктом 2 цієї статті, покладає на себе особливі обов'язки та відповідальність [4, ст. 19].

Тому вони можуть бути обмежені за певних обставин, але вони повинні бути лише такими, які передбачені законом і необхідні:

(a) щодо поваги прав чи репутації інших осіб;

(b) для захисту національної безпеки чи громадського порядку (ordre public), чи охорони здоров'я чи моралі.

Одним з найважливіших міжнародно-правових актів, що застосовується при обмеженні свободи вираження поглядів є Сиракузькі принципи тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські й політичні права [5]. Які покликані розширити тлумачення тих питань, які не достатньо або зовсім не розглядаються в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права. Принципи були підготовані Американською асоціацією Міжнародної комісії юристів (AA ICJ). Зловживання положеннями, що дозволяють урядам обмежувати та відхилятися від певних права, що містяться в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права виникла потреба у більш детальному вивченні умов та підстав для допустимих обмежень та відхилень для досягнення ефективної імплементації верховенства права.

kubg.edu.ua

Зважаючи на це, Асоціація ініціювала колоквіум, що складався з 31 видатних експертів з міжнародного права, що відбувся навесні 1984 року в Сиракузі, Італія [3].

Учасники вивчали положення про обмеження та дерогацію (послаблення) в Пакті та визначили:

(a) їх законні цілі;

(b) загальні принципи тлумачення, які регулюють їх нав'язування та застосування;

(c) деякі основні ознаки підстав для обмеження та дерогації.

Учасники погодились, що:

(a) існує тісний взаємозв'язок між повагою до прав людини та підтримкою міжнародного миру та безпеки — адже систематичне порушення прав людини підриває національну безпеку та громадський порядок і може становити загрозу міжнародному миру;

(b) незважаючи на різні стадії економічного розвитку, досягнуті в різних державах, реалізація прав людини є найважливішою вимогою розвитку в широкому сенсі.

У ст. 6 названого документу сказано, що жодні обмеження не повинні застосовуватися з іншою метою, ніж та, для якої вони запроваджені, тобто межею обмежень виступає поставлена перед самими обмеженнями мета [3, п. 6].

У переліку інших меж зазначається сумісність обмеження з іншими правами та питання національної безпеки. Зокрема, п. 29 Сіракузьких принципів передбачає, що посилання на інтереси національної безпеки для виправдання заходів щодо обмеження деяких прав є можливим тільки в тому випадку, коли такі заходи вживаються для захисту існування держави, її територіальної цілісності або політичної незалежності від застосування сили чи загрози її застосування [3, п. 29]. На інтереси національної безпеки не можна посилатися в якості підстави для запровадження обмежень з метою попередження лише локальної чи відносно ізольованої загрози правопорядку [3, п. 30]; інтереси національної безпеки не можуть використовуватися як привід для запровадження невизначених чи свавільних обмежень, на них можна посилатися тільки за наявності адекватних гарантій та ефективних засобів правового захисту від порушень [3, п. 31].

kubg.edu.ua

З часом на універсальному рівні, розвинулися певні ступені послідовності та захисту, особливо у формі так званого тесту з трьох частин.

Щоб обмеження було законним, необхідно виконати всі три частини тесту:

• По-перше, втручання має бути передбачене законодавством. Ця вимога буде виконуватися лише тоді, коли закон доступний та «сформульований з достатньою точністю, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку [6]».

• По-друге, втручання має відбуватися для досягнення законної мети. Перелік цілей у різних міжнародних договорах є винятковим, оскільки жодна інша ціль не вважається законною як підстава обмеження свободи вираження поглядів.

• По-третє, обмеження повинно бути необхідним для забезпечення однієї з цих цілей. Слово «необхідне» означає, що для обмеження повинна існувати «нагальна соціальна потреба». Причини, наведені державою для виправдання обмеження, повинні бути «релевантними та достатніми», а обмеження повинно бути пропорційним поставленій цілі.

Іншими словами, щоб бути законними, обмеження свободи вираження поглядів повинні відповідати принципам законності та пропорційності та встановлюватися для однієї або декількох законних цілей, перелічених у статті 19 (3).

Комітет з прав людини підкреслив, що право на свободу вираження поглядів «має першорядне значення в будь-якому демократичному суспільстві, і будь-які обмеження на його здійснення повинні відповідати суворому доведенню виправдання» [6].

Також свобода вираження поглядів може бути обмежена на підставі статті 20 Пакту, згідно з якою «пропаганда війни» та «будь-яка пропаганда національної, расової чи релігійної ненависті, що є розпалюванням до дискримінації, ворожнечі чи насильства, повинні бути заборонено законом».

Відповідно до статті 19 МПГПП, свобода вираження поглядів може бути обмежена, якщо вона порушує чи становить ризик для наступного:

• Права та репутація інших;
• Національна безпека;
• Громадський порядок;
• Громадська мораль;

kubedu.ua

Наступною умовою обмеження є виконання «принципу пропорційності» («proportionality principle») та «законної мети» («legitimate aim»).

Комітет з прав людини чітко висловив свою думку, що вимога, передбачена пунктом 3 статті 19, про те, що міра, що обмежує свободу інформації та вираження поглядів, є «необхідною», накладає значний тягар обґрунтування для державних органів. Він заявив, що це прирівнюється до вимоги, згідно з якою будь-які «обмежувальні заходи повинні відповідати принципу пропорційності»: вони повинні бути відповідними для досягнення їх захисної функції; вони повинні бути «найменш настирливим» («least intrusive measure») інструментом серед тих, які можуть досягти своєї захисної функції; вони повинні бути пропорційними інтересам, що захищаються. Принцип пропорційності повинен дотримуватися не лише закону, який встановлює обмеження, але й рішень адміністративних та судових органів при застосуванні закону.

Принцип пропорційності також повинен враховувати спірну форму вираження, а також засоби його поширення. Наприклад, значення, яке надається Пактом при незахищеному вираженні, є особливо високим в умовах суспільних дебатів у демократичному суспільстві щодо діячів у суспільній та політичній сфері.

Висновки: свобода вираження поглядів може і має бути обмеженою, коли виникає потреба захисту прав та репутації інших осіб, захисту національної безпеки; громадського порядку; громадської моралі; громадського здоров'я, але для законного обмеження потрібне дотримання юридичного стандарту, детально розробленого завдяки Сіракузьких принципів, Загального коментарю 34 до статті 19 Міжнародного пакту про громадянські права, Регіональних конвенцій та рішень Комітету з прав людини а також регіональних судових установ. Варто наголосити, що сьогодні існування дієвих міжнародно-правових стандартів обмеження свободи вираження поглядів є актуальними, як ніколи, у зв'язку з діяльністю в Інтернеті, яка може призвести до непередбачуваних наслідків, оскільки може охоплювати велику аудиторію та становити суттєвий ефект на суспільство та громадський порядок. Водночас необхідно враховувати специфіку Інтернету та засобів ЗМІ, зокрема, їх підсилюючий ефект, загальну доступність розміщеної інформації та неможливість вилучення інформації після того, як вона розміщена у мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна Декларація Прав Людини. 1948. [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. — К.: В-во «Наукова думка», 2005. — 672 с.1 іл.. — Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zagalna_deklaraciya_prav
2. Международная защита прав и свобод человека: Сб. документов / Сост. и авт. вступ. ст. Г.М. Мелков. — М., 1990.
3.ECOSOC, 'The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights' (1984) UN Doc E/CN.4/1985/4. Principle 30.
4.International Covenant on Civil and Political Rights Office of the United Nations High Commissioner of Human Rights.1966.
5. Schermers opinion in the Commission's decision in Appl. Nos. 14234/88 and 14235/88 Open Door Counselling Ltd and Dublin Well Woman Centre, report of 7 March 1991, A 246, pp. 64-66.
6.The Sunday Times v. United Kingdom, 26 April 1979, Application No. 6538/74, (European Court of Human Rights). [Electronic resource]. Access mode: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113310.

kubg.edu.ua

Ткаченко К.Б.
Київський університет імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

РІШЕННЯ ЄСПЛ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ ТА ВИЗНАННЯ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Актуальність. З 2014 року Україна піддається агресії з боку РФ. Російська Федерація визнається державою-окупантом міжнародною спільнотою, а анексія Криму та окупація Східної України призводять до критичної ситуації в сфері дотримання прав людини на цих територіях. Україна використовує судові засоби захисту задля мирного вирішення спорів які виникли, враховуючи те, що триває збройний конфлікт. Україною подано позовні заяви проти Російської Федерації в Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ), Міжнародний суд ООН, Міжнародний трибунал з морського права, Міжнародний кримінальний суд. ЄСПЛ не володіє юрисдикцією приймати рішення по анексії або окупації Криму або по агресії Росії проти України в цілому. У той же час Суд розглядає порушення Європейської конвенції про права людини, яка гарантує дотримання основних прав і свобод в державах-членах Ради Європи. З 2014 р. подано 6 міждержавних скарг України проти Росії в ЄСПЛ, які були об'єднані в 4, та один позов який був перекваліфікований як індивідуальний, також декілька тисяч скарг щодо порушення прав людини на окупованих територіях знаходяться на розгляді Суду. Основною метою позовних заяв в ЄСПЛ є доведення відповідальності Росії за порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях та припинення цих порушень

Мета полягає у дослідженні рішень ЄСПЛ щодо порушення прав людини на окупованих територіях України.

Виклад основного матеріалу. Українські суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод та практику ЄСПЛ як джерело права. Відповідно

kubg.edu.ua

до ст. 33 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) «будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною» [2], міждержавні заяви України проти Російської Федерації стосуються скарг на масові та систематичні порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та Донецької і Луганської областей.

В даний період часу сформовано 4 справи України проти Росії в ЄСПЛ, а саме:

- «Україна проти Росії (щодо Криму)» за заявою № 20958/14 (щодо порушень прав людини на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим);
- «Україна та Нідерланди проти Росії» за №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 (щодо порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей);
- «Україна проти Росії» за заявою № 38334/18 (щодо політичних в'язнів);
- «Україна проти Росії» за заявою № 55855/18 (щодо захоплення українських моряків).

Справу «Україна проти Росії (III)» заява (№ 49537/14, яку було подано 10 липня 2014 року в інтересах Хайсера Джемілєва, який незаконно утримувався в Сімферопольському СІЗО), згодом за запитом Уряду України, який діяв на прохання п. Джемілєва, було вилучено з реєстру справ ЄСПЛ.

Україна в своїх заявах стверджує, що РФ порушила положення Конвенції: статті 2 (право на життя), ст. 3 (заборона тортур і нелюдського поводження, або такого, що принижує гідність), ст. 5 (право на свободу та особисту недоторканність), ст. 6 (право на справедливий судовий розгляд), ст. 8 (право на повагу до приватного життя), ст. 9 (свобода релігії), ст. 10 (свобода вираження думки), ст. 11 (свобода зібрань та об'єднань), ст. 13 (право на ефективний засіб правового захисту), ст. 14 (заборона дискримінації) та статті 1 Протоколу № 1 (захист власності) і статті 2 Протоколу № 4 (свобода пересування) до Конвенції [2].

Справа України проти Росії за скаргою № 20958/14 є однією з основних, сформована із двох позовів, які були подані 13 березня 2014

kubg.edu.ua

року і 26 серпня 2015 року та відноситься до подій, які мали місце в 2014 році під час захоплення Криму російськими військовими та поширення контролю Росії над півостровом. Справа стосується тверджень України про систематичність («адміністративну практику») порушень Європейської конвенції з прав людини Російською Федерацією в Криму в Криму» у період від 27 лютого 2014 року, дати встановлення Росією ефективного контролю над Кримом, до 26 серпня 2015 року, дати подання другої заяви. Україна стверджує, що вбивства набули широкомасштабного розміру. Україна також апелює до випадків вчинення катування та жорсткого поводження з цивільним населенням і безпідставного позбавлення свободи. Численні групи кримських татар стали жертвами жорстокого поводження на підставі їхнього етнічного походження чи їхніх спроб захистити українську національну символіку. Українським громадянам, які жили в Криму та Севастополі, автоматично надали російське громадянство, а на громадян, які відмовились отримувати його, чинився тиск. Зафіксовані випадки нападів, насильницького зникнення та жорстокого поводження та приниження журналістів, які виконували свою роботу. Україна об'єднала в своїй скарзі 17 пунктів, в яких зазначені точні порушення РФ разом з доказами, 14 січня 2021 року ЄСПЛ визнав цю заяву частково прийнятною, відхиливши лише 3 пункти, оскільки згідно з рішенням Суду, немає достатніх підстав говорити про їх систематичність.

Європейський суд у своєму рішенні також встановив, що Російська Федерація здійснює ефективний контроль над Автономною Республікою Крим та м. Севастополь з 27 лютого 2014 року [5, с.3], тобто, після захоплення урядових будівель у Сімферополі і за 3 тижні до так званого «референдуму» про приєднання до Росії. Відповідно Росія встановила свій ефективний контроль і мала «юрисдикцію», у значенні статті 1 Конвенції. Суд вважає прийнятним твердження України про те, що в результаті поширення застосування російського законодавства на Крим, з 27 лютого 2014 року суди в Криму не можна вважати «законно створеними» в значенні статті 6 Конвенції (Право на справедливий суд). Питання дати з якої Росія встановила свій ефективний контроль в Криму є принциповим і для розгляду індивідуальних скарг щодо наслідків окупації. Таке рішення стало підґрунтям для майбутніх рішень в справах України проти Росії та наблизило до визнання усіх

порушень Росії. Також ЄСПЛ став першим міжнародним інститутом судового захисту, який встановив дату, в яку Україна втратила контроль над Кримом.

Всі інші міждержавні заяви України до РФ у ЄСПЛ перебувають на стадії розгляду питання щодо їх прийнятності.

Щодо справи «Україна та Нідерланди проти Росії» за № 8019/16, № 43800/14, № 28525/20, то в листопаді 2020 року Велика палата ЄСПЛ вирішила приєднати до міждержавної справи Україна проти Росії №8019/16, справу Україна проти Росії №43800/14 (щодо дітей з державних закладів, яких незаконно вивозили до Росії на початку війни), а також справу Нідерланди проти Росії №28525/20, яка стосується катастрофи рейсу MH17[1] над Донбасом у липні 2014 року. В позові Нідерландів представлено більше матеріалів кримінальної справи по MH17, які Україна не надала через секретність розслідування. А другий заявник у справі посилює контекст: порушення прав людини з боку Російської Федерації на тлі вторгнення на суверенну українську територію. 04.12.2020 Європейський суд повідомив про рішення провести усні слухання щодо прийнятності міждержавної справи «Україна та Нідерланди проти Росії» за № 8019/16, 43800/14, 28525/20 та попередньо визначив дату 15 вересня 2021 року [5; с.2]. Оскільки ЄСПЛ досить довго розглядає подібні (міждержавні) справи, то об'єднання кількох заяв може призвести до додаткової затримки в розгляді скарги, з урахуванням розширення кола питань.

Як зазначалось, ЄСПЛ розглядає також велику кількість індивідуальних скарг від жителів окупованих територій, рішення з однієї з них, а саме в «Хлєбік проти України», є важливими для майбутнього розгляду подібних скарг та для питання відповідальності України. В своєму рішенні ЄСПЛ визнав, що українська влада не несе відповідальності за нерозглянуту вчасно апеляційну скаргу громадянина Олександра Хлєбіка. Причина — апеляційний суд не мав можливості отримати матеріали його справи з тимчасово окупованого Луганська [4]. Суд також врахував зусилля, докладені задля

[1] Катастрофа рейсу MH17 — акт знищення Збройними Силами Російської Федерації цивільного пасажирського літака компанії Malaysia Airlines, що виконував регулярний рейс MH17 17 липня 2014 року, унаслідок якої загинули всі пасажири та екіпаж (загалом 298 осіб).

kubg.edu.ua

отримання матеріалів. В цій справі Суд вирішив, що Україна не несе відповідальності за тимчасово окуповані території Східної України і це може бути враховано в майбутніх рішеннях, при цьому варто пам'ятати про досить конкретні обставини справи.

Щодо справи «Україна проти Росії (VIII)» за № 55855/18, в ній Україна стверджує про порушення РФ прав 24 військовослужбовців ВМС ЗСУ внаслідок захоплення українських моряків у районі Керченської протоки 25 листопада 2018 року, їхнього незаконного затримання та притягнення до кримінальної відповідальності і утримання в РФ. Як зазначалось, це одна із справ яка знаходиться на стадії розгляду питання щодо прийнятності.

Висновки. Таким чином, ЄСПЛ на даному етапі є достатньо важливою судовою інстанцією, як щодо індивідуальних скарг, так і міждержавних, які стосуються питань незаконної анексії Криму та тимчасової окупації Донецької та Луганської областей. Варто також зазначити, що основним недоліком є довготривалість судового розгляду міждержавних скарг в ЄСПЛ, але кожен етап справи є надзвичайно важливим для України та міжнародного визнання збройної агресії Росії і її численних порушень прав людини на непідконтрольних Україні територія. Водночас навіть довготривалі рішення мають закінчитись успіхом України та визнанням якнайменш половини порушень, про які заявляється. В майбутньому варто враховувати також те, чи буде виконувати РФ свої обов'язки відповідно до цих рішень, але головним аспектом залишається доведення відповідальності РФ та припинення порушень прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Grand Chamber Decision Applications nos. 20958/14 and 38334/18 UKRAINE v. RUSSIA (RE CRIMEA) [Electronic resource]. — URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207622

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

3. Ліщина І.Ю. Розгляд позовів України проти Росії в ЄСПЛ. Проблеми та перспективи розгляду Міністерством юстиції України. Секретаріат Урядового уповноваженого у справа ЄСПЛ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://uba.ua/documents/events/2016_JUDICIAL_FORUM/Ivan_Lishchyna.pdf).

kubg.edu.ua

4. Рішення у Справі «Хлєбік проти України» Заява № 2945/16 25.07.2017. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://rm.coe.int/case-of-khlebik-v-ukraine-1-ukr-ed/1680738311
5. Щорічний звіт про результати діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://minjust.gov.ua/files/general/2021/04/02/20210402145846-32.pdf

kubg.edu.ua

Корженівська В.С.
Київський університет ім. Бориса Грінченка
Київ, Україна

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПРАКТИЦІ РІШЕНЬ ЄСПЛ

Актуальність дослідження полягає у тому, що питання гендерної рівності є нагальним у міжнародному співтоваристві у соціальному, правовому та інших вимірах. Питання дотримання рівних прав жінок і чоловіків знаходиться під пильною увагою суспільства, адже на рівні національного та міжнародного законодавства усім людям гарантуються рівні права незалежно від гендеру, раси, національності, віросповідання тощо [1,с. 20]. Європейський Суд з прав людини розглядає гендерну рівність в якості одного з ключових принципів, що лежать в основі Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод. У той же час на сьогоднішній день в практиці Європейського Суду існують деякі неоднозначні підходи, які можуть призводити до відмови в захисті від дискримінації за ознакою статі [2, с. 36].

Мета дослідження — проаналізувати практику рішень ЄСПЛ у справах, що зачіпають питання гендерної рівності як жінок, так і чоловіків.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб оцінити діяльність ЄСПЛ у аспекті гендерної рівності, слід згадати важливі міжнародні акти, що гарантують людині повний обсяг прав незалежно від статі. Серед конвенцій ООН можна виділити Конвенцію про політичні права жінок 1952 р.; Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами 1949 р.; Конвенцію про громадянство заміжньої жінки 1957 р ; Конвенцію про рівне ставлення і рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок 1998.; Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації у відношенні до жінок 1979 року. У 1950 році було прийнято Європейську конвенцію з прав людини, яка гарантує рівні права жінкам та чоловікам, а у статті 14 ЄКПЧ дискримінацію згадано, як заборонене явище. Як бачимо, у другій половині минулого століття було розроблено досить широку законодавчу базу, що стала у нагоді у вирішенні питань, що стосуються гендерної рівності.

Можна стверджувати, що ЄСПЛ тонко аналізує проблему захисту прав жінок і співвідносить її з аргументами, що базуються на раціональності, вказуючи на те, що для різного ставлення до чоловіків і жінок потрібні досить вагомі причини. ЄСПЛ вбачає прагнення до гендерної рівності як пріоритетний напрямок розвитку Ради Європи.

У той же час аналіз практики ЄСПЛ з прав жінок показує зовсім несподіваний результат. Незважаючи на те, що спочатку в Суд зверталися жінки саме зі скаргами на звернення до примусової праці, сексуального насильства і нелюдського поводження, як тільки мова почала йти про область сімейного права в широкому сенсі, в тому числі про соціально-правові гарантії, як правило, саме чоловіки стали боротися проти наданих жінкам привілеїв і в судовому порядку домоглися того, що певні суспільні забобони були визнані неприйнятними. У деяких випадках це принесло користь жінкам, а іноді, як, наприклад, щодо прав біологічних батьків, призвело до обмежень прав жінок, а може бути, навіть до додаткових труднощів.

Досить часто Європейський суд виносить рішення про порушення заборони дискримінації, спираючись на норму ст. 8 про право на повагу до приватного життя, або при застосуванні ст.14 Європейський суд широко тлумачить права, передбачені Конвенцією, це у великій мірі компенсує початковий вузький підхід до дискримінації. Крім того, в деяких справах заяви про дискримінацію були розглянуті по ст.14, незважаючи на те, що судом не було встановлено безпосереднього порушення матеріального права заявника [1, с. 22].

У висновку слід зазначити, що ЄСПЛ у своїй практиці працює над зменшенням проявів гендерної та інших видів нерівності. Рішення ЄСПЛ виносяться на основі законодавства, що закріплює у собі заборону обмеження тих чи інших прав людини за статевою, расовою, національною та іншими ознаками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амлєєва О. Є. Вопросы гендерного равенства в практике европейского суда по правам человека. *Права человека и правоохранительная деятельность*: матеріали регіон. наук.-практ. конф., м. Санкт-Петербург, 2017. 20-25 с.

2. Подоплєлова О. Г. Дела о гендерной дискриминации в практике европейского суда по правам человека: оценка эффективности подходов. *Міжнародне правосуддя*. 2018. № 3. 36–45 с.

Київ.ЕДУ.ua

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Бабяк Максим Олегович,** Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна; Оболонський проспект 18-Б, кв. 8 04205; +380954319114; mobabiak.fpmv20@kubg.edu.ua)
   Babiak Maksym, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Obolonskyi avenue 18-B, apt. 8, 04205; +380954319114; mobabiak.fpmv20@kubg.edu.ua)
2. **Халабузар Еліна Володимирівна**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, вул. Зої Гайдай 12/10, кв.208, 04212; +380991137346; evkhalabuzar.fpmv19@kubg.edu.ua)
   Elina Khalabuzar, Boris Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Zoi Haidai str.12/10,flat 208, 04212; +380991137346; evkhalabuzar.fpmv19@kubg.edu.ua)
3. **Капішон Анастасія Віталіївна**, Київський університет ім.Бориса Грінченка (Кагарлик, Україна; Ковпака 43, 09201; +380980142871; nastyakapishon2003@gmail.com)
   Anastasiia Kapishon, Borys Grinchenko Kyiv University (Kaharlyk, Ukraine, Kovpaka 43, 09201; +380980142871; nastyakapishon2003@gmail.com)
4. **Дверник Юлія Юріївна,** Київський університет імені Бориса Грінченка (Бердичів, Україна; вул. Сергія Ковтуна 2, 13300, +380981088200; yydvernik.fpmv20@kubg.edu.ua)
   Yuliya Dvernik, Borys Grinchenko Kyiv University (Berdychiv, Ukraine; street Serhiy Kovtun 2, 13301, , +380981088200; yydvernik.fpmv20@kubg.edu.ua)
5. **Бойчук Юлія Миколаївна,** Київський університет імені Бориса Грінченка (с. Космач, Україна; вул. Молодіжна 56, 77731, +380978971238 ymboichuk.fpmv20@kubg.edu.ua)
   Yuliya Boychuk, Borys Grinchenko Kyiv University (s. Kosmach, Ukraine; street Molodizhna 56, 77731, +380978971238 ymboichuk.fpmv20@kubg.edu.ua)
6. **Орєхов Олександр Ігорович**, Київський університет ім. Бориса Грінченка. (Київ, Україна, вул. Харківське шосе, буд.170, кв.88, 02091; +380970872102; oioriekhov.fpmv20@kubg.edu.ua)
   Oleksandr Oriekhov, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, street Kharkivske shose, b.170, apt.88, 02091; +380970872102; oioriekhov.fpmv20@kubg.edu.ua)

kubg.edu.ua

7. **Волошин Леонід Вячеславович**, Київський університет ім.Бориса Грінченка. (Київ, Україна, вул. Маяковського, буд. 18, кв.51, 02217; +380933206205; lvvoloshyn.fpmv20@kubg.edu.ua)
Leonid Voloshin, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine street Mayakovskogo, b.18, apt.51, 02217; +380933206205; lvvoloshyn.fpmv20@kubg.edu.ua)
8. **Івануса Анна Сергіївна,** Київський університет ім. Бориса Грінченка (Червоноград, Україна; вул. Корольова, 30, 80100, +380938650266; asivanusa.fpmv20@kubg.edu.ua).
Ivanusa A. Borys Grinchenko Kyiv University (Chervonograd, Ukraine; Korolyova 30 street, 80100, +380938650266; asivanusa.fpmv20@kubg.edu.ua).
9. **Бурдуковська Анна Михайлівна,** Національний авіаційний університет (Київ, Україна; Відрадний проспект 4, 02000), с. Святопетрівське, вул. Святомихайлівська 17, кв.15, 08141, +380660451000, ann.burdukovskaya@gmail.com
Anna Burdukovska, National Aviation University (Kyiv, Ukraine, Otradny Avenue 4, 02000) Svyatopetrivske village, Svyatomichaylivska str. 17 ap.15, 08141, +380660451000, ann.burdukovskaya@gmail.com
10. **Мамченко Аліна Максимівна** (Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна, alinamamcenko@gmail.com)
Alina Mamchenko (Borys Grinchenko Kyiv University. Kyiv, Ukraine, alinamamcenko@gmail.com)
11. **Саган Дарина Олександрівна**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна; Новгородська 3, 03151; +380980131236; dosahan.fpmv18@kubg.edu.ua)
Darina Sagan, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Novgorodska 3, 03151; +380980131236; dosahan.fpmv18@kubg.edu.ua)
12. **Бех Діана Павлівна,** Національний авіаційний університет (Київ, Україна; Відрадний проспект 4, 02000), м. Коростень, вул. Тичини 38, 11500, +380633028724, bekh.diana.bdp@gmail.com
Diana Bekh, National Aviation University (Kyiv, Ukraine, Otradny Avenue 4, 02000), Korosten, Tychiny str. 38, 11500, +380633028724, bekh.diana.bdp@gmail.com
13. **Акушка Кацярына,** Еўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт (Вільнюс, Літва; Саўлетэкіа ал. 29, LT-10225; +370 692 62 568; akushka.katsiaryna@student.ehu.lt)
Catherine Akushko, European Humanities University, (Vilnius, Lithuania, Sauletekio al.29, LT-10225; +370 692 62 568; akushka.katsiaryna@student.ehu.lt)

kubg.edu.ua

14. **Затолоцький Віталій Олександрович** (Київ, Україна; М.Київ вул. Гарматна 53, кв 234, 03058; +380731056152; 3570569@stud.nau.edu.ua)
Zatolotsky Vitaliy Oleksandrovych (Kyiv, Ukraine; M. Kyiv, 53 Harmatna Street, apt. 234, 03058; +380731056152; 3570569@stud.nau.edu.ua)
15. **Штомпель Ярослав Віталієвич** (Київський університет ім. Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, yvshtompel.fpmv18@kubg.edu.ua).
Yaroslav Shtompel (Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine, yvshtompel.fpmv18@kubg.edu.ua).
16. **Машкоўская Святлана** (Еўрапейскі Гуманітарны Універсітэт, г. Вільня, Літва; г. Чавусы, вул. Верхне-Ялоўская, 40а, Беларусь, 213206; mashkouskaya.sviatlana@student.ehu.lt)
Mashkouskaya Sviatlana (European University for the Humanities, Vilnius, Lithuania; Chausy, 40a Verkhne-Yalovskaya str., Belarus, 213206; mashkouskaya.sviatlana@student.ehu.lt)
17. **Хаджиогло Марія Михайлівна**, (Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна; Ф.Ернста 2/131, 03048; +380734053543; mmkhadzhyohlo.fpmv20@kubg.edu.ua)
Mariia Khadzhyohlo, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine; F. Ernst 2/131, 03048; +380734053543; mmkhadzhyohlo.fpmv20@kubg.edu.ua)
18. **Золотарьова Єлизавета Андріївна**, Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна; Ромена Роллана 13в, 03170; +380500171168; yazolotarova.fpmv20@kubg.edu.ua)
Yelyzaveta Zolotarova, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine; Romena Rollana 13v, 03170; +380500171168; yazolotarova.fpmv20@kubg.edu.ua)
19. **Конашава Вікторыя Сяргееўна,** Еўрапейскі гуманітарны універсітэт, (Вільнюс, Літва; Дидлаўкіо 59, 08302; +37064668060; konashava.viktoryia@student.ehu.lt)
Viktoryia Konashava, European Humanities University (Vilnius, Lithuania, Didlaukio g. 59, 08302; +37064668060; konashava.viktoryia@student.ehu.lt)
20. **Новік Дар'я Геннадіївна**, Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна; Комарова 10, 74800; +380994062899, dhnovik.fpmv20@kubg.edu.ua)
Novik Daria, Borys Hrinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine; 10 Komarova Street, 74800; +380994062899, dhnovik.fpmv20@kubg.edu.ua)
21. **Жарылоўская М.С.,** Еўрапейскі гуманітарны універсітэт (Вільнюс, Літоўская Рэспубліка, вул. Савічаўс 17, 01127; + 37060820566; zharylouskaya.maryia@student.ehu.lt)

kubg.edu.ua

M. Zharylouskaya, European Humanities University (Vilnius, The Republic of Lithuania, 17 Savičiaus Str., 01127; + 37060820566; zharylouskaya.maryia@student.ehu.lt)

22. **Матківська Надія Василівна.,** Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, Маршала Тимошенка 2л, 04212, +380988058692; nvmatkivska.fpmv19@kubg.edu.ua)

    N. Matkivska, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Marshal Tymoshenko 2l, 04212, +380988058692; nvmatkivska.fpmv19@kubg.edu.ua)

23. **Якіменко Олександра Анатоліївна А.,** Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, Маршала Тимошенка 2л, 04212, +380978064223; oayakimenko.fpmv19@kubg.edu.ua)

    O. Yakimenko, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Marshal Tymoshenko 2l, 04212, +380978064223; oayakimenko.fpmv19@kubg.edu.ua)

24. **Містюков Костянтин Олексійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна; Полетаєва 12, 87543, +380988712634; kostmist12@gmail.com).

    Kostiantin Mistiukov, The Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine, Poletaev 12, 87543; +380988712634; kostmist12@gmail.com).

25. **Акопян Гаяне Гарніківна**, Національний Авіаційний університет (Ніжин, Україна, Незалежності 36/10, 16604 ; +380680152921; gayanka2001A@gmail.com)

    Haiane Akopian, National Aviation University (Nizhyn, Ukraine, Nezalezhnosti 36/10, 16604; +380680152921; gayanka2001A@gmail.com)

26. **Глеваська Юлія Володимирівна**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, Старосільська 2, 02125, +0633775835, yvhlevaska.fpmv18@kubg.edu.ua)

    Yulia Hlevaska, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Starosilska 2, 02125, +0633775835, yvhlevaska.fpmv18@kubg.edu.ua)

27. **Марич Аделіна Віталіївна,** Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (Охтирка, Україна; провулок Авіо 18, 42700; +380995239943; adelinamaric68@gmail.com)

    Adelina Marych,Yaroslav the Wise National University of law (Okhtyrka, Ukraine, Avio 18, 42700; +380995239943; adelinamaric68@gmail.com)

28. **Бондаренко Степан Юрійович,** (Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»; Київ, Україна, вул. Максименка Федора, 6, 04075; +380955512612; bondarenko.stephan@ukr.net)

kubg.edu.ua

Stepan Bondarenko, (Kyiv Institute of Intellectual Property and Law of the National University «Odessa Law Academy»; Kiev, Ukraine, street Maksimenko Fedora, 6, 04075; +380955512612; bondarenko.stephan@ukr.net)

29. **Лазар Анастасія Ярославівна**, Львівський державний університет внутрішніх справ (с. Середкевичі, Яворівський район, Львівська область, Україна; вул. Незалежності б.1 кв. 29, 81012; +380733258050; nastysha27092017@gmil.com)

    Anastasiia Lazar, Lviv State University of Internal Affairs (Seredkevychi, Ukraine; Nezalezhnosti 1/29,81012; +380733258050; nastysha27092017@gmil.com)

30. **Киргізова Владислава Сергіївна** (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна; м.Костянтинівка, Донецька обл., вул. Миргородська, буд. 49, індекс 85107; +380669241266; vlada0910k@gmail.com)

    Kyrhizova Vladyslava Sergeyevna. (Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine; Kostiantynivka, Donetsk region, str. Myrgorodska, 49, 85107; +380669241266; vlada0910k@gmail.com

31. **Шолох Вікторія Анатоліївна**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, Старосільська, 2, 02125; +38099809852; vasholokh.fpmv18@kubg.edu.ua)

    Victoria Sholokh, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Starosilska, 2, 02125; +380992809852; vasholokh.fpmv18@kubg.edu.ua)

32. **Марценюк Всеволод Всеволодович,** Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, (пр. Л. Свободи 50 В, кв. 33, м. Харків, Україна, 61204, +380967735693, martsenyukvv@gmail.com).

    Науковий керівник: **Інна Валентинівна Спасибо-Фатєєва**, доктор юрид. наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

    Vsevolod Martseniuk Yaroslav Mudryi National Law University, (50V, 33 apt, L. Svobody ave, Kharkiv, 61204 Ukraine, +380967735693, martsenyukvv@gmail.com).

    Research supervisor: **Inna Spasybo-Fatieieva** doctor of law. Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Civil Law № 1 of the Yaroslav Mudryi National Law University.

33. **Лозицька Марія Миколаївна,** Київський університет ім.Бориса Грінченка (Київ, Україна; Ушинського 25а, 03151; +380980811537; lozytska.m@ukr.net)

Mariia Lozytska, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Ushinsky 25a, 03151; +380980811537; lozytska.m@ukr.net)

34. **Камінський Андрій Олександрович**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна, Старосільська, 2, 02125; +380971946112; aokaminskyi.fpmv18@kubg.edu.ua)
Andrii Kaminskyi, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Starosilska, 2, 02125; +380971946112; aokaminskyi.fpmv18@kubg.edu.ua)
35. **Бойко Леонтина Віталіївна**, Національний Авіаційний Університет (Київська обл., Україна; Броварський р-н, с. Тарасівка, вул. Польва 1, 07441; +380930293131; 5877776@stud.nau.edu.ua)
Leontyna Boiko, National Aviation University (Kyiv region, Ukraine, Brovary district, Tarasivka village, street Polyova 1, 07441; ; +380930293131; 5877776@stud.nau.edu.ua)
36. **Кульчановська Кристина Юріївна**, Національний Авіаційний Університет (Київ, Україна), м. Корсунь-Шевченківський, вул. Яблунева, 24, 19402, 066-089-1661, kristinakoulchanovska@gmail.com
Kulchanovska Krystyna, National Aviation University (Kyiv, Ukraine), Korsun-Shevchenkivskyi, st. Yabluneva, 24, 19402, 066-089-1661, kristinakoulchanovska@gmail.com .
37. **Залевська Анастасія Дмитрівна**, Національний Авіаційний Університет (Київ, Україна, Сергія Данченка 1, 01001, +380971178218, absentiainq@gmail.com)
Anastasiia Zalevska, National Aviation University (Kyiv, Ukraine, Serhia Danchenka 1, 01001, +380971178218, absentiainq@gmail.com).
38. **Ткаченко Катерина Богданівна**, Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ,Україна, вул. Дегтярівська 43/4, кв.50, 03113; +380731027151 kbtkachenko.fpmv19@kubg.edu.ua)
Tkachenko Kateryna, Borys Grinchenko Kyiv University, (Kyiv, Ukraine, Dehtyarivska str. 43/4, 50, 03113; +380731027151; kbtkachenko.fpmv19@kubg.edu.ua)
39. **Корженівська Вікторія Сергіївна**, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Київ, Україна; Заболотного 78, 03187; +380502251008; vskorzenivska.fpmv18@kubg.edu.ua)
Viktoriia Korzhenivska, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine, Zabolotnogo 78, 03187; +380502251008; vskorzenivska.fpmv18@kubg.edu.ua)

kubg.edu.ua

Наукове видання

ВНУТРІШНЄ І ЗОВНІШНЄ, «СВІЙ» І «ЧУЖИЙ», НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник наукових праць
за матеріалами міжнародного круглого столу
25 травня 2021 року

Матеріали публікуються в авторській редакції

kubg.edu.ua

НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності *М.М. Прядко*
Відповідальна за випуск *А.М. Даниленко*
Над виданням працювали *Т.В. Нестерова,*
Н.В. Клименко

Підписано до друку 31.01.2022 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 10,93. Наклад 100 пр. Зам. № 2-02.

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в Інтернеті без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.

kubg.edu.ua